

ТРОСТЯНЕЦЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ВІДДІЛ ОСВІТИ

РАЙОННИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ

БІБЛІОТЕКА ПЕДАГОГА

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЗБІРНИК

Випуск 8

м. Тростянець
2010

Шановні читачі!

До інформаційно-методичного збірника «Проектні технології в освіті» увійшли науково-методичні статті та розробки занять, що знайомлять із теорією та практикою впровадження проектних технологій у навчання та виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Упорядники:

- Волочаєва Лариса Анатоліївна, завідувачка районного методичного кабінету відділу освіти Тростянецької райдержадміністрації;
- Побац Альона Янівна, методист з виховної роботи районного методичного кабінету відділу освіти Тростянецької райдержадміністрації.

Комп'ютерна верстка та дизайн:

- Дудка І.С., методист з інформаційно-видавничої діяльності інформаційно-методичного центру районного методичного кабінету відділу освіти Тростянецької райдержадміністрації.

Використано матеріали:

<http://osvita.ua>
<http://www.school304.com.ua>
<http://revolution.allbest.ru/>
<http://refsbank.info/>
<http://refkurs.narod.ru/>
<http://www.refine.org.ua/>

Надруковано в інформаційно-методичному центрі районного методичного кабінету відділу освіти Тростянецької райдержадміністрації.

Тираж: 50 примірників

Проект – це метод навчання. Він може застосовуватись як на уроках, так і в позакласній роботі, орієнтований на досягнення цілей самих учнів, тому неповторний; формує значну кількість навчальних і життєвих компетентностей, тому є ефективним; формує досвід, тому незамінний.

З М І С Т

▪ Сутність проектної діяльності.....	5
Вступ	5
Як сформулювати дидактичну мету проектної діяльності	8
Як учитель може зацікавити учнів роботою над проектом.....	9
Використання інших засобів підвищення мотивації учнів.....	10
Як організувати групову роботу учнів з реалізації проекту.....	10
▪ Науково-теоретичні основи використання технології проектної діяльності в сучасній школі.....	11
▪ Проектна технологія.....	17
З історії виникнення технології.....	17
Типи проектів.....	18
Зміст технології.....	27
Вимоги до особистості вчителя.....	31
	32
▪ Проектна діяльність у школі.....	33
▪ Проектна діяльність як метод формування громадянської активності учнівської молоді.....	39
▪ Словник проектних термінів.....	43

З досвіду роботи педагогічних колективів загальноосвітніх навчальних закладів Тростянецького району Сумської області

▪ Проектна робота «Чар-зілля незабутнього смаку». <i>З досвіду роботи Бормлянського НВК: ЗОШ I-III ступенів - ДНЗ</i>	47
▪ Благодійний проект „Творчість — дітям! ” <i>З досвіду роботи комунального позашкільного закладу Палацу дітей та юнацтва</i>	56
▪ Благодійний проект „Багатство нашого народу” <i>З досвіду роботи комунального позашкільного закладу Палацу дітей та юнацтва</i>	59
▪ Проектна робота «Микола Хвильовий і Тростянець» <i>З досвіду роботи Тростянецької СШ I-III ступенів № 2</i>	64
▪ Метод проектів у контексті сучасної освіти. Бібліографічний показник	79
Метод учбових проектів – освітня технологія ХХІ століття.....	79
Компетентнісний потенціал проектної діяльності.....	90
Типи учнівських проектів.....	91
Проектні технології у виховній роботі.....	92
Проектування управлінського процесу в освіті.....	94
Для нотаток	98

Проектна діяльність – одна з популярних форм організації роботи з учнями. Вона розвиває пізнавальні навички учнів, критичне мислення, формує уміння конструювати свої знання, вчить орієнтуватися в інформаційному просторі.

СУТНІСТЬ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ВСТУП

Людство має справу з проектами з давніх-давен. Будівництво єгипетських пірамід, зведення Великої китайської стіни - це ті проекти, що у свій час були не менш значними, ніж проект «Манхеттен» зі створення атомної бомби або проект «Аполлон» для доставки астронавтів на Місяць.

Проектна діяльність пронизує сьогодні всі сфери функціонування традиційного промислового підприємства: у маркетингу - це проекти маркетингових досліджень, рекламних акцій, виведення на ринок нових продуктів, завоювання нових ринків збуту; у дослідно-конструкторських підрозділах - це проекти розробки нових продуктів, технологій; у виробництві - проекти освоєння випуску нової продукції, технічного переозброєння, впровадження нових технологій; у збуті - проекти побудови торговельно-збутової мережі... Із входженням підприємств у ринок актуальними стають комплексні проекти їх реструктуризації з низкою субпроектів зі зміни продуктового портфеля, організаційної та виробничої перебудови, впровадження фінансового менеджменту, контролінгу тощо.

Поряд з традиційними підприємствами динамічно розвиваються проектно-орієнтовані галузі – будівництво, науково-дослідна діяльність, рекламний, консалтинговий бізнес, розробка програмних продуктів та інші.

Водночас усі ми постійно здійснюємо проекти у повсякденному житті: підготовка до пікніка, ремонт несправного крана, прибирання домішки до приходу гостей або курсова робота в університеті. Проекти оточують нас, ми працюємо з ними майже щодня, але рідко намагаємося свідомо опанувати їх, іншими словами, управляти ними

І хоча проекти здійснювалися людством упродовж тисячоліть, управління проектами як специфічна галузь менеджменту є досягненням останніх десятиліть. Великою мірою вона виявилася побічним продуктом масштабних проектів часів Другої світової війни, чи не найвідомішим з яких є вже згаданий вище «Манхеттен». Керівники його зробили спробу свідомо, відповідально й ефективно скоординувати величезний бюджет, графік і складні ресурси; вони мали за мету перенести управління проектами зі сфери випадкового до, принаймні, старанно обміркованого.

Останнім часом управління проектами перетворилося на невід'ємну рису західного менеджменту. Тимчасом як світова економіка вступала у постіндустріальну фазу, американські менеджери усвідомлювали те, що основи управління, розроблені для традиційного підприємства, в умовах нової, так званої

інформаційної, економіки «не працюють». У виробничій сфері наголос, як правило, робиться на передбачуваності й повторюваності дій, а керівники здебільшого опікуються стандартизацією і раціоналізацією виробничих процесів. Із посиленням конкуренції і розвитком інформаційної економіки наперед виходить унікальність, а не повторюваність подій, що відбуваються. Невід'ємною ознакою інформації є динаміка і постійні зміни. Гнучкість стала девізом сьогодення, а управління проектами, або ж проектний менеджмент, - ключем до досягнення цієї гнучкості. Слово проект дуже часто вживається у нашому житті. Розробка засобів боротьби зі СНІДом, консервація Чорнобильської АЕС, проведення виборчої кампанії, взяття в оренду та ремонт нового офісу, впровадження нової системи стимулювання персоналу або підготовка до пікніка мають низку спільних ознак, що характеризують їх як проекти. Це, зокрема, такі ознаки:

- спрямованість на досягнення конкретної мети;
- базування на координованому виконанні пов'язаних між собою дій;
- обмеженість у часі виконання, визначеність певної дати початку і закінчення;
- наявність певного бюджету (фінансового, матеріального тощо);
- певною мірою неповторність, унікальність.

Загалом, саме ці п'ять ознак, або характеристик, відрізняють проекти від інших заходів, планів, програм, ініціатив. Кожна з перелічених характеристик має важливий внутрішній зміст. Розгляньмо їх детальніше.

Спрямованість на досягнення мети. Проекти спрямовуються на досягнення певних результатів - іншими словами, на досягнення мети. Саме ця мета є рушійною силою проекту, і всі зусилля, що докладаються до його планування та реалізації, спрямовані на її досягнення.

Проекти мають численні ієрархічні цілі. Основною метою, наприклад, проекту, пов'язаного з програмним забезпеченням для комп'ютера, може бути розробка складної системи управління базами даних. Проміжною метою може бути тестування системи в процесі розробки для налаштування програм, а метою нижчого рівня - визначення дат, коли працівники, що розробляють проект, звітуватимуть про свої результати на оперативній нараді.

Зорієнтованість проектів на досягнення мети надає величезний внутрішній потенціал для управління ними. Передусім це передбачає необхідність точного визначення й формулювання цілей, від вищого рівня - до нижчого, до найпростіших речей. Водночас проект можна розглядати як процес досягнення ретельно обраних цілей, просування проекту на шляху його реалізації пов'язане з покроковим досягненням цілей дедалі вищого рівня, поки, нарешті, не буде досягнута кінцева мета.

Протягом останніх десятиліть розроблена методологія сприяння формулюванню та досягненню мети. Цю методологію називають управлінням за цілями (management by objectives - МВО), розроблялася вона незалежно від загального розвитку теорії та практики управління проектами. Упевнене оволодіння основними принципами МВО

може значно полегшити життя проектного менеджера - керівника проекту. Координоване виконання пов'язаних між собою дій. Сама сутність проектів визначає складність їхнього втілення в життя. Проекти потребують виконання численних завдань, жорстко або гнучко взаємопов'язаних: деякі проміжні завдання не можуть реалізовуватися, доки не завершені інші завдання; інші завдання мають виконуватися паралельно і т. п. Якщо порушується синхронізація виконання різних завдань, весь проект може опинитися під загрозою невиконання.

Якщо поміркувати над цією характеристикою проекту, стає зрозумілим, що він є системою, тобто цілим, яке складається з пов'язаних між собою частин. Протягом останніх десятиліть фахівцями з управління проектами розроблено спеціальні методики роботи з системами. Зведені разом, ці методики становлять системний аналіз. Керівник проекту, який опанував основні методи системного аналізу, може ефективно використовувати ці знання для реалізації проектів.

Часові рамки проекту. Проекти виконуються протягом певного проміжку часу (хоча інколи керівникам проектів, що обстоюють виконання початкових графіків, здається, що проект не буде завершено ніколи) і мають більш-менш чітко окреслені початок і закінчення. Проект вважається завершеним, коли досягнуті його основні цілі. Під час виконання проекту значні зусилля спрямовані саме на те, щоб його було завершено у намічений термін. У цьому допомагають графіки, де зазначається час початку і закінчення робіт, які передбачаються проектом.

Слід звернути увагу на те, як це відрізняється від циклів виробництва продукції. Випуск товарів не є обмеженим у часі і залежить лише від наявності та рівня попиту. Коли попит зникає, закінчується й виробничий цикл, тому традиційні процеси виготовлення продукції не можуть бути віднесені до проектів.

Наявність бюджету. Проектна діяльність, спрямована на отримання певного результату у заданий проміжок часу, не може відбутися без використання певних ресурсів (матеріальних, людських, фінансових). Тому невід'ємною рисою проекту є наявність бюджету, який виділяється на забезпечення ресурсних потреб фінансування проекту, що відповідають його масштабам, змісту і термінам виконання.

Унікальність. Проекти - це певною мірою неповторні та одноразові заходи. Водночас рівень унікальності може значно коливатися залежно від особливостей проекту. Скажімо, якщо йдеться про зведення п'ятдесятого будинку у стилі «стандарт» за програмою житлової забудови, то рівень унікальності цього проекту досить скромний. Базові елементи такого будинку ідентичні елементам тих сорока дев'яти будинків, що їх було зведено раніше. Проте основні елементи унікальності можуть відбиватися у специфіці земельної ділянки, де розташовується будинок, у рішенні налагодити нову систему опалення і вентиляції або у необхідності працювати з новою бригадою фахівців і т. ін.

З іншого боку, якщо спеціалісти розробляють операційну систему комп'ютера нового покоління, вони, певна річ, мають справу з досить унікальним завданням, бо працюють над тим, що ніколи раніше не робилося. Оскільки досвід минулих розробок може лише в загальних рисах підказати їм, чого треба очікувати від цього проекту, то у цьому разі йдеться про ризик і невизначеність

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що проект - це діяльність, за якої матеріальні, фінансові та людські ресурси організовано новаторським шляхом для

виконання унікальної роботи при обмеженні у часі та витратах, щоб досягти позитивних змін, визначених кількісними та якісними параметрами.

Найпоширенішими сферами діяльності, пов'язаними з проектами (проектно-орієнтованими), є будівництво, автомобілебудування, фармацевтика, архітектура, медичне обслуговування, розробка комп'ютерних програм та багато інших. Окрім проектів у традиційному розумінні можна вести мову про здійснення соціальних (пенсійна реформа), політичних (вибори до парламенту) або ж побутових (сімейне свято) проектів.

ЯК СФОРМУЛЮВАТИ ДИДАКТИЧНУ МЕТУ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дидактичну мету формуємо в чотирьох аспектах; освітньому, розвивальному, виховному пш соціалізую чому.

Освітній аспект:

- створення в учнів образу цілісного знання;
- підвищення мотивації учнів для отримання нових знань;
- вивчення найважливіших методів наукового пізнання (висунути й обґрунтувати задум, самостійно поставити і сформулювати завдання проекту, знайти метод аналізу ситуації);
- вироблення вміння висувати теми (підтеми) проектів;
- формування вміння висувати, аргументувати та захищати свої ідеї;
- ознайомлення зі способами роботи з інформацією;
- формування навичок самоорганізації (планування діяльності, програмування дій, корекція етапів і способів діяльності, гнучкість і варіативність дій).

Розвивальний аспект:

- розвиток дослідницьких і творчих здібностей особистості;
- розвиток критичного мислення (готовність до планування, гнучкість мислення, наполегливість, готовність виправляти власні помилки, пошук компромісних рішень);
- розвиток навичок аналізу та рефлексії (встановлення причинно-наслідкових зв'язків, виділення суттєвих ознак з орієнтацією на поставлену мету, моделювання конкретного чи абстрактного продукту);
- розвиток уміння визначати власну позицію, планувати свою роботу й час;
- розвиток комунікативних умінь і навичок;
- розвиток уміння презентувати результати своєї роботи.

Виховний аспект:

- виховання значущих загальнолюдських цінностей (соціальне партнерство, толерантність, діалог);
- виховання почуття відповідальності, самодисципліни і самоорганізації;
- виховання бажання виконувати роботу якісно.

Соціалізуючий аспект:

- вироблення власного погляду на події;
- усвідомлення значення спільних зусиль, роботи в команді;
- застосування особистого досвіду учнів та узгодження його з науковим змістом проекту;
- стимулювання учнів до самооцінної освітньої діяльності;
- формування та розвиток здібностей учнів організовувати творчість інших.

ЯК УЧИТЕЛЬ МОЖЕ ЗАЦІКАВИТИ УЧНІВ РОБОТОЮ НАД ПРОЕКТОМ

Принципи створення мотивації проектної діяльності учнів:

1. Навчальна співпраця (вчитель і учні є партнерами).
2. Цілеспрямованість процесу дослідження (учні повинні самостійно обирати мету пізнавальної діяльності).
3. Особиста практична значущість (учні повинні знати, навіщо вони це роблять? Для чого їм це потрібно?)
4. Успішність і ефективність пізнавальної діяльності (учні працюють ефективно, коли відчувають, що їм під силу працювати над обраною темою дослідження).
5. Позитивна співпраця з консультантом (усвідомлювати, що помилка - це також позитивний результат, оскільки це дає можливість виправити її і знайти інше вирішення проблеми).
6. Потрібно враховувати індивідуальні та вікові особливості учнів.
7. Потрібно враховувати суспільний та пізнавальний досвід учнів.

Для підтримання високого рівня мотивації під час дослідження учні повинні почувати себе:

- у безпеці (фізично й емоційно);
- автономними (незалежними);
- успішними (компетентними, творчими, професійними й знаючими);
- такими, що їх цінують, про них турбуються;
- задоволеними.

ВИКОРИСТАННЯ ІНШИХ ЗАСОБІВ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ

Учні переважно краще працюють і мають більшу мотивацію до роботи, коли існує аудиторія, яку вони поважають і цінують. Є багато способів використання такої аудиторії:

1. У перервах між роботою запропонуйте учням поділитися результатами роботи з однокласниками.
2. Розмістіть роботи учнів у вигляді плакатів на стіні в класі або у шкільній залі; спробуйте опублікувати ці роботи в пресі чи книзі.
3. Запросіть батьків, членів громади чи учнів інших класів подивитися, як учні представляють те, чого вони досягли або навчилися.
4. Попросіть учнів розповісти своїм сусідам, про що вони тільки що почули, що дізналися або зрозуміли.
5. Нехай учні попросять своїх батьків або інших дорослих написати коротко, за що вони цінують їхню роботу, чому вони пишаються нею і що в ній є позитивного.

ЯК ОРГАНІЗУВАТИ ГРУПОВУ РОБОТУ УЧНІВ З РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

Оскільки успішна реалізація проекту великою мірою залежить від добре налагодженої групової роботи учнів, подаємо нижче деякі поради щодо її організації.

За кількістю учасників оптимальною вважають групу з 3-6 осіб, тому що при меншій кількості учням важко різнобічно розглянути проблему, а при більшій складно визначити, яку саме роботу виконав кожний учень.

Найдоцільніше формувати кожну групу із сильних середніх і слабких учнів. У різнорідних групах стимулюється творче мислення й відбувається інтенсивним обмін, ідеями. Давайте учням достатньо часу для представлення різних точок зору, детального обговорень я проблеми, різнобічного розгляду питання. Потрібно прагнути також, щоб у групах були і хлопці, і дівчата.

Склад групи не може бути постійним протягом тривалого часу. Він змінюється залежно від змісту і характеру навчальних завдань, які необхідно виконати. Група загалом повинна нести відповідальність за досягнення своїх цілей, а кожен член має відповідати чи свою частину роботи. Завдання в груді виконується в такий спосіб, щоб було можливо врахувати й оцінити індивідуальний внесок кожного її члена групи та загалом.

Організовуючи роботу учнів у групах, учитель повинен дотримуватися наступних правил:

1. Пояснення навчального завдання. Коли вчитель об'єднає учнів в групи, він має дет; пояснити їм, як виконувати завдання і як учні повинні працювати разом у групі.
2. Створення позитивної взаємозалежності всередині групи.

Позитивна взаємозалежність є необхідною для роботи и групі. Після пояснення завдання учням учитель має допомогти їм створити атмосферу співпраці за допомогою запровадження позитивної взаємозалежності під час роботи п над проектом. Позитивна взаємозалежність пов'язує учнів один з одним, оскільки жоден учень не може сам, без всіх інших членів групи, успішно виконати завдання. Коли учні чітко усвідомлюють свою позитивну залежність один від одного, то бачать, що робота й зусилля кожного з них потрібні і без них неможливий успіх всієї групи, і що кожен з них робить свій особистий внесок в успіх усієї групи, виконуючи свою роль і завдання.

Учитель може створити позитивну взаємозалежність учнів у групі, коли:

- члени групи об'єднані навколо однієї спільної позитивної мети конкретної причини для дії;
- учні діляться ресурсами (матеріалами) в процесі роботи; кожен із них відповідає за виконання своєї частини завдання, використовуючи частину інформації, матеріалів для проведення дослідження;
- учитель визначає для учнів у групі взаємодоповнюючі, взаємопов'язані ролі в процесі дослідження. Ролі визначають відповідальність, яку бере на себе кожен учень в групі для виконання спільного завдання.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

С.С. ІЗБАШ

Україна, м. Мелітополь, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

На початку ХХІ століття закономірно постає питання про нову школу, яка створила б умови для повноцінного фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку дитини і плекала людину, здатну будувати демократичну державу. Сучасна школа повинна допомогти учням відчувати себе впевненими на ринку праці, уміти адаптуватися до соціальних змін і криз у суспільстві, бути психологічно

стійкими, розвивати здатність до самоорганізації. Це вимагає пошуку нових форм організації навчально-виховного процесу.

Сьогодні технологія проектної діяльності вважається однією з перспективних технологій навчання, тому що вона створює умови для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей. Учні набувають досвіду вирішення реальних проблем з огляду на майбутнє самостійне життя, які проектують у навчанні.

Сучасні вчені К. Бабій, А. Бахтарова, І. Литвиненко використовують проектну технологію навчання під час нетрадиційного уроку в школі; І. Базарницька, Н. Коваль, С. Іванісова, Н. Котелянець, Н. Пархоменко, Л. Сиротюк, Г. Хабазня описують особливості реалізації технологій проектної діяльності в початковій школі; Т. Белявцева та П. Лернег застосовують метод проектів при формуванні пізнавальної активності учнів; В. Вербицький обґрунтовує проектну форму навчання і виховання в загальноосвітніх школах та позашкільних закладах; В. Ворона, Л. Семешко, С. Стах розглядають метод проектів у позакласній роботі; Л. Іванова, У. Литвинова, Н. Савенко, Г. Ковганич, О. Тимошенко розглядають проектування у виховному процесі школи; Є. Ксьондзік, Н. Христюк – проектні технології в роботі з обдарованими дітьми; С. Мартиновець – метод проектів як організаційна форма роботи; Т. Матвійчик – проблема успіху в проектній діяльності; М. Заліщук – використання методу проектів у закладах нового типу.

Дослідженням особливостей використання проектної технології в навчальному процесі сучасної загальноосвітньої школи займалися такі вчені: Є. Єжак, І. Журавська, І. Зайцева, І. Зозюк, І. Кохан, Л. Порохня. Проектна діяльність у процесі вивчення навчальних дисциплін розглядається в працях багатьох учених, зокрема: О. Коберник (на уроках праці), О. Комдюк, О. Топузов, І. Чорноморець, Д. Яценко, Г. Леонтьєва (на уроках географії), Т. Медведєва, В. Півтора, Н. Подранецька, О. Садовнікова, В. Шуляр (на уроках української мови та літератури), І. Петровська (на уроках зарубіжної літератури), Г. Підтиченко, Б. Ходос (на уроках іноземної мови), В. Сердюченко (на уроках фізики й астрономії), Л. Хуртенко (на уроках хімії). Аналіз спеціальної літератури і досвіду діяльності шкіл свідчить про недостатню інтенсивність застосування технології проектної діяльності в практиці роботи навчальних закладів. Причина нереалізованості проектної технології полягає в тому, що її впровадження не підготовлене ні в організаційному, ні в технічному, ні, найголовніше, в особистісному, психологічному плані. Тому чітке розуміння змісту, критеріїв технології проектної діяльності, володіння методикою її застосування дозволяє як окремим учителям, так і керівникам навчальних закладів об'єктивно оцінювати й прогнозувати її впровадження. Однією з основних причин такої ситуації є відсутність у школах відповідної морально-психологічної обстановки, яка забезпечується комплексом заходів організаційного, методичного, психологічного характеру, що допомагає впроваджувати проектну технологію в освітній процес школи.

Мета статті – сприяти більш широкому й інтенсивному використанню технології проектної діяльності в практиці сучасної школи через розкриття науково-теоретичних основ технології проектної діяльності, які необхідно враховувати вчителям, керівникам навчальних закладів. Підвищення рівня наукових знань про сутність, головні умови, вимоги, етапи впровадження технології проектної

діяльності, критерії оцінювання сприятимуть формуванню морально-психологічної готовності вчителів до більш широкого використання означеної технології в практиці сучасної школи.

Завдання статті:

- 1) визначити цілі й завдання проектної технології в сучасній школі;
- 2) з'ясувати сутність проектної технології;
- 3) охарактеризувати типи навчальних проектів, які можуть використовуватися в загальноосвітній школі;
- 4) сформулювати головні організаційно-педагогічні умови роботи над проектом;
- 5) визначити вимоги до використання методу проектів;
- 6) розкрити етапи технології проектної діяльності в освітньому закладі;
- 7) з'ясувати оптимальні критерії оцінювання результатів проектної діяльності учнів загальноосвітньої школи.

На сучасному етапі розвитку освіти, коли в українській школі виникла необхідність у якісно нових характеристиках освітніх систем (поліфункціональність, цінніснодоцільність, варіативність тощо), метод проектів має велику педагогічну цінність. В основі методу проектів лежать: розвиток пізнавальних умінь і навичок учнів; уміння орієнтуватися в інформаційному просторі; уміння самостійно конструювати свої знання; уміння інтегрувати свої знання з різних галузей науки; уміння критично мислити [3]. Мета проектного навчання, підкреслює Т. Шамова та Т. Давиденко, полягає в тому, щоб створити умови, завдяки яким учні: 1) самостійно й охоче набувають необхідних знань із різних джерел; 2) навчаються використовувати отримані знання для вирішення пізнавальних і практичних завдань; 3) набувають комунікативних умінь, працюючи в різних групах; 4) розвивають дослідницькі вміння (уміння визначати проблеми, збирати інформацію, спостерігати, проводити експеримент, аналізувати, формувати гіпотези, узагальнювати); 5) розвивають системне мислення [4].

Проектне навчання – один із варіантів продуктивного навчання, метою якого є не засвоєння суми знань і не проходження освітніх програм, а реальне використання, розвиток та збагачення власного досвіду учнів та їхнє уявлення про світ [2]. Сутність проектного навчання полягає в тому, що, виходячи зі своїх інтересів, діти разом з учителем проектують вирішення якого-небудь практичного завдання. Матеріал різних навчальних предметів групується навколо комплексів-проектів.

Навчальне проектування орієнтоване, перш за все, на самостійну діяльність учнів: індивідуальну, групову або колективну, яку учні

виконують упродовж певного часу.

Існують різні типи проектів та різна тематика. Тему можуть запропонувати як учителі, так і самі учні.

У сучасній педагогічній літературі розрізняють такі основні типи проектів:

1. Творчі проекти.
2. Ігрові проекти.
3. Інформаційні проекти
4. Практико-орієнтовані проекти.
5. Дослідницькі проекти

Ефективність використання технології проектної діяльності в освітньому закладі залежить від дотримання організаторами низки педагогічних умов:

1. Наявність значущої в дослідницькому, творчому плані проблеми, яка вимагає пошуку її розв'язання.
2. Відповідність проектів тематиці та дидактичним цілям теми заняття.
3. Практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів.
4. Самостійна діяльність учнів.
5. Визначення кінцевих цілей проектів.
6. Структурування змістовної частини проекту.
7. Використання дослідницьких методів.
8. Результати виконаних проектів мають бути матеріальними, тобто оформленими у визначений спосіб (відеофільм, газета, презентація тощо).
9. Володіння керівником проекту технологією проектної діяльності.
10. Активна творча позиція кожного учасника проекту.

Керівнику проектної діяльності учнів необхідно враховувати вимоги, які висуваються до на-вчального проекту: проект розробляється з ініціативи учнів; проект варто робити значущим для учнів; робота над проектом має дослідницький характер, і тому необхідно розробити апарат дослідження; проект заздалегідь сплановано, сконструйовано спільними зусиллями вчителя й учнів; проект рекламується в межах класу, школи з метою підвищення мотивації учнів у його реалізації; проект реалістичний, має практичну значимість, зорієнтований на можливості учнів.

Організатору проекту необхідно оволодіти технологією проектної діяльності. На нашу думку, технологія проектної діяльності – це послідовність дій педагога за зразком, розробка, підготовка проекту, залучення учнів до проектної діяльності, виконання, підбиття підсумків та результатів проектної діяльності.

Узагальнюючи вищевикладені факти, підкреслимо, що структура побудови проекту в багатьох випадках залежить від його типу, специфіки навчального предмета, авторських педагогічних розробок конкретної теми проекту, тому й різна кількість етапів.

У нашому дослідженні ми визначили такі етапи:

1. **Пошуково-дослідницький:** пошук та обґрунтування проблеми, виділення підтем у темі проекту, вибір підтеми, формування творчих груп, підготовка матеріалів для дослідницької роботи, визначення форм подання підсумків проектної діяльності.
2. **Технологічний:** опрацювання ідей, організація пошукової діяльності, стимулювання діяльності, самоконтроль діяльності, контроль якості.
3. **Оформлення результатів:** оформлення проекту за правилами в командах, проблемних групах; оцінка результатів проектної діяльності; оцінка проекту.
4. **Презентація** (захист проекту): організація роботи експертів, доповіді про результати роботи, оформлення результатів.
5. **Рефлексія:** самооцінка проекту, самооцінка діяльності, самооцінка результатів, аналіз успіхів і помилок.

Критерії оцінки проекту в літературі представлені неоднозначно. На нашу думку, більш зручний і більш об'єктивний спосіб оцінювання проекту – рейтинговий, запропонований В. Голобородьком [1]. Анкета заповнюється в процесі захисту самим проектантом, присутніми на захисті учнями, вчителем (членом журі). Визначено 11 критеріїв за трьома рівнями (5, 10, 20 балів) (див. табл. 1).

Таблиця 1.
Оцінювання проекту (за В.В. Голобородьком)

<i>Оцінка етапів</i>	<i>Критерії оцінки</i>	<i>Бали</i>
Оцінка роботи	Актуальність теми і рішень, їхня складність	5, 10, 20
	Обсяг розробок і кількість рішень	5, 10, 20
	Практична цінність	5, 10, 20
	Рівень самостійності учасників	5, 10, 20
	Якість оформлення записів, наочності тощо	5, 10, 20
	Оцінка проекту рецензентом	5, 10
Оцінка захисту	Якість доповіді	5, 10, 20
	Глибина розкриття теми	5, 10, 20
	Глибина розкриття предмета	5, 10, 20
	Відповіді на питання журі	5, 10
	Відповіді на питання аудиторії (дискусія)	5, 10

Оцінку визначають за підрахунками середньої арифметичної величини колективної оцінки, оцінки вчителя (члена журі) та самооцінки. За сумою балів: 190–140 балів – "відмінно"; 139–100 балів – "добре"; 99–65 балів – "задовільно".

Висновок. Формування морально-психологічної готовності вчителів до більш широкого використання технології проектної діяльності в практиці сучасної школи здійснюється через розкриття науково-теоретичних знань про мету, сутність, головні умови, вимоги, етапи впровадження технології проектної діяльності, критерії оцінювання проекту. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо в розробці методичних рекомендацій для вчителів загальноосвітніх шкіл із наукових основ використання технології проектної діяльності в сучасній школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Голобородько В.В.* Наукова робота учнів : програма організації науково-дослідної діяльності учнів / В.В. Голобородько, В.М. Гнедашев. – Х. : Вид. група "Основа", 2005. – 208 с.
2. *Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій* / Автор-укладач Н.П. Наволокова. – Х. : Вид. група "Основа", 2009. – 176 с. – (Серія "Золота педагогічна скарбничка").
3. *Єлькін А.* Проектна технологія навчання: данина моді чи нагальна потреба? / А. Єлькін // Газета "Хімія. Шкільний світ". – N 12. – 2008. – С. 36–37.
4. *Шамова Т.И.* Управление образовательным процессом в адаптивной школе / Т.И. Шамова, Т.М. Давыденко. – М. : Педагогический поиск, 2001. – 384 с.

ПРОЕКТНА ТЕХНОЛОГІЯ

Ключові слова: проектна технологія, метод проектів, проектна діяльність, позаурочна діяльність, навчальний проект, соціокультурне середовище.

Понятійний апарат. Розкриття особливостей реалізації проектної технології найкраще зробити на основі висвітлення сутнісної характеристики понять «проектна технологія», «метод проектів», «проект», «навчальний проект» та «проектна діяльність».

З ІСТОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ

Метод проектів не є принципово новим у світовій педагогіці. Він виник ще у 20-і роки минулого сторіччя в США. Метод ще має назву методу проблем.

Метод проектів був запропонований і розроблений американським філософом Джоном Дьюї та його учнем В. Кілпатріком. Він запропонував будувати навчальний процес на активній основі,

спираючись на цілеспрямовану діяльність учнів з урахуванням їх особистої зацікавленості в цих знаннях. Американці змогли конструктивно підійти до суті методології й усвідомити величезні переваги нових підходів. Саме тому з часу появи технології на арені педагогічної думки і дотепер вона активно використовується у практиці американської школи.

Ідеї проектного навчання виникли в Росії практично паралельно з розробками американських педагогів під керівництвом російського педагога С. Т. Швацького в 1905 р. Під його керівництвом була організована група співробітників-однодумців, які намагалися активно використовувати проектні методи в практиці викладання.

У США, Англії, Бельгії, Німеччині та багатьох інших країнах ідеї проектної технології знайшли широкий відгук і втілення. Теоретичні знання та їх практичне застосування в проектній технології раціонально поєднувалися.

Цілі і завдання проектної технології:

- Не тільки передати учням суму знань, а ще й навчити здобувати ці знання самостійно, застосовуючи їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань;
- Сприяти формуванню в учнів комунікативних навичок;
- Прищепити учням уміння користуватися дослідницькими прийомами: збирання інформації, аналізу з різних точок зору, висування гіпотез, вміння роботи висновки.

ТИПИ ПРОЕКТІВ

▪ **Творчі проекти.** Не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається, підпорядковуючись, кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту. Вони заздалегідь домовляються про заплановані результати і форму їх представлення - рукописний журнал, колективний колаж, публікацію, сайт, блог, відеофільм, вечір, свято тощо. І тож потрібні сценарій, структура, програма, макет тощо.

▪ **Ігрові проекти.** Учасники беруть собі визначені ролі, обумовлені характером і змістом проекту. Це можуть бути як літературні персонажі, так і реально існуючі особистості, імітуються їх соціальні і ділові стосунки, які ускладнюються вигаданими учасниками ситуаціями. Ступінь творчості учнів дуже висока, але домінуючим видом діяльності все-таки є гра.

▪ **Інформаційні проекти.** Спрямовані на збирання інформації про який-небудь об'єкт, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів. Такі проекти потребують добре продуманої структури, можливості систематичної корекції у ході роботи над проектом.

▪ **Практико-орієнтовані проекти.** Результат діяльності учасників чітко визначено з самого початку, він орієнтований на соціальні інтереси учасників (документ, програма, рекомендації, проект закону, словник). Проект потребує складання сценарію всієї діяльності його учасників з визначенням функцій кожного з них. Особливо важливими є хороша організація координаційної роботи у вигляді поетапних обговорень та презентація одержаних результатів і можливих засобів їх упровадження в практику.

▪ **Дослідницькі проекти.** Потребують добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників соціальної значущості, продуманості методів. Вони повністю підпорядковані логіці дослідження і мають відповідну структуру: визначення теми дослідження, аргументація її актуальності, визначення предмета й об'єкта, завдань і методів, визначення методології дослідження, висування гіпотез розв'язання проблеми і намічення шляхів її розв'язання.

Характеризуючи проектну технологію, слід вказати на те, що це технологія навчання, реалізація якої розширює можливості традиційного опрацювання учнями певної теми (розділу), оскільки спрямована на створення під час виконання ними навчального проекту певного матеріального або інтелектуального продукту, що безпосередньо стосується теми (розділу). Передбачені навчальним проектом види діяльності школярі здійснюють індивідуально або групою, при цьому вони спілкуються між собою та консультуються з дорослими (учителем, батьками, спеціалістами різних галузей виробництва) і в такий спосіб пригадують необхідні знання і набувають нових. Механізм реалізації проектної технології завжди

орієнтований на самостійну індивідуальну, парну або групову діяльність учнів, котра відбувається у певний проміжок часу.

Виходячи з того, що проектна технологія розробляється під конкретний педагогічний задум і має чітко окреслений результат, здійснення процесу навчання на основі її реалізації можна розглядати як фактор впливу на формування «знаннєвої» сфери свідомості учнів, оскільки «оброблена» навчально-пізнавальна інформація набуває форми конкретного об'єкту, що за своєю сутністю характеризується як інтелектуальний чи матеріальний продукт, створений самими учнями. Визначаючи цінність залучення дітей до проектної діяльності, Н.Є. Мойсеюк вказує на наявне орієнтування щодо створення певного матеріального або інтелектуального продукту.

Слід акцентувати увагу на тому, що зазначена технологія не є заміником класно-урочної системи навчання, а розглядається як компонент процесу навчання в системі компетентісно спрямованої освіти. Процес створення проектної технології являє собою цілеспрямовану, соціально значущу, педагогічно доцільну, практично реалізовану інноваційну діяльність педагога щодо проектування та забезпечення функціонування освітньо-розвивального середовища, в якому здійснюватиметься проектна діяльність вихованців.

Реалізація проектної технології має організовуватися з дотриманням таких дидактичних принципів, як:

- **принцип взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку** (розвиток інтелектуальної, емоційно-вольової, діяльнісно-поведінкової сфери особистості; залучення до різних видів навчально-пізнавальної діяльності з метою цілеспрямованого розвитку загальних і спеціальних здібностей, пізнавальних інтересів та потреб у саморозвитку та самовдосконаленні);
- **принцип гуманізації** (утвердження особистості учня як найвищої соціальної цінності, найповніше розкриття його здібностей, нахилів, уподобань; задоволення особистісних освітніх потреб);
- **принцип науковості** (формування наукового світогляду учнів відповідно до сучасного рівня розвитку науки);
- **принцип оптимізації** (вибір та реалізація найкращого варіанту організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності учнів з урахуванням конкретних умов, необхідних зусиль педагогів, учнів та їх реальних можливостей для здобуття максимально можливих результатів за мінімально необхідних затрат часу);

▪ **принцип мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів** (створення умов, за яких учень займає активну особистісну позицію і найбільш повно розкритися як суб'єкт навчально-пізнавальної діяльності) з огляду вмотивованості до її виконання;

▪ **принцип активності, свідомості та самостійності учнів** (спонукання учнів до цілеспрямованої самостійної навчально-пізнавальної активності; формування потреби у здійсненні аналізу результатів власної пізнавальної діяльності; активізація прагнення до пізнавальної самостійності).

Орієнтованість проектної технології на пізнавальний інтерес та творчу самореалізацію учнів забезпечує розвиток їх інтелектуальних можливостей, вольових якостей, творчих здібностей, оскільки здійснюється з метою розв'язання певних проблем шляхом раціонального поєднання теоретичних знань з їх практичним застосуванням. Відповідно реалізація проектної технології полягає у постановці перед учнями соціально або особистісно значущої проблеми, вирішення якої потребує набуття нових знань, інтегрування їх з попередньо набутим життєвим та навчальним досвідом, здійснення конкретних дослідницьких дій, аналізу отриманих результатів, формулювання висновків.

Розкриваючи сутність поняття «метод проектів», слід вказати на те, що цей метод не є принципово новим у світовій педагогіці, оскільки набув поширення в США ще на початку минулого століття. В основу методу були покладені філософсько-гуманістичні ідеї Дж. Дьюї та його учня У.Х. Кільпатріка. Слід зауважити, що в освітянських колах Росії задум проектного навчання поширювався С.Т. Швацьким, починаючи з 1905 року.

На основі аналізу процесів реалізації методу проектів у країнах світу можна говорити про різне сприйняття доцільності його впровадження, що безпосередньо позначилося на тривалості й результативності проектування та здійснення процесу навчання з використанням проектної технології. Для прикладу, у школах США, Великої Британії, Бельгії, Ізраїлю, Фінляндії, Німеччини, Італії, Нідерландів проектне навчання набуло широкого поширення й тривалої популяризації з огляду на доцільне й оптимальне інтегрування теоретичних знань з їх практичним застосуванням під час виконання конкретних завдань. Натомість вітчизняний досвід свідчить про активне його поширення лише на початку ХХІ століття.

Аналізуючи поняття «метод проектів», слід вказати на відмінності у визначенні основи тлумачення. Зокрема, в одних авторів це – педагогічна технологія (С.Сисоєва та ін.) або проектна технологія, яка відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в навчанні (І.Єрмаков та ін.). Натомість інші педагоги розглядають метод проектів як засіб організації педагогічного процесу, в основу якого покладено взаємодію педагога й учня та з навколишнім середовищем, об'єднання навчання з активною діяльністю учнів (Т. Супрун); метод планування цілеспрямованої діяльності учня у зв'язку з вирішенням якогось шкільного завдання в обставинах реального життя (М. Кларин); цільовий навчально-виховний процес, спрямований на виконання суспільно корисних справ (П. Мудров); систему навчання, за якої учень набуває знань, умінь та навичок у процесі планування і виконання певних складних завдань – проектів (М. Ярмаченко).

Проте в аспекті розгляду методу проектів як ефективного інноваційного нововведення в освіті всі автори без винятку вказують на такі позитивні моменти його реалізації:

- доцільність інтегрованості методу проектів з процесом навчання в будь-якому без винятку освітньому закладі;
- актуальність для сьогодення способів організації результативної самостійної діяльності учнів та її керованість;
- дієвість підходів до формування пізнавальних інтересів учнів, мотивації їх пізнавальної активності та пізнавальної самостійності;
- продуктивність творчої самореалізації кожної особистості;
- спрямованість на розвиток інтелектуальних здібностей та фізичних можливостей вихованців, становлення їх емоційно-вольової сфери;
- досяжність цілеспрямованої пізнавальної діяльності, проникнення в сутність досліджуваних процесів (явищ);
- можливість формування потреби в самостійній навчально-пізнавальній діяльності;
- установлення раціонального, педагогічно обґрунтованого використання ІКТ;
- забезпечення полілогічного спілкування між учасниками проектної діяльності;
- поєднання індивідуальних форм пізнавальної активності з груповими та колективними формами взаємодії учасників проектної діяльності;
- корекція процесу здійснення проектної діяльності з метою пошуку найбільш ефективних способів отримання конкретного (практичного) результату чи створення певного матеріального (інтелектуального) продукту.

Аналізуючи сутність поняття проектування, Г. Ісаєва зазначає, що, проектування – це особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація на практично спрямоване дослідження. Л. Забродська, Л. Хоружа, О.Онопрієнко, А.Цимбаларо розглядають проектування як самостійний вид діяльності, що передбачає наявність таких етапів як прогнозування (спеціально організоване дослідження, спрямоване на отримання інформації про розвиток об'єкту), планування (визначенні плану діяльності, в процесі реалізації якого не передбачається отримати суттєвих змін та відкриттів), конструювання (створення реального об'єкта за певною моделлю з певним рівнем деталізації технологічного характеру діяльності в контексті результативного її виконання), моделювання (конструювання майбутнього розвивального середовища, створення моделі – ідеального образу реального об'єкта).

Визначають чотири етапи проектування: початковий (розробка основних ідей, констатація вивченості проблеми, збір і аналіз даних, обґрунтування актуальності, формулювання гіпотези (припущення, що стосується результатів та способів їхнього досягнення); етап розробки (передбачення виконавця (виконавців), формування груп, усвідомлення завдань, планування діяльності, розробка змісту етапів, визначення форм і методів керування і контролю, корекція з боку педагога); етап реалізації проекту (інтегрування й акумулювання всієї інформації з урахуванням теми, мети; підготовка наочно-графічного матеріалу, розробка аудіо-відео ряду

проекту: контроль і корекція проміжних результатів, співвіднесення їх з визначеною метою, керівництво, координація роботи учнів); завершення проекту.

Розкриваючи сутність поняття «проект», зосередимо увагу на тому, що у педагогічній науці немає єдиного його тлумачення. Так, У.Х. Кільпатрик пояснює проект як будь-яку роботу, що виконана «від усього серця» і має певну цільову настанову. Дещо ширшими можна вважати визначення, подані у Великій Радянській енциклопедії (прототип, прообраз передбачуваного або можливого об'єкта, стану.), Радянському енциклопедичному словнику (задум, план, прообраз певного об'єкту; сукупність документів і розрахунків, необхідних для його створення) та в Енциклопедичному словнику (ідея, якою суб'єкт розпоряджається як своєю думкою. Проект як проблема означає ситуацію творчості, в якій людина перестає бути власником ідеї, щоб отримати шанс наштотхнутися на щось нове, здивуватися, виявити його у своїй творчості).

На різні категоріальні ознаки поняття «проект» вказують С. Кримський (систематична форма організації діяльності у взаємозв'язку її теоретичних і практичних аспектів), Ф.Бегьюлі (послідовність взаємопов'язаних подій, які відбуваються впродовж встановленого обмеженого проміжку часу та спрямовані на досягнення оригінального і водночас певного результату), Л.Ващенко (інноваційна форма організації освітнього середовища, в основі якої лежить комплексний характер діяльності тимчасового колективу спеціалістів в умовах активної взаємодії з навколишнім середовищем), А.Моїсєєв (форма побудови цілеспрямованої діяльності), Є.Полат (комплекс пошукових, дослідницьких, графічних та інших видів робіт, що виконуються з метою практичного чи теоретичного розв'язання значущої проблеми), У.Чартерс (дія, яка виконується в природних умовах і містить вирішення порівняно складного завдання), О.Пошетун (цільовий акт діяльності, в основу якого покладено інтереси людини).

Найпоширенішими є дослідницькі, творчі, інформаційні й соціально значущі проекти. Дослідницькі проекти за своєю структурою найбільш наближені до реальних наукових досліджень, оскільки передбачають наявність таких складових, як: висвітлення актуальності обраної теми, визначення об'єкту та предмету дослідження, конкретизація мети, висунення гіпотези, узагальнення результатів дослідницької роботи, формулювання висновків, передбачення нових проблем для дослідження.

Натомість реалізацією творчих проектів не передбачено чіткого визначення та прописування наповнення етапів здійснення дослідницької роботи, оскільки явною є підпорядкованість жанру кінцевого результату: газеті, презентації, фільму, виховному заходу тощо.

Метою інформаційних проектів є збір необхідних даних, ознайомлення з їх змістом зацікавлених осіб, аналіз та узагальнення наявних матеріалів. Відповідно впровадженням інформаційного проекту передбачено планування діяльності учителя й діяльності учнів на кожному з етапів здійснення самостійної дослідницької роботи учнів та презентації ними кінцевих результатів.

Соціально значущі проекти, орієнтовані на інтереси конкретної групи учнів, потребують конкретизації дій кожного з учасників, передбачають оцінювання кінцевих результатів.

Різновидом соціально значущих проектів є телекомунікаційні проекти, сутність їх реалізації полягає в колективній навчально-пізнавальній, творчій та ігровій діяльності учнів-партнерів, яке характеризується спільною метою, узгодженими методами й способами діяльності, спрямованими на досягнення спільного результату, та здійснюється з використанням комп'ютерної телекомунікації.

На основі аналізу досвіду фахових педагогічних джерел можна навести наступну **класифікацію проектів**:

- за домінантною проектною діяльністю (дослідницькі, інформаційні, творчі, ігрові, практичні, ознайомчо-орієнтовані);
- за предметно-змістовими напрямками (монопроекти (в рамках однієї предметної галузі), між предметні);
- за кількістю учасників і характером контактів між ними (індивідуальні, групові, колективні, шкільні, всеукраїнські, міжнародні);
- за терміном виконання проекту (короткотермінові, довготермінові).

Щодо основних характеристик поняття «навчальний проект», то варто вказати на різноплановість підходів до його визначення. Зокрема, А. Хуторський та Н.І. Поліхун вказують на те, що навчальний проект – це форма організації занять, котрою передбачено комплексний характер діяльності усіх його учасників з отримання освітньої продукції за певний проміжок часу. М. Бухаркіна в навчальному проекті вбачає спільну навчально-пізнавальну, творчу або ігрову діяльність учнів-партнерів, яка має спільну мету, узгоджені методи, засоби діяльності та спрямована на досягнення спільного результату з розв'язання певної проблеми, значущої для учасників проекту. Н. Мойсеюк визначає навчальний проект як форму організації навчання, яка передбачає діяльність всіх його учасників, спрямовану на отримання освітньої продукції за певний період – від одного уроку до декількох місяців. За А.Цимбалару та ін., навчальний проект – це організаційна форма роботи, що орієнтована на засвоєння навчальної теми або навчального розділу і становить частину стандартного навчального предмета або кількох предметів.

В основі багатьох навчальних проектів лежать дослідницькі методи навчання. Уся діяльність учнів зосереджується на таких етапах:

- визначення проблеми та завдань дослідження;
- висування гіпотези їх рішення;
- обговорення методів дослідження;
- проведення збору матеріалів;
- аналіз дібраних даних;
- оформлення кінцевих результатів;
- формулювання висновків.

Організація проектної діяльності учнів довела, що проектування - комплексна діяльність, якій властиві:

- ознаки автодидактики (учасники проектування ніби автоматично, без спеціально означеної дидактичної задачі з боку організаторів засвоюють нові поняття, нові уявлення про різні сфери життя, про виробничі, особисті, соціально-

політичні відносини між людьми, нове розуміння змісту тих змін, яких вимагає життя;

- участь у проектній діяльності ставить дітей і дорослих у позицію господаря життя, тобто проектування виступає як принципово інша суб'єктна, а не об'єктна форма участі в соціальній діяльності;

- проектування - це специфічний індивідуально-творчий процес, який вимагає від кожного оригінальних нових рішень і в той же час це процес колективної творчості.

Таким чином, проектування може стати засобом соціального й інтелектуально-творчого саморозвитку всіх суб'єктів освіти (учнів, учителів, батьків), а в більш вузькому розумінні - засобом розвитку проектних здібностей.

Організація роботи над навчальним проектом має відповідати наступним вимогам:

- проектуватися заздалегідь;
- розроблятися з урахуванням навчально-пізнавальних потреб учнів, конкретних умов, можливостей та зусиль усіх суб'єктів майбутньої проектної діяльності;
- мати значущість для учнів та їх соціального оточення;
- містити апарат дослідження та його обґрунтування;
- забезпечувати оволодіння учнями новими знаннями, компетенціями, вміннями;
- мати практичну спрямованість;
- бути публічно представленим до

початку проведення, у процесі реалізації та по завершенню проектної діяльності;

- реалізовуватися варіативно (учні класу залучаються до виконання одного проекту або, об'єднавшись у декілька груп, виконують одночасно один із кількох проектів).

Ефективність реалізації навчального проекту визначається дотриманням сукупності особистісних та змістово-процесуальних факторів. Перелік особистісних факторів включає в себе особистісно-педагогічний та особистісно-учнівський аспекти. Конкретизуємо кожний із них.

Сукупність особистісних факторів

Особистісно-педагогічний аспект складають:

- поінформованість про концептуальні особливості проектної технології, розуміння сутності поетапного структурування проектної діяльності та змістово-процесуальних складових методу проектів;

- сформованість умінь: дієво-практичних (проектування змісту й визначення наповнення основних етапів реалізації навчального проекту) та організаторсько-управлінських (координування процесом здійснення учнями проектної діяльності);

- наявність індивідуальних якостей, що підсилюють дієвий вияв професійних умінь та забезпечують оптимізацію проектної діяльності вихованців шляхом доцільного вибору та реалізації найкращого варіанта організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності учнів з урахуванням конкретних умов, необхідних зусиль педагогів та учнів, їх реальних можливостей для здобуття максимально можливих результатів за мінімально необхідних затрат часу.

До сукупності особистісних факторів особистісно-учнівського аспекту входять наступні **складові**:

- оволодіння необхідними для здійснення проектної діяльності вміннями (визначати мету, висувати гіпотезу, формулювати окремі дослідницькі дії поетапного руху до мети проектної діяльності, визначати навчально-пізнавальні завдання, зосереджуватися на предметі дослідження, планувати самостійну, парну, групову форму проектної діяльності; користуватися різними джерелами інформації; застосовувати ІКТ технології);

- достатня сформованість пізнавальних та емоційно-вольових процесів;
- умотивованість до виконання завдань навчального проекту;
- усвідомленість суті проектної діяльності в цілому та завдань конкретного навчального проекту зокрема.

Сукупність змістово-процесуальних факторів

- узгодженість теми навчального проекту з вимогами державних стандартів та навчальних планів;

- результативність теоретичної або практичної спрямованості теми навчального проекту, її актуальність для суб'єктів проектної діяльності та відповідність потребам сьогодення;

- опора на життєвий та навчальний досвід учнів, використання сформованих загальнонавчальних умінь і навичок;

- передбачення способів реалізації самостійної пізнавальної активності кожного з учасників навчального проекту, їх співпраці між собою та з організаторами проектної діяльності;

- здійснення компетентісно орієнтованого підходу до реалізації проектної діяльності учнів;

- стимулювання учнів до самостійної навчально-пізнавальної активності;

- структурування змістової частини навчального проекту, конкретизація термінів виконання, визначення поетапних результатів проектної діяльності учнів;

- системне та систематичне виконання спланованих кроків навчального проекту;

- доцільне і вчасне коригування ходу проектної діяльності;

- періодичне інформування про отримані проміжні та кінцеві результати виконання завдань навчального проекту;

- встановлення ступеня та рівня якості виконання учнями завдань навчального проекту.

Щодо дефініції проектної діяльності, то у багатьох авторів зазначене поняття розглядається в контексті набору необхідних операцій для реалізації навчального проекту (А.Цимбалару та ін.). Проектна діяльність також розглядається як засіб

саморозвитку учнів, оскільки сприяє створенню розвивального середовища, яке мотивує знаннєво-вміннєву активність. Проектна діяльність розглядається також у контексті організації процесу узагальненого і безпосереднього пізнання реальної дійсності, що набуває характеру сучасного проектування, котрим передбачено отримання конкретного (практичного) результату і його публічне представлення.

На думку Н.В. Морзе, за умови реалізації проектної діяльності акцент переноситься, на самостійну активну навчальну діяльність учнів. При цьому учитель здійснює лише «підтримку» цієї діяльності, тобто забезпечує матеріалами й опосередковано управляє нею, ставлячи перед учнями проблеми. Така модель процесу навчання має назву «навчання, в центрі якого знаходиться учень», оскільки вчитель перестає бути виключним центром навчання, джерелом знань та інформації, а процес навчання базується на співробітництві й продуктивному спілкуванні школярів, спрямованому на спільне розв'язання чітко окреслених проблем.

Визначаючи цінність залучення учнів до проектної діяльності, Н.Є. Мойсеюк вказує на наявне орієнтування щодо створення певного матеріального або інтелектуального продукту, а не просте вивчення певної теми, тому що навчальний проект – це перш за все форма організації занять, що передбачає комплексний характер діяльності, спрямованої на отримання освітньої продукції всіма її учасниками за певний часовий проміжок. Основні етапи і зміст проектної діяльності представлені в таблиці 1.

Методикою здійснення проектної діяльності передбачено:

- вибір проблеми, обґрунтування практичної значущості її результату (результатів);
 - визначення мети й завдань, спрямованих на поетапне її досягнення;
 - визначення обсягів навчально-пізнавальної діяльності учнів, засобів і методів досягнення мети, предметного інтегрування; встановлення термінів та поетапності реалізації проектної діяльності; передбачення можливих труднощів, які відчуватимуть учні в процесі виконання завдань навчального проекту; прогнозування способів вмотивування учнів до проектної діяльності;
 - формулювання гіпотези, ідеї реалізації;
 - прогнозування можливих виконавців (виконавця); передбачення змісту та способу виконання ними завдань.

Характеристика проектної діяльності

- Пошуковий проект: визначення теми проекту, пошук та аналіз проблеми, висування гіпотези, постановка цілі, обговорення методів дослідження.
- Аналітичний проект: аналіз вхідної інформації, пошук оптимального способу досягнення цілі проекту, побудова алгоритму діяльності, покрокове планування роботи .
- Практичний проект: здійснення запланованих кроків.
- Презентаційний: оформлення кінцевих результатів, підготовка та проведення презентації.
- Контрольний: аналіз результатів, оцінка якості проектної діяльності

ЗМІСТ ТЕХНОЛОГІЇ

Метод проектів орієнтований на самостійну діяльність учнів (індивідуальну, парну, групову) у відведений для неї час (від декількох хвилин уроку до декількох тижнів, а іноді й місяців). Це завдання особисто орієнтованої педагогіки.

Проектна технологія передбачає наявність проблеми, що вимагає інтегрованих знань і дослідницького пошуку її вирішення. Результати запланованої діяльності повинні мати практичну, теоретичну, пізнавальну значимість. Головною складовою методу є самостійність учня. Дуже важливою також є структуризація змістовної частини проекту із зазначенням поетапних результатів. Використання дослідницьких підходів у проекті є свого роду наріжним каменем технології. Причому послідовність цих методів можна поставити у такий ряд: визначення проблеми (визначення завдань, які впливають із дослідження) — висунення гіпотези вирішення завдань — обговорення методів дослідження — оформлення кінцевих результатів — аналіз одержаних даних — підбиття підсумків — коригування — висновки.

Необхідною складовою методики здійснення проектної діяльності є складання загальної моделі, що розглядається як умовний образ, схема кінцевого результату проекту.

Як приклад можна навести модель підготовки учнів до проектної діяльності та безпосередню її реалізацію в контексті структурних етапів, базових форм та управління

Залучення учнів до проектної діяльності спрямоване в першу чергу на:

- **досягнення конкретних цілей** (розвиток аналітичного, критичного, творчого й проектного мислення, стимулювання мотивації на оволодіння знаннями, включення учнів у режим самостійної роботи, опрацювання різних джерел інформації з метою оволодіння новими знаннями, формування вмінь використовувати знання для вирішення нових пізнавально-практичних завдань або життєвих ситуацій тощо);

- **розвиток життєвих компетенцій** (спільне прийняття рішень, толерантне регулювання конфліктних ситуацій тощо);

- **формування дослідницьких умінь** (виявлення та формулювання проблеми, висунення гіпотези, збір необхідної інформації, здійснення різних видів дослідницької роботи, аналіз та узагальнення отриманих результатів тощо).

Слід також наголосити на тому, що здійснення проектної діяльності може бути реалізоване з використанням різних підходів. Першим із них передбачено виконання завдань навчального проекту

та здійснення презентації кінцевого інтелектуального (матеріального) продукту безпосередньо на уроці або під час проведення серії уроків з певної теми. Іншим варіантом передбачено проведення проектної діяльності в позаурочний час та презентацію кінцевих результатів безпосередньо на уроці.

Для успішної реалізації навчального проекту потрібні такі умови:

- наявність значущої у творчому, дослідницькому плані проблеми;
- уміння вчителя ставити ключові та тематичні запитання;
- практична значущість очікуваних результатів (публікація, постер, альманах тощо);
- самостійна робота учнів на уроці або поза уроком;
- структурування змістовної частини проекту (етапи, завдання, розподіл ролей тощо);
- використання дослідницьких методів;
- застосування комп'ютерних технологій (для пошуку інформації, спілкування з іншими учасниками проекту, створення кінцевого продукту проекту).

Механізм реалізації проектної технології в школі складається з п'яти основних компонентів.

1. Перша складова - організація стимулюючого енерго-інформаційного простору (предметного, соціокультурного, освітнього), для розвитку потенціальних можливостей дитини, його внутрішнього світу.

2. Друга складова - організація різноманітних видів діяльності як умова самореалізації кожного учня: соціально-комунікативної, суспільно-корисної, ігрової, фізично-оздоровчої, навчально-пізнавальної, науково-дослідницької, художньо-естетичної, туристсько-краєзнавчої, науково-технічної, декоративно-прикладної, еколого-натуралістичної.

3. Третя складова - організація продуктивного спілкування як умови соціального розвитку учнів, формування позитивної «Я-концепції». Навчити учнів спілкуватись, культурі діалогу - копітка та трудомістка діяльність, успіху якої сприяють перш за все інтерактивні форми роботи, тобто ті форми та методи, які забезпечують продуктивну реалізацію проектної технології.

4. Четверта складова - психолого-педагогічна підтримка вирішення учнями своїх проблем, допомога їм у самопізнанні, самооцінці, самовизначенні та самоактуалізації. Ця складова потребує системного підходу. У нашій школі працює постійно діючий психологічний семінар для вчителів, система моніторингу результативності втілення проектної технології в навчально-виховний процес.

5. Остання (п'ята) складова - підвищення професійної майстерності, проєктивної культури педагогічних кадрів. Основною рушійною силою в реалізації кожного проекту є вчитель, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, постійно турбується за своє особистісне та професіональне зростання.

З метою досягнення позитивних результатів з утілення методу проєктів педколективу необхідно пройти багаторівневу систему підготовки:

- інформаційно-теоретичну;
- організаційно-практичну із закріпленням та апробацією теоретичних знань на практиці;

- рефлексивну із самостійною роботою вчителів з переосмислення та творчого аналізу своєї діяльності;
- корекційну, яка спрямована на поповнення знань і практичних навичок учителів для подолання наявних труднощів;
- методологічну, яка передбачає підготовку педагогів-тренерів, які можуть учити інших, створювати свої майстер-класи.

Нині застосування проектної технології у навчально-виховному процесі здійснюється у відповідності до загальнодидактичних принципів: природовідповідність, культуровідповідність, гуманізм, науковість, наочність, індивідуальність, системність, зв'язок навчання з життям тощо, та принципів навчального проектування, дотримання яких забезпечує найбільш продуктивне функціонування системи проектної діяльності учнів: принцип проживання, педоцентризм, принцип добровільної участі та вільного вибору, особистого розвитку, продуктивності, керованості, цілісності, завершеності тощо, та найголовніший, основоположний принцип проектної діяльності – виходити з інтересів дитини: інтересів сьогодення, безпосередньо пов'язаних із поточними подіями, практичними та духовними потребами самих дітей, їх близьких та суспільства.

Вивчаючи досвід застосування проектної технології навчання у шкільній практиці, ми з'ясували, що існує декілька підходів до її впровадження стосовно класно-урочної системи навчання:

1. Проектна технологія навчання використовується на уроці.
2. Робота над проектом поєднує урочну та позаурочну діяльність учнів.
3. Проект виконується у рамках позакласної та позашкільної діяльності учнів.

Для виховання компетентно-свідомих громадян недостатньо тільки розмовляти про демократичні цінності та ідеї, необхідно виховувати у школярів громадську активність і почуття відповідальності, готувати їх до рішення тих проблем, з якими вони зіштовхуються вже зараз, і тих, з якими зустрінуться після закінчення школи.

Проектна діяльність у виховній роботі є:

- шляхом розвитку творчого потенціалу особистості та її самореалізації;
- середовищем, яке розвиває, формує соціальні вміння, навички та сприяє процесу набуття життєвого досвіду;
- засобом перевірки відповідності особистого досвіду потребам особистісної активної ролі в суспільстві;
- творчим звітом про рівень лідерської компетентності.

Упровадження проектної технології у практику виховної роботи було визначено як пріоритетний в організації виховної роботи

школи в цілому, так і в діяльності кожного класного колективу.

Як бачимо, проект багатогранний, ефективний, престижний та невичерпний.

Проект – це метод навчання. Він може застосовуватись як на уроках, так і в позакласній роботі, орієнтований на досягнення цілей самих учнів, тому неповторний; формує значну кількість навчальних і життєвих компетентностей, тому є ефективним; формує досвід, тому незамінний.

Проект (проектування) - це зміст навчання. Найбільш сучасні сфери людської діяльності базуються на проектуванні. Тому проектування може бути основою професійних спецкурсів.

Проект – це форма організації навчального процесу. Проектна діяльність може стати альтернативою класно-урочного навчання. А майбутнє за балансом альтернатив.

Проект – це особлива форма філософії освіти. Філософія мети та діяльності, результатів і досягнень, вона прийнятна для школи сьогодення, тому що дозволяє поєднати ціннісно-змістовні основи культури та процес діяльнісної соціалізації.

В основі методу проектів лежать:

- розвиток пізнавальних умінь і навичок учнів;
- уміння орієнтуватися в інформаційному просторі;
- уміння самостійно конструювати свої знання;
- уміння інтегрувати свої знання з різних галузей науки;
- уміння критично мислити.

Проектна технологія передбачає наявність проблеми, що вимагає інтегрованих знань і дослідницького пошуку її вирішення. Результати запланованої діяльності повинні мати практичну, теоретичну, пізнавальну значимість. Головною складовою методу є самостійність учня. Дуже важливою також є структуризація змістовної частини проекту із зазначенням поетапних результатів. Використання дослідницьких підходів у проекті є свого роду наріжним каменем технології. Причому послідовність цих методів можна поставити у такий ряд: визначення проблеми (визначення завдань, які впливають із дослідження) — висунення гіпотези вирішення завдань — обговорення методів дослідження — оформлення кінцевих результатів — аналіз одержаних даних — підбиття підсумків — коригування — висновки.

Використання методу „проектів” дозволяє реалізувати особистісно-діяльнісний (В. Давидов, Ш. Амонашвілі) і особистісно орієнтований підходи до освіти школярів (І. Якиманська, І. Бен, С. Подмазін та інші). Ці підходи базуються на застосуванні різних дисциплін на різних етапах навчання, інтеграція в процесі роботи над проектом. Це забезпечує позитивну мотивацію і диференціацію в навчанні, активізує самостійну творчу діяльність учнів під час виконання проекту.

Проектне навчання – корисна альтернатива класно-урочній системі, але воно аж ніяк не повинно витіснити її й ставати певною панацеєю. Фахівці з країн, які мають великий досвід у цій справі, вважають, що проектне навчання варто використовувати як доповнення до інших видів прямого чи непрямого навчання, як засіб прискорення росту в особистісному вимірі, і в академічному.

Дана технологія подає один із можливих способів реалізації проблемного методу навчання. Коли вчитель ставить завдання, він тим самим окреслює плановані

результати навчання і вихідні дані. Усе інше мають робити учні: намічати проміжні завдання, шукати шлях їх вирішення, діяти, порівнювати отримане з необхідним, коректувати діяльність.

Вважаю, що проектне навчання заохочує і підсилює щире прагнення до навчання з боку учнів, тому що воно:

- особистісно орієнтоване;
- використовує безліч дидактичних підходів: навчання в справі, незалежні заняття, спільне навчання, мозковий штурм, рольову гру, евристичне та проблемне навчання, дискусію, командне навчання;
- має високу мотивацію, що означає зростання інтересу і включення в роботу в міру її виконання;
- підтримує педагогічні завдання в когнітивній, афективній і психомоторній сферах на всіх рівнях: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез;
- дозволяє вчитися на власному досвіді й досвіді інших у конкретній справі, а не вдавати навчальну діяльність.

Найскладніший момент при запровадженні в навчальний процес проектів – організація діяльності, особливо підготовчий етап.

ВИМОГИ ДО ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Учителю варто озброїтися усім арсеналом дослідницьких і пошукових методів. Він повинен уміти організовувати і проводити дискусії, не нав'язуючи своєї точки зору, не пригнічуючи учнів своїм авторитетом.

Чи можна поставити під сумнів користь проектної технології, якщо в ході її застосування учень вчиться самостійно здобувати знання і використовувати їх для вирішення нових пізнавальних і практичних

завдань? Діти придбають комутативні навички та вміння, працюючи у різноманітних групах та виконуючи різні соціальні ролі (лідер, виконавець, посередник і т. п.), ознайомляться з різними думками щодо однієї проблеми. Особливо цінним активізуючим стимулом діяльності є те, що проектне навчання не порушує принципу невимушеності, у міру виконання роботи зростає ступінь захопленості нею. Діти вчаться на власному досвіді й досвіді своїх товаришів, бачать результат своєї власної праці.

Який би різновид проектної технології не застосував учитель — чи то груповий, чи то парний, чи то індивідуальний, він обов'язково переконується в її спроможності одержати успішний педагогічний результат. Я активно голосую за метод проектів у загальноосвітній школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буджак Т. Метод проектів як засіб формування інтелектуальних здібностей учнів //Хімія. Біологія. – 2000. - №10. – С.10.
2. Гузеев В.В. “Метод проектов” как частный случай интегральной технологии обучения //Директор школы. – 1995. - № 6.
3. Гузеев В.В. Образовательная технология: от приёма до философии.– М.: Сентябрь, 1996. – 112с. - (Библиотека журнала “Директор школы”. –Вып. 4.).
4. Лернер И.Я. Проблемное обучение. - М., 1974.
5. Лернер П. Проектування як основний вид пізнавальної діяльності школярів (на прикладі освоєння ПГ «Технологія») // Завуч. – 2003. - №7. – С. 6-10.
6. Лисенко С. Про проекти //Відкритий урок. 2003. - №17. – С.17-18.
7. Логвін В. Метод проектів у контексті сучасної освіти //Завуч. – 2002. - №26. – С.4.
8. Освітні технології: навч.-метод. посіб. /О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; За заг. ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с. [148-162; 128-147]
9. Осмолівський А. Василенко Л. Від навчального проекту до соціальної самореалізації особистості //Шлях освіти. – 2000. - №2. – С.34-37.
- 10.Пашковська Н.В. Шкільні освітні проекти як складові іміджу сучасного навчального закладу //Управління школою. – 2003. - № 35. – С24 – 25.
- 11.Перспективні освітні технології: Наук. – метод. посібник. /за ред. Г.С.Сазоненко. – К.: Гопак, 2000. – 560с. (112-201).
- 12.Проектний метод навчання молодших школярів //Дайджест. – 2001. - №7-8. – С.57-58.
- 13.Сисоєва С.О. Особистісно-орієнтовані педагогічні технології: метод проектів //Неперервна професійна освіта: теорія і методика: Наук. – метод. журнал. – К., 2002. – Вип.1 (5). – 230с.
- 14.Чобітько М. Педагогічне проектування в процесі особистісно орієнтованої професійної підготовки //Освіта і управління. – 2004. – Т.7. – №2. – С.121-126.

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ШКОЛІ

Одним з основних пріоритетів розвитку освіти є розвиток її науково-дослідної та науково-технічної діяльності, інтеграція науки й освіти. «Бігти з усіх ніг, щоб тільки залишитись на місці», - ця крилата фраза, що належить перу великого письменника та вченого Льюїса Керролла, має стати девізом для всіх, хто прагне досягти успіху в житті та кар'єрі.

Історично метод проектів з'явився в середині минулого століття, коли в пошуках нових форм організації навчальних занять деякі школи звернулись до досвіду ВНЗ. Близька до проектних технологій навчання система організації занять у школі, при якій здійснюється поєднання занять у великих аудиторіях, у малих групах та індивідуально, одержала назву «план Трампа». Ця система була розроблена професором педагогіки зі США Ллойдом Трампом у 60-х роках XX століття і років тридцять тому користувалась популярністю у школах Америки. У 80-х роках план Трампа був модернізований у лекційно-семінарську систему навчання, що дотепер використовується деякими педагогами (особливо при викладанні гуманітарних і природничо-наукових дисциплін).

На початку XX ст. у м. Далтон (США) педагог Елен Паркхерст запропонувала лабораторний план організації занять: учителі видавали письмове завдання кожному учню, уроки скасовувались. Учні працювали над матеріалом індивідуально та здавали вчителю звіт про виконану роботу. Лабораторний план організації занять став відомий в усьому світі під назвою «дальтон-плану». І хоча у своєму первісному варіанті він проіснував недовго (оскільки учням було не під силу самостійне освоєння навчального матеріалу), дальтон-план вважають родоначальником проектного навчання.

Проектне навчання іноді розглядають як альтернативу класно-урочної системи навчання. Однак деякі науковці вважають, що його варто використовувати як доповнення до інших видів навчання. У сучасній школі можна виділити чотири основні напрями, при яких ефективно застосовувати методи проектів:

- проект як метод навчання на уроці;
- проектні технології дистанційного навчання;
- для формування дослідницьких навичок школярів у позаурочній роботі;
- як метод організації дослідницької діяльності вчителів.

Проектне навчання має безліч варіантів:

- за тривалістю роботи над задачею (від одного уроку до півріччя або року (курсіві проекти));

- за формами організації (індивідуальна або групова робота);
- за формами представлення результатів роботи (письмовий або усний звіт, презентація, захист).

Учені-педагоги, які займаються проблемами проектних технологій навчання, відзначають, що у процесі роботи над проектом відбуваються залучення учнів у реальну діяльність предметної галузі, з якої виникла сама задача; розвиток навичок самостійної роботи у процесі виконання проекту; розвиток ініціативи та творчості.

Етапи реалізації методу проектів

Хотілося б звернути увагу на те, що проектні технології навчання відтворюють процеси дослідницької діяльності, оскільки містять цикл і мають на меті процеси руху від незнання до знання (на відміну від традиційних лінійних технологій навчання).

Проекти можуть бути однопредметні чи міжпредметні. Іноді тема проекту виходить за межі шкільної програми. Міжпредметні проекти можуть виступати в ролі інтегруючих факторів, що переборюють традиційну предметну роз'єднаність шкільної освіти.

Основні характеристики проекту

Види діяльності, які роблять їх проектами, мають між собою низку загальних ознак, які й відрізняють проекти від інших видів діяльності:

- спрямованість на досягнення конкретних цілей;
- координоване виконання взаємозалежних дій;
- обмеженість у часі реалізації з визначеним початком і кінцем;
- неповторність та унікальність.

Спрямованість на досягнення цілей

Проекти спрямовані на одержання визначених результатів - на досягнення цілей. Саме ці цілі є рушійною силою проекту, й усі зусилля з його планування та реалізації розпочинаються для того, щоб ці цілі були досягнуті. Проект зазвичай припускає цілий комплекс взаємопов'язаних цілей. Той факт, що проекти орієнтовані на досягнення мети, має величезний внутрішній зміст для управління ними. Насамперед передбачається, що важливою рисою управління проектами є точне визначення й формулювання цілей, починаючи з вищого рівня, а потім поступово опускаючись до найбільш деталізованих цілей та задач. Ураховуючи вищезазначене, проект можна розглядати як переслідування ретельно вибраних цілей.

Скоординоване виконання взаємозалежних дій

Проекти складні вже по самій своїй суті. Вони містять у собі виконання численних взаємозалежних дій. В окремих випадках ці взаємозв'язки досить очевидні, в інших випадках вони мають більш тонку природу. Деякі проміжні

завдання не можуть бути реалізовані, доки не будуть завершені інші завдання; деякі завдання можуть здійснюватись тільки паралельно, і так далі. Якщо порушується синхронізація виконання різних завдань, весь проект може бути поставлений під погрозу. Стає очевидним, що проект - це система, тобто єдине ціле, що складається із взаємозалежних частин, причому система є динамічною і, отже, це вимагає особливих підходів до управління.

Обмежена довжина в часі

Проекти виконуються впродовж визначеного відрізка часу. У них є чітко виражені початок і кінець. Проект закінчується, коли досягнуті його основні цілі. Значна частина зусиль при роботі з проектом спрямована саме на забезпечення того, щоби проект був завершений у визначений час. Проект є однократною, нециклічною діяльністю. Проект як система діяльності існує рівно стільки часу, скільки потрібно для одержання кінцевого результату.

Унікальність

Проекти – це заходи, які певною мірою неповторні й однократні. Разом із тим ступінь унікальності може сильно відрізняти один проект від іншого.

Диференційовані групи

Для роботи над проектом зазвичай створюються диференційовані групи. Існують різні критерії диференціації груп за:

- віком (шкільні класи, вікові паралелі, різновікові групи);
- статтю (чоловічі, жіночі, змішані класи, команди, школи);
- сферою інтересів (гуманітарні, фізико-математичні, біолого-хімічні та інші групи, напрями, відділення, школи);
- рівнем розумового розвитку (за рівнем досягнень);
- індивідуально-психологічними типами (типові мислення, акцентуації характеру, темпераментові й ін.);
- рівнем здоров'я (фізкультурні групи, групи ослабленого зору, слуху, лікарняні класи).

У будь-якій системі навчання тією чи іншою мірою присутній диференційований підхід і здійснюється більш-менш розгалужена диференціація.

Можливості диференційованого навчання при роботі над проектом

Навчальна пара (діада) найчастіше використовується вчителями як тренінг для закріплення засвоюваного матеріалу. Однак у методі проектів - це форма організації дослідницької діяльності для вирішення спільно сформульованої задачі. В. Дьяченко виділив два типи навчальних пар:

- постійного (замкнутого) складу;
- динамічного складу.

На його думку, саме динамічна пара має великий комунікативний потенціал, оскільки учасникам діалогу потрібно щораз розуміти та приймати інший погляд на проблему, і це стимулює розвиток спілкування між учнями.

Критерії об'єднання учнів у пари

Існує безліч критеріїв об'єднання учнів у пари. Деякі педагоги вважають за необхідне включати в навчальну діаду сильного та слабого учнів. Але Г. Цукерман вважає, що «слабкому учню потрібен не стільки «сильний», скільки терплячий і доброзичливий партнер. Упертюхові корисно помірятися силами з упертюхом. Двох бешкетників поєднувати небезпечно (але при тактовній

підтримці саме в такому вибухонебезпечному поєднанні можна налагодити з дітьми довірчий контакт). Найбільш сильних учнів не слід прикріплювати до «слабеньких», їм потрібний партнер рівної сили.

До подібних висновків ще на початку минулого століття дійшов відомий психолог Л. Виготський. Займаючись проблемами дидактики, він помітив зворотну залежність між інтелектуальними здібностями учнів і динамікою зміни коефіцієнта інтелектуальності (IQ). Виявилося, що в умовах класно-урочної системи навчання при відсутності диференціації (сильні та слабкі навчаються однаково) найбільш слабкий ріст IQ у найбільш інтелектуально обдарованих дітей, хоча в той же час вони залишаються лідерами у класі за успішністю (показник абсолютної успішності). Але якщо простежити процес індивідуального засвоєння матеріалу (показник відносної успішності), то виявиться, що найбільш інтенсивний інтелектуальний розвиток у дітей з найбільш слабким інтелектом.

Практика засвідчила, що особливо важлива організація навчальних мікрогруп для сором'язливих школярів, які люблять відмовчуватись у присутності великої кількості людей. Робота в навчальній трійці, парі, як правило, добре впливає на самовідчуття та самооцінку таких дітей і підлітків. Але в педагогіці немає однозначно позитивних рецептів. Тому згодом може виникнути небезпека того, що учень захоче розкриватись тільки у групах з мінімальною кількістю учасників. Щоб цього не сталося, необхідно поступово знайомити школярів з іншими груповими формами навчальної роботи.

Навчальна дискусія

Навчальна дискусія є однією з найпопулярніших форм пізнання, однак наші вчителі неохоче використовують цей метод у своїй практиці, оскільки він вимагає:

- особливої підготовчої роботи;
- доброго знання предмета обговорення;
- уміння керувати ходом дискусії та залучати у процес обговорення неактивних учнів;
- прийняття вчителем неминучого пожвавлення учнів.

Далеко не кожний педагог володіє технологією ведення дискусії. Однак у методі проектів дискусія є обов'язковим і неминучим етапом.

Обов'язкові умови успішної дискусії:

- учні повинні мати певні знання з обговорюваної проблеми;
- учасники повинні поводитись відповідно до отриманої ролі;
- характер ролі відображається тільки в поведінці; це «таємниця», що не розкривається до кінця дискусії.

Інші учні, які спостерігають за дебатами зі сторони, відмічають плюси та мінуси кожної позиції та вирішують для себе, яка роль є оптимальною для спільного обговорення.

Якщо навчальний діалог у взаємодіях педагога та учнів використовується регулярно, то в останніх формуються продуктивні підходи до оволодіння інформацією, зникає страх висловити «неправильне» припущення (оскільки помилка не несе за собою негативної оцінки) та встановлюються довірливі стосунки з учителем, який постійно спонукає до нестандартного мислення. Педагогічні труднощі даної форми організації групових занять пов'язані з тим, що вчитель, який працює в інтерактивному режимі, повинен володіти навичками ведення дискусії.

Правила взаємодії під час дискусії

У процесі освоєння технологій проектного навчання учні виробляють визначені правила взаємодії під час дискусії. Успіх і результативність заняття обумовлені:

- нетрадиційною постановкою обговорюваної проблеми;
- організацією простору для дискусії;
- підготовчою роботою;
- готовністю налаштуватись на актуальний стан співрозмовника (зрозуміти та прийняти);
- дотриманням правила «Людину відрізняє не тільки вміння говорити, а й вміння слухати»;
- використанням «підтримуючих» прийомів спілкування - доброзичливі інтонації, вміння ставити конструктивні запитання і т. д.;
- прагненням усіх сторін знайти найбільш оптимальне для даної ситуації рішення;
- навичками аналізу та самоаналізу, необхідними для розуміння того, як проходила бесіда, де і чому обговорення «провисало», як цього можна уникнути в майбутньому.

Проектне навчання як реалізація проблемного навчання

Проектне навчання іноді розглядають як одну із форм реалізації проблемного навчання. Дійсно, учитель тільки ставить задачу, діяльність із зібрання потрібної інформації, підбір методів дослідження й аналіз отриманих даних проводять учні. Здійснення проектного навчання звичайно займає кілька уроків, іноді чверть або півріччя. У цьому випадку основна робота над проектом здійснюється в позаурочний час, учитель виступає в ролі консультанта. Звітом буде робота, аналогічна курсовим роботам студентів ВНЗ.

Метод проектів як основа технології дистанційного навчання

Метод проектів як основа технології дистанційного навчання дозволяє використовувати вищеописані рекомендації, однак тут можна вказати кілька відмітних моментів.

По-перше, роль учителя помітно змінюється. Він уже стає не стільки генератором та інтегратором ідей, скільки стимулятором пізнавальної діяльності школярів. Практика роботи вчителів у технологіях дистанційного навчання показує, що головна проблема - це утримання мотивації діяльності учнів на достатньому рівні. Теми проектів, завдання, обмін інформацією й навіть контроль - усі ці функції бере на себе модератор (організатор проекту). Учитель стає майже рівним з учнями учасником роботи над проектом. З описаних вище функцій у нього залишаються функції організатора (оскільки він при необхідності створює робочі групи) та стимулятора пізнавальної діяльності учнів.

По-друге, технології дистанційного навчання дуже слабо вписуються у класно-урочну систему навчання. Як правило, робота над проектом ведеться в позаурочний час, наприклад, у вигляді факультативів.

Особливості підготовки проектів для науково-практичних конференцій

Виступ на науково-практичній конференції школярів обов'язково припускає наявність двох моментів - презентабельність роботи та її зміст.

Презентація роботи здійснюється у вигляді стенда. Стенд повинен бути не тільки красивий з естетичної точки зору, а й змістовний. На ньому повинні бути чітко зазначені назва, автори, мета та результати роботи.

Тема роботи повинна відбивати проблему та шляхи її рішення.

Наприклад, «Мультимедіа як засіб підвищення якості освіти у школі», «Дидактична система формування елементарних навичок дизайну в учнів», «Національно-регіональний компонент як засіб формування національної самосвідомості учнів» та ін.

Помилки:

- тема роботи занадто загальна, претензійна, претендує на цілий науковий напрям;
- тема роботи декларативна, що не відбиває змісту виконаної роботи;
- на стенді багато картинок, але суть роботи можна зрозуміти тільки з усного опитування;
- реферативний характер роботи, без залучення власних статистичних даних (результатів соціального опитування й ін.) або власних висновків на основі аналізу даних (у тому числі статистичних).

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

*Національний університет
“Львівська політехніка”*

Важливою складовою становлення демократичної держави є громадянське виховання молодого покоління. Результативність громадянського виховання залежить від того, наскільки ті чи інші форми та методи виховної роботи стимулюють розвиток самоорганізації та самоуправління учнівської молоді.

Насамперед йдеться не тільки про кількість здобутих учнями знань і засвоєних вмінь, а й про практичні навички щодо їх застосування в різних життєвих ситуаціях. Аналіз педагогічних досліджень, дає підстави стверджувати, що для виховання активного громадянина важливе значення має соціальний досвід, тобто набуття громадянських навичок шляхом активної участі у суспільному житті.

Здобути відповідний досвід і уміння дозволяє учням проектна методика у компетентнісно спрямованій освіті, яка є інструментом, що створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій (соціальних, полікультурних, інформаційних, комунікативних тощо) і самостійності учнів в осягненні нового, стимулюючи його природну допитливість і творчий потенціал [4].

Проектна методика на сьогодні є ефективною виховною технологією формування громадянських якостей, компетентностей, активної громадянської позиції учнівської молоді. Вона дозволяє забезпечити основну мету системи освіти – інтелектуальний і моральний розвиток особистості, формування критичного і творчого мислення, вміння працювати з інформацією [3].

Метод проектів як освітня технологія є сукупністю навчально-пізнавальних прийомів, за допомогою яких учні набувають знання та навички в процесі планування та самостійного виконання певних практичних завдань з обов'язковою презентацією результатів [2]. Проектна технологія ґрунтується на позиціях педагогіки прагматизму, що дозволяє реалізувати принцип “навчання за допомогою діяльності”, де діяльність розглядається як творча й активна робота учня.

Проектна діяльність є одним з ефективних методів громадянського виховання учнівської молоді. Її перевагами є те, що учні навчаються і діють у мікросоціальному середовищі, отримують практичні навички, мають можливість перевірити теоретичні надбання на практиці [1]. Така діяльність здійснюється як у процесі навчання, так і в спеціально організованій

позакласній та позашкільній роботі учнівської молоді. Це, насамперед, колективна діяльність учнів, які об'єднуються у групи і вирішують завдання відповідно до цілей та мети проекту. Досить важливо, щоб це об'єднання відбувалося за спільністю інтересів. Необхідною умовою досягнення мети проекту є добровільна участь учнів у проектній діяльності. Саме принцип добровільності, ґрунтований на мотиваційних імпульсах конкретної особистості учня, дозволить ефективно використати творчий та інтелектуальний потенціал кожного члена команди, що бере участь у реалізації проекту. Група загалом має нести відповідальність за досягнення спільних цілей, а кожен учасник відповідати за свою частину роботи. Завдання в групі виконується в такий спосіб, щоб було можливо врахувати і оцінити індивідуальний внесок кожного члена групи зокрема.

Окрім того, процес успішної реалізації проекту у позакласній виховній роботі передбачає об'єднання спільних зусиль учнів, батьків, вчителів, шкільної адміністрації, органів місцевого самоврядування, урядових структур, засобів масової інформації, спрямованих на вирішення важливих для громади проблем. У процесі проектної діяльності учні потребують компетентної допомоги від суб'єктів соціальної взаємодії, яка полягає у тому, щоб надати школярам необхідну пораду та різнобічну інформацію щодо шляхів вирішення певної проблеми, поділитись досвідом, сприяти налагодженню контактів зі спеціалістами тощо. Проте виконання основної роботи у вирішенні проблеми залишається за учнями.

Для ефективної реалізації проектної діяльності необхідно проводити відповідну підготовку як вчителів, так і учнів. Попередня підготовка учнів відіграє важливу роль у реалізації конкретного проекту. Початковий етап роботи має на меті набуття певних знань та вмінь. Саме тому організація проектної діяльності передбачає проведення навчальних занять-тренінгів. З цією метою вчителям необхідно організувати ряд заходів: провести навчальні заняття, ділові ігри, бесіди тощо.

Метою цих занять є формування в учнів вміння визначати проблеми, які хвилюють громаду і вирішення яких є актуальним для громади; формування навичок роботи з різними джерелами інформації; ознайомлення з типами інформаційних потоків для виокремлення важливих постачальників необхідної інформації з конкретної проблеми дослідження; розвиток уміння систематизувати, узагальнювати, класифікувати та критично осмислювати здобуту інформацію щодо обраної проблеми, створювати реферативні, оглядові та аналітичні документи, писати офіційні листи, звернення, проводити телефонні перемовини, набувати досвіду організації ділових зустрічей тощо. На підготовчому етапі учасники проекту ознайомлюються з технологією проведення опитування, анкетування та аналізом отриманих результатів, з основними правилами ділового етикету, зі структурами органів місцевої влади тощо.

На цих заняттях учні навчаються планувати власну діяльність та прогнозувати її результати. Важливого значення у процесі проектної діяльності має підготовка учнів до презентації результатів проекту, тобто вміння виділяти найголовніше в своїй роботі, відбирати найважливіші матеріали для публічного представлення, чітко і лаконічно висловлюватись. Отже, продуктивна реалізація проекту значною мірою забезпечується попередньою підготовкою учнів, набуття ними необхідних знань і вмінь.

Ознайомлюючись з проектною діяльністю у позакласній виховній роботі, насамперед, виділяємо основні етапи її реалізації – початковий, основний, заключний. На початковому етапі учні вибирають проблему; планують свою діяльність; прогнозують її результати; розподіляють обов'язки. Основний етап проектної діяльності передбачає: системне дослідження проблеми; збір та опрацювання інформації; співпрацю з громадськістю; вирішення проблеми. Заключним етапом є підготовка учнів до презентації проекту; аналіз роботи над проектом; підведення підсумків; представлення результатів своєї діяльності перед аудиторією; оцінка проектної діяльності.

Під час вибору проблеми необхідно враховувати певні чинники: її актуальність для місцевої громади; перспективність вирішення проблеми; реальність і законність процесу вирішення проблеми. Етап обговорення та вибору проблеми дослідження є досить відповідальним, адже його результати впливають на подальшу реалізацію проекту. Важливо акцентувати на тому, що вибір проблеми має здійснюватись безпосередньо учнями та підтримуватись більшістю учасників проекту.

Щоб з'ясувати найактуальніші проблеми місцевої громади, учням доцільно провести соціологічні опитування серед жителів певного району, мікрорайону, конкретної громади, обговорити актуальність проблем зі своїми батьками, рідними, знайомими.

З метою отримання додаткової інформації з конкретної проблеми учні мають звертатись до різних джерел: інтернету, регіональних та місцевих газет, радіо, телебачення тощо. У процесі пошуку необхідної інформації для успішної реалізації проекту школярі можуть активно залучати суб'єктів соціального впливу та взаємодії (батьків, вчителів, представників органів місцевої влади, громадських організацій, бібліотек, засобів масової інформації тощо). Це надасть змогу школярам не тільки

здобути необхідні знання, але й згуртувати колектив для подальшої роботи над проектом, спрямованого на вирішення важливих для громади проблем.

Необхідно зазначити, що критично аналізуючи зібраний матеріал, учасники робочої групи мають змогу визначити різноманітні підходи до вирішення проблеми та обрати оптимальну програму дій. Обрані заходи мають бути, насамперед, законними та узгодженими із відповідними державними структурами, уповноваженими щодо вирішення певної проблеми. Найбільш оптимальним було б вирішення проблеми, яке передбачало поєднання діяльності учнів з владними і комерційними структурами, фондами, громадськими організаціями, засобами масової інформації та ін. Окрім того, школярі можуть вдаватися до організації відповідних заходів: публікації своїх пропозицій у засобах масової інформації; виступи по радіо та телебаченню; написання листів-звернень до громади, місцевих органів законодавчої та виконавчої влади, громадських організацій, фондів тощо.

Обов'язковою умовою участі у проектній діяльності є презентація результатів проекту перед громадськістю. Це може бути участь у конкурсі проектів у своїй школі, мікрорайоні, місті, області. Презентацію проекту можна провести також перед учнівським колективом школи, громадою певного мікрорайону, державними чи іншими структурами (батьківські збори, робоча нарада представників місцевої влади, сесія народних депутатів тощо). Головним об'єктом оцінювання в проектній діяльності має бути діяльність учнів, набуті ними уміння, навички та знання.

Необхідно враховувати, що проектна діяльність передбачає інтеграцію та безпосереднє застосування знань та вмінь, спрямованих на набуття досвіду громадянської діяльності і соціальної взаємодії, що має важливе значення для формування активної громадянської позиції учнівської молоді. Метод проектів сприяє навчанню демократичного громадянства через залучення учнівської молоді до активної суспільної діяльності, де вони мають змогу здобути досвід прийняття рішень щодо вирішення проблем конкретної громади. Досліджуючи проблеми громади, учні вчаться розуміти складність і взаємозалежність соціальних проблем, набувають навички толерантного ставлення до поглядів і позицій інших людей.

Отже, проектна діяльність, насамперед, дозволяє зосередитись на розвитку особистості учня, на його здатностях до самовизначення та самовдосконалення, на процесі формування у нього громадянських якостей, компетентностей та активної громадянської позиції. Проектна діяльність допоможе школярам усвідомити себе повноцінними і рівноправними членами громади, відчувати свій зв'язок з суспільством, що надасть їм змогу досягнути успіху в житті та брати активну участь у вирішенні соціальних проблем своєї громади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабкіна М.І. Словник-довідник термінів з громадянського виховання. – Львів: ЗУКЦ, ПП НВФ БІАРП, 2007. – 200 с.
2. Молодь діє: Навчально-методичний посібник з громадянської освіти / П.Вербицька, О.Войтенко та ін.; за загал. ред. В.Мисана. – Львів: НВФ: “Українські технології”, 2007. – 64 с.
3. Полат Е.С. Метод проектов. – М., 2001.
4. Проектна діяльність у школі / Упоряд. М.Голубенко. – К.: Шк. світ, 2007. – 128 с.

СЛОВНИК ПРОЕКТНИХ ТЕРМІНІВ

Дизайн (дизайн-специфікація) — найважливіший різновид проектної діяльності, що має за мету формування естетичних і функціональних якостей предметного середовища (зокрема, виготовлення виробу, що поєднує у собі красу і функціональність).

Довгостроковий проект — проект тривалістю від одного навчального семестру і більше (до декількох років).

Дослідження (наукове) — процес вироблення нових знань, один із видів пізнавальної діяльності. Характеризується об'єктивністю, відтворюваністю, доказовістю, точністю; має два рівні — емпіричний і теоретичний. Дослідження в педагогіці — це процес і результат наукової діяльності, спрямованої на одержання нових знань про закономірності, структуру, механізм навчання, виховання і розвитку; методик організації навчально-виховної роботи (зміст, принципи, методи та організаційні форми). Педагогічне дослідження ґрунтується на фактах, що допускають їхню емпіричну перевірку, характеризується цілеспрямованістю, систематичністю, взаємозв'язком усіх елементів, процедур і методів, спирається на розроблені теорії, будується в рамках логіко-конструктивних схем, елементи яких можна однозначно витлумачити і використовувати в науковій і практичній діяльності.

Дослідження — це процес і результат наукової діяльності, спрямованої на набуття нових знань про природу, суспільство, людину і мислення. Проектування відрізняється від дослідження такими якостями, як: у результаті проектування з'являється не знання, а продукт, що може бути предметом, речовиною або заходом (наприклад, інсценуванням свята або спектаклю, або шоу тощо); проект більше відновиться до організації якоїсь діяльності (проект уроку, проект розвитку школи тощо).

Дослідницький проект — проект, головною метою якого є висування і перевірка гіпотези з використанням сучасних наукових методів.

Експеримент — науково поставлений дослід, спостереження досліджуваного явища в умовах, які розраховуються точно, що дозволяють стежити за ходом явища і багаторазово відтворювати його при повторенні цих умов.

Експеримент має бути відповіддю на яке-небудь питання. У ході експерименту свідомо змінюють хід якого-небудь явища шляхом введення до нього нових чинників. Новий чинник, що запроваджується або змінюється експериментатором, називається незалежним змінним.

Чинник, що змінився під впливом незалежного змінного, називається залежним змінним.

Етапи проекту — основні періоди роботи над проектом.

Етапи проектування: I етап — моделювання; II етап — проектування; III етап — конструювання.

Завдання проекту — комплекс заходів, необхідних для досягнення мети проекту. Постановка завдань ґрунтується на поділі цілі на підцілі, в результаті чого може бути сформульовано кілька завдань.

Захист проекту — процес подання результатів проектної роботи (з обґрунтуванням її ефективності, соціальної значимості тощо) і презентації проекту,

що включає етапи запитань-відповідей і дискусії. Використовується, як правило, для дослідницьких проектів.

Ігровий (рольовий) проект — проект, у якому первісно визначені лише ролі учасників і правила взаємин між ними, тоді як структура, форма продукту і результати залишаються відкритими.

Індивідуальний (персональний) проект — проект, що виконується одним учнем під керівництвом педагога.

Інформаційний проект — проект, у структурі якого акцент поставлений на роботу з інформацією та презентацію продукту.

Керівник проекту — педагог, що безпосередньо координує проектну діяльність групи або індивідуального виконавця проекту.

Консультант — педагог або фахівець, який виконує роботу експерта й організовує доступ до необхідних джерел інформації. Консультант залучається до участі в проекті, якщо з окремих питань компетенції керівника недостатньо для здійснення проекту (наприклад, з міжпредметного, телекомунікаційного або міжнародного проекту).

Координація — спосіб управління роботою проектної групи учнів; може бути відкритою (явною) або прихованою. В останньому випадку координатор не виявляє себе як керівник проекту, а виступає як один із учасників, нарівні з іншими.

Короткостроковий проект — проект тривалістю від одного до шести уроків.

Критерій — ознака, на підставі якої виробляється оцінка, визначення або класифікація чого-небудь; мірило оцінки.

Мета проекту — модель бажаного кінцевого результату проектної діяльності.

Моделювання — дослідження яких-небудь явищ, процесів або систем об'єктів шляхом побудови та вивчення їхніх моделей; використання моделей для визначення або уточнення характеристик і раціоналізації способів побудови видів конструйованих об'єктів.

Монопроект — проект у рамках одного навчального предмета (на відміну від міжпредметного проекту).

Навчальний проект — проект, що здійснюється учнями під керівництвом педагога, і має не тільки прагматичну, але й педагогічну мету.

Опонент — учень або викладач, який під час захисту проекту виступає із запереченнями щодо його змісту, щоб виявити можливі протиріччя або інші недоліки роботи, яка подається.

Портфоліо (проектна папка) — добірка робочих матеріалів і оформлених результатів роботи над проектом.

Практико орієнтований проект — проект, націлений на вирішення соціальної проблеми прикладного характеру.

Презентація проекту — процес публічного подання замовникові або громадськості результатів проектної діяльності.

Проблема — складне теоретичне або практичне питання, що вимагає вивчення, розв'язання; у науці — суперечлива ситуація у вигляді протилежних позицій у поясненні явищ, об'єктів, процесів, розв'язання якої є прагматичною метою проекту.

Проект — 1) реалістичний задум, план про бажане майбутнє (проект у буквальному перекладі з латинської — кинутий уперед), а також сукупність документів (розрахунків, креслень, макетів тощо) для створення якого-небудь продукту. Містить у собі раціональне обґрунтування і конкретний спосіб здійснення; 2) метод навчання, що ґрунтується на постановці соціально значимої мети та її практичному досягненні. На відміну від **проектування**, проект як метод навчання не прив'язаний до конкретного змісту і може бути використаний при вивченні будь-якого предмета, а також міжпредметного курсу.

Проектування — 1) науково обґрунтоване визначення системи параметрів майбутнього об'єкта або якісно нового стану існуючого проекту — прототипу, прообразу передбаченого або можливого об'єкта, стану або процесу в єдності зі способами його досягнення.

Проектування — 2) процес розробки проекту (у значенні 1) з фіксацією результату в якій-небудь формі. Основні етапи проектування: обґрунтований вибір майбутнього продукту; розробка проекту і його документальне оформлення; макетування та моделювання; оформлення; економічна та екологічна оцінка проекту і технології.

Педагогічне проектування — усвідомлена та цілеспрямована діяльність з побудови моделі освіти.

Педагогічне проектування — прикладний науковий напрямок педагогіки і організованої практичної діяльності, націлений на вирішення завдань розвитку, перетворення, удосконалювання, розв'язання протиріч у сучасних освітніх системах.

Педагогічне проектування — практико орієнтована діяльність, метою якої є розробка нових, ще не існуючих на практиці освітніх систем і видів педагогічної діяльності; процес створення та реалізації педагогічного проекту; специфічний спосіб розвитку особистості; технологія навчання.

Педагогічна система - цілісна єдність всіх чинників, що сприяють досягненню поставлених цілей розвитку людини.

Педсистеми — це особлині утворення. Кожній з них властиві свої специфічні ознаки: вони **завжди** мають мету — розвиток учнів і педагогів та їх захист від **негативних** впливів середовища; провідною ланкою у цих системах **завжди** є учень (вихованець); кожна з них будується і діє як система відкрита, тобто здатна змінитися під впливом зовнішніх впливів і **навіть** приймає, пом'якшує ці впливи, посилює або нівелює їх.

Педагогічне моделювання (створення моделі) — це розробка цілей (спільної ідеї) створення педагогічних систем, процесів або ситуацій і основних шляхів їх досягнення.

Педагогічне проектування (створення проекту) — подальша розробка створеної моделі та доведення її до рівня практичного використання.

Педагогічне конструювання (створення конструкта) — це подальша деталізація створеного проекту, що наближає його для використання у конкретних умовах реальними учасниками виховних відносин.

Проектна діяльність — форма навчальної діяльності, структура якої збігається із структурою навчального проекту.

Проектні ситуації (для педагога) — різні соціальні проблеми, які можна вирішувати з використанням методу проектів.

Результати проекту — 1) вихід проекту; 2) портфоліо проекту; 3) педагогічний результат, що виражається в розвитку особистісної та інтелектуальної сфери учня, формуванні в нього певних загально-навчальних умінь і навичок (ЗНУН) та ін.

Рецензент — учень або педагог (фахівець), що представляє на захисті проекту рецензію на підготований проект.

Середньостроковий проект — проект тривалістю від одного тижня до одного місяця.

Структура проекту — послідовність етапів навчального проекту. Містить у собі постановку соціально значимої проблеми, планування діяльності щодо її розв'язання, пошук необхідної інформації

Творчість — це застосування закономірностей відомого явища в нових умовах до вирішення нового завдання, або відомого методу до вирішення нової проблеми, або комбінування знайомих фактів для одержання нового ефекту.

Творчий проект — проект, центром якого є творчий продукт — результат самореалізації учасників проектної групи.

Телекомунікаційний (навчальний) проект — груповий проект, виконаний за допомогою засобів комп'ютерної телекомунікації.

Уміння дослідника — це здібності обрати предмет дослідження, визначити тему, сформулювати мету, розробити провідний задум (або гіпотезу), модель досліджуваного об'єкта, підібрати метод, провести дослідження й у підсумку одержати нове знання. Для школяра новим вважається те знання, яке не передбачене навчальним планом.

Цільовий акт (цільова настанова) — одна із назв педагогічного методу проектів, прийнята в американській і перекладній літературі у 1910-1920-х рр.

«ЧАР-ЗІЛЛЯ НЕЗАБУТНЬОГО СМАКУ»

Проектна робота

***Боромлянського НВК: загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – ДНЗ
Тростянецької районної ради Сумської області***

Паспорт проектної роботи

Назва проекту: « Чар-зілля незабутнього смаку»

Керівник проекту: Колодяжна Лариса Анатоліївна, учитель української мови та літератури

Учасники проекту: учні 10 класу

Тип проекту: дослідницький

Мета проекту: зібрати відомості про вирощування полуниці в селі Боромлі, використавши спогади односельчан; формувати основи національних та загальнолюдських цінностей, моральних якостей; почуття поваги та гордості до рідного краю, народу; розвивати прагнення бути патріотами свого села, країни; виховати пошану до людей похилого віку, свого роду, народу.

Питання проекту:

1. Із історії полуниці, суниці (І група).
2. Боромлянська полуниця (ІІ група).
3. Полуничній виставці в Боромлі – 100 років (ІІІ група).
4. Легенда «Величний дух вічності» (І – ІІІ групи).

Етапи роботи над проектом

І етап. Підготовчий.

Обрання теми проекту й формулювання проблеми, осмислення ходу діяльності, розподіл обов'язків.

І засідання – 21 грудня 2009 р.

2 етап. Дослідження проблеми.

Збір і вивчення інформації. Комунікативні відносини з метою одержати інформацію.

ІІ засідання 27 грудня 2009 р.

3 етап. Аналіз інформації.

Систематизація зібраних матеріалів та ілюстративного доповнення, написання досліджень, творчих робіт.

ІІІ засідання 21 січня 2010 р.

4 етап. Представлення матеріалів проекту.

Виступи, доповіді учнів, демонстрація матеріалів.

ІV засідання 21 лютого 2010 р.

5 етап. Репрезентація проекту.

У засідання 11 березня 2010 р.

Список учнів класу за проектними групами

I група

Штагер Марина

Бей Віталій

Будник Лариса

Петренко Марина

Касьяненко Олександр

Загорулько Микола

II група

Таран Ігор

Приходько Марина

Гасевський Сергій

Андрусенко Артем

Скороход Ганна

Шевченко Юлія

III група

Біловоленко Євгенія

Александров Сергій

Литовченко Олександр

Жалнін Дмитро

Новгородська Валентина

Кузнецова Надія

Критерії оцінювання проекту:

- важливість теми проекту;
- рівень сформованості комунікативної та інформаційної компетентностей;
- обсяг і глибина знань теми, загальна ерудиція;
- використання наочності;
- культура мови.

Матеріали репрезентації дослідницького проекту

1. Легенда «Величний дух вічності»
2. Із історії полуниці та суниці. Боромлянська полуниця
3. Полуничній виставці в Боромлі – 100 років
4. Секрет боромлянських полуниць

ВЕЛИЧНИЙ ДУХ ВІЧНОСТІ... ЛЕГЕНДА

Спливає час... Спливає непомітно... День змінює ніч, ніч – новий день. Весну – літо, літо – осінь. Час не зупинити, не втримати... Минають роки й століття... Що ж не дає нам загубитися в часі, що єднає нас з тими, хто жив до нас, і з тими, хто прийде після нас? Як зберігається цей зв'язок? Чи не станеться так, що люди в майбутньому ніколи не дізнаються, які духовні поривання й боріння властиві були нашим предкам? Звичайно, ні. Адже в усі часи жили ті, хто відчував свій час, кому пощастило бачити красу й відкрити її для людей. Саме такими людьми є, на мій погляд, мої земляки, боромляни, адже вони відкрили всьому світові чарівну ягоду – полуницю. А з'явилася вона в нашому краї зовсім випадково.

Колись на нашій землі жив незвичайної вроди хлопець, звали якого Полель. Жив він самотньо, родини не мав і навіть і не думав одружуватися. Дізналася про це богиня кохання Афродіта й вирішила йому допомогти знайти пару. Єдиною втіхою Полеля було садівництво, вирощував він різні квіти, ягоди. У довгі дні виснажливої праці він був справді щасливий. Якось – і, певне, на те була воля богині, – взявся він вирощувати незвичайну ягоду. Квіти в неї були маленькі, білого кольору, така гарна, що подібної і на світі не було. А от листя чомусь у неї не було. І з кожним днем, що далі він за нею доглядав, то більше в неї закохувався, наче перед ним був обрис прекрасної жінки. І от одного разу, за бажанням Афродіти, на місці квітки з'явилася прекрасна дівчина. Якої дивної вроди було в неї обличчя, милі вуста всміхалися ласкаво й принадно, а ніжні дівочі руки так і манили до себе хлопця. Звичайно,

збентежений Полель забув про все на світі, і серце йому завмирало від незнаного щастя. І хлопець уже й сам не може збагнути, чи це ягода, чи це дівчина. Він промовляє ласкаві слова до неї, обіймає. „Як їй, мабуть, не затишно!” – похоплюється він і кидається до Афродіти з проханням пере-творити його на зелені листочки, щоб завжди бути поряд із цією квіткою, а в разі потреби захистити, прикривши листом. Богиня кохання зрозуміла садівника й дала йому доброзичливий знак: тричі на жертovníку

спалахнув вогонь, і яскраві іскорки сяйнули в небо, і в квітки з'явилися зелені листочки. З цього часу Полель так і не розлучався з дівчиною-квіткою, яку назвали від його імені – полуниця.

Через деякий час замість квітки з'явилася ягода червоного кольору, яка так манила до себе всіх перехожих своєю вродою й запахом. Мабуть, кожен із вас помітив, коли зривають ягоди, то через деякий час і листя на полуницях втрачає зелений колір, стає червоним або жовтогарячим. Тож знайте - це Полель сумує за своєю коханою. Величний дух Вічності втілюється в цій ягоді і

живить спрагли душі чар-зіллям свого незабутнього смаку впродовж ось уже декількох сотень років. І скільки б не проходило сотень років, боромлянська земля уже не зможе прожити без полуниці. Це її історія, її життя...

Дорогі, милі предки-боромляни! Кожного літа ви приходите до мене тоді, коли раптом побачу, що росте не просто стеблина, а красива, пишна квітка білого кольору з зеленими листочками. Саме вона і є той нерозривний зв'язок минулого з теперішнім та майбутнім. Зв'язок, який ось уже протягом декількох століть так криво бережуть мої земляки, і якому ані ліку, ані віку.

ІЗ ІСТОРІЇ ПОЛУНИЦІ ТА СУНИЦІ

Батьківщина полуниці – Євразія та Америка.

Греки полуницю не знали зовсім. Римляни збирали цю ягоду в лісах. Розведенням полуниці в Європі зайнялися тільки в кінці ХУ століття.

У ХУІІ столітті в Європі культивували всього лише чотири сорти.

У 1715 році в дарунок королю Людовику ХУ французький інженер Фразьє привіз із Америки два нових сорти полуниці – Чилійську та Виргінську.

Довгий час ці сорти вирощувалися тільки в саду короля. У середині ХУІІІ століття іони потрапили в Голландію, де внаслідок гібридизації з'явилася полуниця Анасна.

У Росії вирощуванням полуниці зайнялися при царю Алексію Михайловичу. А в 1703 році Петро І наказав Стрешневу «із села Ізмайлова послати восени в Азов корінців цього зілля, а особливо полуничного».

При цьому Петро І допустив до цього часу відому помилку, неправильно назвавши полуницею суніцу садову. Справжня полуниця відноситься до самостійного ботанічного виду. У неї ягоди не стеляться по землі, а тягнуться вгору на стеблах.

Найкращі сорти полуниці (Шпанка й Міланська) мають солодкі, смачні, але маленькі ягоди.Що ж стосується культури суніці, то вона отримала в Росії широке розповсюдження в середині ХІХ століття, після того, як московський лікар

П.Л.Пікулін розвів у своєму саду кращі її сорти, у тому числі Вікторію, яка відрізнялася особливо крупними плодами.

На Україні суниця, особливо садова, займає перше місце серед ягідних культур. Уже декілька десятиріч учені намагаються схрестити суницю з полуницею, сподіваючись що гібрид набуде ознак обох ягід. Такий гібрид двадцять років назад отримала радянський селекціонер М.К.Смольянинова. Але ягоди на ньому були маленькими й плодоносили погано. Кандидат біологічних наук Тетяна Сергіївна Кантор у 80-х роках почала використовувати для отримання гібриду новий метод генетики – хімічний мутагенез. У 1987 році її праця увінчалася успіхом (сорти Пенелопа, Надія Загір'я, мускатна бірюлевська, Цукат Мускатний і Раїса).

БОРОМЛЯНСЬКА ПОЛУНИЦЯ

Поряд із традиційним вирощуванням різних сільськогосподарських культур у Боромлі протягом тривалого часу населення займається культивуванням полуниці. Усе почалося в попередньому ХІХ столітті, коли селянин М.С.Скринька випадково роздобув в одному з монастирів саджанці полуниць. Це був 1867 рік.

Із того часу поступово вирощуванням полуниць стали займатися все більше й більше селян. Причому, цією справою вони займалися без особливих агротехнічних прийомів, які існували в той час. Протягом десятків років боромляни вирощували єдиний сорт, який у свій час дістав М.С.Скринька. Назва цього сорту невідома. Йшли роки. І ось у 1903 році боромлянський селянин Лозовий знову ж випадково дістає відомий сорт Шарплес, який у нього запозичують чотири-п'ять сімей.

От так назавжди залишилася на боромлянській землі ця ягода. І люди стали вирощувати їх на своїх присадибних ділянках. І ось уже на початку ХХ ст. сотні жителів займаються цією справою. Полуниці продають у Боромлі, Сумах, Охтирці, Лебедині. Та що там Україна! Боромлянський скарб користувався широким попитом навіть у Великій Британії. За підрахунками газети „Утро” у 1908 році боромляни садили ягоди на площі більше п'ятдесятьох десятин і збирали з них до 15000 пудів полуниць. У 1907 році в селі створюється сільськогосподарське товариство, що сприяє значному піднесенню цієї справи. У 20-х роках було створено підприємство „Енергія”, яке займалося експортом полуниці. Щоб ягода не псувалася в дорозі, її обробляли спеціальним розчином, таємниця якого й досі залишається невідомою.

Для підтримки боромлянських господарів, які займалися полуницями, поширення її в інші населені пункти, впровадження кращих сортів та

передових агротехнічних прийомів вирощування головне управління землепорядкування й землеробства Харківської губернії з 8 по 12 червня 1908 року в Боромлі організувало проведення спеціальної конкурсної виставки. У ній брали участь 80 боромлян, три представники з Харкова, жехорський майстер П.М.Творошенко, який експонував на виставці в горшечках найкращі сорти: Нобль, Лакстона, Абрикосова, Фюрст, Пукрел, Луї Готьє. Садівник М.І.Червинський експонував модель спеціального залізничного вагона для перевезення полуниць. З міста Харкова була привезена спеціальна література, в якій містилися рекомендації по вирощуванню полуниць. Важливо відмітити, що в сімдесяти чотирьох боромлян на виставці був той же сорт, який сорок один рік тому завіз у Боромлю селянин М.С.Скринька.

Виставка продовжувалася п'ять днів і викликала надзвичайну зацікавленість як місцевого населення, так і приїжджих. Вхід був безкоштовний. За перші дні її відвідали дві тисячі сто чоловік. Про неї писали Харківські губернські газети. Боромляни з великою зацікавленістю не лише її оглянули, а й навели численні довідки про більш-менш наукову організацію цієї справи. Усі нові сорти були залишені селянам для культивування, а такі сорти, як Нобль і Лакстон були подаровані селянину С.Д.Ковальову. Ця виставка зробила своєрідний переворот у подальшому вирощуванні полуниць.

Експертна комісія підвела підсумки конкурсної виставки. Усього було нагороджено тридцять шість чоловік. Серед нагород були: одна мала срібна медаль, дві бронзових медалі, п'ять похвальних листів.

Від Харківського губернського управління землевпорядкування й землеробства також були чотири грошові нагороди по 3 та 2 крб., одне свідоцтво про малу срібну медаль, шість свідоцтв на бронзові медалі і біля дев'ятнадцяти похвальних листів боромлянського сільськогосподарського товариства. За великий вклад у розвиток полуничної справи боромлянину Федору Михайловичу Скриньці, сину М.С.Скриньки, була вручена мала срібна медаль.

Та йшли роки, і сьогодні в селі Боромлі вже з'явилися нові сорти цієї незвичайної ягоди. Сорт у ягідництві – один із найбільш дієвих джерел підвищення продуктивності та якісних показників урожаю. Переконливим прикладом тому є сорти УНДІС – Київська рання, Коралова 100, Ясна. Виведені у післявоєнні роки, вони виявили незаперечні переваги за врожайністю і якісними показниками

порівняно з стандартними сортами того часу, стимулювавши збільшення площ. Сьогодні зростає потреба в сортах із вищим рівнем урожайності. Сортимент полуниць дуже різноманітний і налічує понад 5 тисяч сортів, серед них Дарничанка, Первинка, Львівська рання, Галичанка, Десна, Русанівка, Кримська рання, Тотем, Аполло, Олімпус, Фратіна, Кульвер, Покахонтас, Коралова 100, Фестивальна, Адагумська, Зенга Зенгана, Ред Гонтлет, Талісман.

Клубничной выставке в Боромле - 100 лет

Истари повелось - когда на сумских рынках начинается клубничный сезон, покупатель любой ягоде предпочтет «боромлянскую». Действительно, в селе Боромля Тростянецкого района накоплен уникальный опыт в выращивании всеми любимой клубники (а правильнее называть ее садовой земляникой). С ней боромлян познакомил их земляк Михаил Скрынька сто сорок лет назад, в 1867 году. Тогда он получил в одном из монастырей саженцы этой садовой культуры, но наименование сорта в записях исследователей, к сожалению, не сохранилось. Известно только, что он культивировался в селе на протяжении десятилетий и прославил боромлянских садоводов во время специальной конкурсной выставки, которую летом 1908 года проводило здесь главное управление землеустройства и земледелия Харьковской губернии. (Боромля входила тогда в Ахтырский уезд.) Из восьмидесяти боромлян, принявших в ней участие, семьдесят че-

тыре представили сорт, завезенный еще М.Скрынькой.

Сам факт выбора Боромли местом проведения такой выставки красноречиво свидетельствует о признании заслуг ее жителей в деле выращивания клубники. Мероприятие продолжалось в течение пяти дней, с 8 по 12 июня, вход был бесплатный и все заинтересованные могли созерцать выставленные в горшочках лучшие сорта как раз в пору созревания плодов.

Для боромлян выставка послужила хорошим трамплином и залогом будущих успехов, поскольку все новинки были оставлены им для культивирования. Кроме того, они получили возможность познакомиться с передовыми технологиям в этой отрасли садоводства, приобретя привезенную из Харькова специальную литературу. Очень большой интерес у производителей вызвала и продемонстрированная на выставке модель специального вагона для перевозки нежной ягоды на большие расстояния.

При подведении итогов конкурсной выставки экспертная комиссия от имени Харьковского губернского управления землеустройства и земледелия наградила боромлянина Федора Михайловича Скрыньку, сына энтузиаста и зачинателя клубничного дела в этом селе, малой серебряной медалью. Еще было вручено шесть свидетельств на бронзовые медали, четыре денежных награды по 3 и 2 рубля, а также около двух десятков похвальных листов.

Так что, предвкушая наступление клубничного сезона, мы вправе гордиться своими земляками, а при покупке у боромлян долгожданной, символизирующей лето, красоту и радость ягоды поздравлять их со столетием заслуженной и всенародной славы.

ПОЛУНИЧНИЙ ВИСТАВЦІ В БОРОМЛІ - 100 років

СЕКРЕТ БОРОМЛЯНСЬКИХ ПОЛУНИЦЬ

Леонід Татаренко

Село – Боромля! – вийшло ж з бору...

Так названо і річку...

Тут й хліб росте, а ягід – море:

Мед бризкає з порічок.

А полуниці боромлянські –

Нема смачніших в світі.

До ягід вийдеш рано-вранці:

Росинками омити.

У кожній яголі – здоров'я!

В смородині й малині.

Про полуниці ж із Боромлі –

Всесвітня слава лине.

Така – чом саме тут лиш родить?

Чи від води з криниці?..

Колись возили з огорodів

Аж в Лондон! – полуниці.

Возили – в листячку якомусь...

Доспілі, й не дрібненькі

Не з грядки ближньої додому –

Через Європу всеньку.

І не псувались полум'яні

З Боромлі полуниці.

Десь аж «аглицькім» тумані

Таке і не присниться.

Без літака?.. Та будь не може
І поїздом – не близько.
А щоб возами?.. на рогожі?..
Невже ж було колись це?
Було! – діди вам древні кажуть.
Не вірите невже ви?
В музеї Грамоту покажуть
Самої ж Королеви!
Єлизавети! В ній подяка
Найвища Королівська.
Приймав же ягоду не всяку
Тодішній трон англійський.
Секрет, було, вже й загубили,
Та знов його відкрито.
Така ж самісінька вродила!
Он – в відрах... і в коритах.
Секрет у тім – що полуниці
Ще треба – й доглядати...
Носити воду із криниці,
І вчасно поливати.
Хто ще із осені леліє
На грядці кожен кущик –
У того ягода дозріє
Міцна, і запахуща.
Село Боромля – в світі знане,
Трудом своїм багате.
А ягоди його – й за океаном
Ще будуть куштувати

БЛАГОДІЙНІ ПРОЕКТИ
КОМУНАЛЬНОГО ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
ТРОСТЯНЕЦЬКОЇ РАЙОННОЇ РАДИ
ПАЛАЦУ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

„ТВОРЧИСТЬ – ДІТЯМ!”
Резюме проекту

Тематична спрямованість проекту: соціальний
Назва проекту „Творчість — дітям! ”

Заклад, який подає проект: Комунальний позашкільний навчальний заклад
Тростянецької районної ради Палац дітей та юнацтва.

Виконавці проекту: до реалізації проекту залучені гуртківці творчих
об'єднань та педагогічний колектив ПДтаЮ.

Керівник проекту Бельська Анна Іванівна, культорганізатор.

Цільова аудиторія: гуртківці з багатодітних родин, учнівська молодь,
громадськість міста та району.

Територія, на яку поширюється діяльність проекту: м. Тростянець,
Тростянецький район.

Мета проекту:

- підтримка та розвиток обдарованості талановитих дітей з багатодітних родин;
- підтримка та залучення уваги суспільства до проблематики даної категорії;
- стимулювання розвитку дитячої благодійності, формування активної громадянської позиції;

Завдання проекту:

- впровадження благодійних заходів, спрямованих на підтримку та розвиток обдарованості талановитих дітей з багатодітних родин, що займаються в ПДтаЮ;
- стимулювання і популяризація традицій доброчинності серед учнівської молоді;
- виховання у дітей відповідальності, духовності, людяності, милосердя;
- популяризація проекту в місцевих ЗМІ.

Актуальність проекту

Багатодітна українська родина, яку нині не часто можна побачити, чомусь відійшла в минуле. Сімей, що мають трьох і більше дітей сьогодні все меншає...? Та як допомогти багатодітним сім'ям, як підняти наші традиції, повернути пошану до великих сімей, адже багатодітна родина – це звучить гордо!

Діти в родині — це, поза сумнівом, щастя. А коли ці діти ще й талановиті, то це щастя, помножене на їх кількість. Нині багатодітних сімей не так вже й багато, чого не скажеш про кількість здібних хлопчиків і дівчаток.

Сучасне суспільство, в якому формується особистість, базується на двох найважливіших інституціях — це родина і навчальний заклад. Через них дитина пізнає світ і своє місце в ньому, переймає досвід поколінь. Палац дітей та юнацтва — це барвистий, затишний, чудовий острівець дитинства, де квітнуть Натхнення, Творчість, Успіх. Тут гуртківці прагнуть до знань, краси, визнання, відкривають для себе магію сцени, секрети творчості. Тут кожного вислухають і зрозуміють, порадять і підтримають, оточать увагою, зігріють добрим словом, примножать щастя перемоги і розвіють смуток невдачі.

Діти — це майбутнє нації. Тому особливо важливою є турбота про формування у дитини почуття національної гідності, розвитку її духовності, інтелекту та культури. Одним із найважливіших принципів, що визначає сенс життя багатьох поколінь українського народу, є благодійність. Благодійна діяльність має велике соціальне значення. Благодійні вчинки вчать дитину з розумінням ставитися до потреб інших людей, запитів навколишнього світу. І найважливіше — це те, що користь від доброчинності отримують не лише ті, кому необхідна допомога, а й безпосередні виконавці, які стають кращими, набувають життєвої компетентності. Навчаючи дітей добра, милосердя, виховуючи у них потребу допомагати іншим, ми надаємо їм можливість знайти своє призначення, місце у суспільстві та соціально самореалізуватися.

Позашкільна освіта — це унікальна можливість для розквіту юних талантів, спілкування, самовдосконалення, реалізації творчих планів, розширення світогляду, участі у захоплюючих мандрівках, конкурсах, фестивалях, виставках, відпочинку. Тож допомогти дітям, підтримати їх родини, звернути увагу громадськості до проблем багатодітних родин, надихнути молоде покоління займатися благодійністю стало метою нашого благодійного проекту.

Діти — то скарб сім'ї, і чим їх більше, тим багатша родина.

Терміни реалізації проекту: проект є довгостроковим.

Початок: вересень 2009 року.

Етапи реалізації проекту:

I етап — організаційно-підготовчий.

- Складання, уточнення банку даних дітей з багатодітних родин.
- Розробка заходів, програм, спрямованих на підтримку талановитих дітей з багатодітних родин.
- Обговорення та затвердження шляхів реалізації проекту.

Термін реалізації: вересень-жовтень.

II етап — основний.

- Створення банку даних дітей з багатодітних родин;
- Виготовлення фотонарису дітей з багатодітних родин;
- Підготовка виробів, сувенірів — лотів для безпрограшних лотерей, благодійних ярмарків,
- Організація роботи благодійної скриньки;
- Проведення благодійних концертів, вистав;
- Організація виставок робіт дітей з багатодітних сімей.

Термін реалізації: листопад-червень

III етап — підсумковий.

- Узагальнення результатів проекту, планування подальшої реалізації.
- Статті у ЗМІ.

Термін реалізації: липень

Очікувані результати реалізації проекту

- Заходи проекту сприятимуть вихованню милосердя, почуття суспільної значущості та активної громадянської позиції учнівської молоді шляхом залучення до проведення благодійних акцій.
- Залучення спонсорських коштів.
- Придбання і передача дітям з багатодітних родин необхідних матеріалів та інструментів для занять художньою і прикладною творчістю;

Вплив проекту на місцеву громаду

Проведення благодійних заходів сприятимуть приверненню уваги громадськості до соціальних проблем, традицій доброчинності серед учнівської молоді.

Можливості подальшого розвитку проекту

Даний проект є довгостроковим, оскільки традиції благодійництва потрібно розвивати і примножувати. Завдання педагогів донести до дітей, що милосердя дає нам можливість піклуватися про оточуючих і долучитися до загальнолюдської справи допомоги і ствердження найвищих людських цінностей. Милосердя і благодійність — це духовні якості, які завжди були властиві українському народу. Наше завдання — повернути їм чільне місце в ієрархії національних пріоритетів.

Під час реалізації проекту планується залучити до благодійницької діяльності максимальну кількість дітей. Розширити, удосконалити методи, розробити нові заходи реалізації благодійного проекту «Творчість — дітям».

Механізм моніторингу результатів проекту

Ефективність реалізації даного проекту визначатиметься:

- кількістю зібраних коштів під час благодійних акцій;
- розміром та практичною користю наданої допомоги;
- кількістю учасників благодійних акцій;
- відгуками про проведені благодійні акції.

„БАГАТСТВО НАШОГО НАРОДУ”

Резюме проекту

Тематична спрямованість проекту: культурологічний

Назва проекту „Багатство нашого народу”

Заклад, який подає проект: Тростянецький районний Палац дітей та юнацтва.

Виконавці проекту: до реалізації проекту залучені гуртківці творчих об'єднань та педагогічний колектив ПДтаЮ.

Керівник проекту Бельська Анна Іванівна, культорганізатор.

Партнери та спонсори проекту

- Відділ освіти Тростянецької райдержадміністрації.
- Сумський обласний центр позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю.
- Приватний підприємець Бондаренко В.Л.
- Благодійна організація „Тростянеччина – рідний край”

Цільова аудиторія: учні загальноосвітніх закладів міста та району.

Територія, на яку поширюється діяльність проекту: м. Тростянець, Тростянецький район Сумської області.

Мета проекту: збагатити знання дітей про українське мистецтво – здобутки нашого народу; розвивати інтерес до культурної спадщини, виховувати любов до національного декоративного мистецтва, народних ремесел. Залучення дітей до творчості, відродження народних ремесел. Навчитися визначати ціннісні пріоритети.

Завдання проекту

- Залучати дітей та підлітків міста, району до реалізації творчого потенціалу в гуртках Палацу дітей та юнацтва.
- Проведення зустрічей з народними умільцями.
- Проведення майстер-класів.
- Популяризація проекту в місцевих ЗМІ.
- Допомога у виборі майбутньої професії.
- Сприяти визначенню дітьми справжніх цінностей.

Актуальність проекту

Становлення України як держави, інтеграція її в європейське та світове співтовариство, побудова громадянського суспільства передбачають нові підходи у вихованні особистості. Такі підходи мають ґрунтуватися на пріоритетах духовної культури, на національних та загальнолюдських моральних цінностях, що визначають людину третього тисячоліття. Нині, спираючись на глибинні національно-виховні традиції свого народу, відроджується національна система виховання.

Неможливість реалізації прихованого потенціалу особистості формує почуття непотрібності, що супроводжується апатичними станами та байдужістю. Дозволя молоді найчастіше обмежується переглядом кінофільмів, комп'ютерними іграми та

спілкуванням у мережі Інтернет. Спрямувати дитину на гідний змістовний, суспільно та особистісно значущий шлях, що відповідає його реальним можливостям, — означає насамперед дати йому достовірні, правдиві знання про сенс життя, його труднощі, суперечності і боротьбу, допомогти дитині реально оцінити себе і відповідно до цього спрямувати його інтереси, сприяти професійному самовизначенню і свідомому вибору професії.

Залучення до участі в реалізації проекту дає можливість підвищити самооцінку, реалізувати творчі здібності, уміння робити все навколо себе прекрасним, власноручно примножувати культурно-мистецькі надбання народу. Національні цінності можна розглядати як певні готові набуття народу і як процес їх творення. Тому дитина має справу як із готовим національно-культурним «продуктом», так і з самим процесом творення національних цінностей. Участь дитини у збагаченні національних цінностей, у розвитку культурних і духовних надбань є для неї процесом національного самовдосконалення. Етнографічний рівень культури — це великий скарб, а з кожним роком народних умільців стає все менше, тому дуже важливо зберегти ці надбання для майбутніх поколінь. Кожна дитина повинна знати вартість речей, якими користується, кількість праці, що вкладено в їх виробництво, — лише тоді вона буде ставитись до них з повагою, дбайливо.

На реалізацію означеної мети спрямований і навчально-виховний процес Тростянецького Палацу дітей та юнацтва, у творчих об'єднаннях і гуртках якого займається більше двох тисяч дітей.

Терміни реалізації проекту: проект є постійно діючим.

Етапи реалізації проекту:

I етап – організаційно-підготовчий.

- Передбачає розробку наказів, сценаріїв, положень про районні конкурси декоративно-ужиткового напрямку, доведення до відома керівників навчальних закладів міста, термінів та умов проведення конкурсів.
- Пошук цільової аудиторії (учні загальноосвітніх навчальних закладів)
- Збір даних про народних умільців регіону та можливостей зустрічей з ними.
- Обговорення та затвердження шляхів реалізації проекту.

Термін реалізації: серпень – 15 вересня.

II етап - основний.

- Зустрічі з народними умільцями.
- Відродження втрачених зразків мистецтва.
- Проведення майстер-класів, пленерів.
- Організація ярмарків, безпрограшних лотерей, виставок.
- Підготовка учасників до конкурсів та конкурсних робіт.
- Проведення районних конкурсів декоративно-ужиткового напрямку
- Конкурс творчо обдарованих дітей та підлітків „Чарівні барви Сумщини” (лютий)

- Фестиваль юних майстрів „Мамина вишиванка” (квітень)
- Фестиваль юних майстрів бісероплетіння „Веселка творчості” (квітень)
- Участь в обласних конкурсах декоративно-ужиткового напрямку.
- Обласному фестивалі творчо обдарованих дітей і підлітків „Чарівні барви Сумщини” (березень)
- Обласній постійодіючій виставці творчих здобутків юних майстрів народних ремесел. (березень)
- Обласному фестивалі мистецтв „Перлини нашої душі”. (листопад)
- Обласному фестивалі майстрів бісероплетіння „Веселка творчості”. (травень)
- Обласному фестивалі юних майстрів „Мамина вишиванка”. (травень)
- Обласному конкурсі „Українська народна іграшка”. (жовтень).
- Обласному конкурсі „Космічні фантазії” (лютий)
- Обласному етапі історико-етнографічній експедиції „Україна вишивана”. (листопад)
- Участь у Всеукраїнській виставці-конкурсі технічної творчості учнівської молоді „Наш пошук і творчість — тобі, Україно!”. (травень)
- Участь у Всеукраїнському конкурсі „Космічні фантазії” (травень).

Термін реалізації: 15 вересня - травень.

III етап - підсумковий.

- Оформлення постійно-діючої виставки.
- Узагальнення результатів проекту, планування подальшої реалізації проекту.
- Статті у ЗМІ.

Термін реалізації: липень

Очікувані результати реалізації проекту

- Реалізація проекту забезпечує зростання культурного, духовно-морального потенціалу особистості дітей, підвищення самооцінки, усвідомлення свого внеску у відродження народних традицій.
- Надання можливості реалізації творчого потенціалу у гуртках ПДгаЮ.
- Створення психологічно сприятливих умов для активної творчої діяльності дітей.
- Пробудження бажання реалізовувати свій творчий потенціал.
- Випуск гуртківців, які отримали навички з окремих видів декоративно-ужиткового мистецтва.
- Отримання естетичного задоволення від перегляду робіт юних майстрів народних ремесел.
- Практична користь у позитивному іміджі позашкільного закладу.
- Презентувати громаді міста, району талановитих майстрів.
- Залучення спонсорських коштів.

Результати реалізації проекту

- В 2008-2009 навчальному році 400 дітей отримали навички з окремих видів декоративно-ужиткового мистецтва.

- Результативність участі у 2008-2009 н. р.

Районні конкурси: 1 місце – 11 гуртківців
2 місце – 3 гуртківці
3 місце – 1 гуртківець

Обласні конкурси: 1 місце – 4 гуртківця
2 місце — 4 гуртківця
3 місце – 6 гуртківців

Всеукраїнські конкурси: 1 місце – 1 гуртківець.

Випускниця Тростянецького районного Палацу дітей та юнацтва, кандидат у майстри національної спілки народного мистецтва України за напрямком „Писанкарство” — Лахтарина Наталія Сергіївна є керівником зразкової студії образотворчого мистецтва „Веселка” ПДтаЮ.

Випускниця Тростянецького районного Палацу дітей та юнацтва Дрига Аліна — студентка факультету мистецтв Сумського державного педагогічного університету.

Випускниця зразкової студії „Веселка” Шевцова Марина навчається в Харківській Академії дизайну та мистецтв, за спеціальністю „Графічний дизайн”.

Випускниці зразкової образотворчої студії „Веселка” Железна Анна та Савченко Анна — студентки Сумського вищого училища культури ім. Бортнянського, факультету „Декоративно-прикладного мистецтва”.

Ткаченко Тетяна навчається в Сумському проф.тех. училищі за спеціальністю „Художник-оформлювач”.

Випускниці Підпригора Інна, Азарова Наталія, Столяренко Наталія, Ломакіна Інна, Скляр Юлія, Лахман Світлана, Кандиба Маргарита, Горбенко Ірина, Міцай Олена, Мар’єнкова Наталія є студентками професійно-технічних училищ, технікумів за спеціальностями „Технік-технолог швейного виробництва”, „Дизайнер одягу”, „Закрійник”, „Швея”.

Вплив проекту на місцеву громаду

- Привернення уваги громадськості до відродження народних традицій.
- Залучення учнівської молоді до роботи у гуртках.
- Поширення традицій писанкарства серед дітей, зокрема вихованців Гребениківської, Грунської, Правдинської шкіл-інтернатів.
- Творчі зустрічі вчителів інституту удосконалення післядипломної педагогічної майстерності з керівником зразкового творчого об’єднання «Українська вишиванка» майстринею вишивки Кулібабою О.Д.

Можливості подальшого розвитку проекту

Даний проект є довгостроковим, він не обмежений часом, оскільки традиції нерозривно пов’язані з еволюцією людини і не слід забувати — минуле не менш цінне, ніж сьогодення. Завжди є потреба у вивченні історії, традицій та здобутків свого народу.

Під час реалізації проекту в подальшому планується охопити всі навчальні заклади району, залучення до гурткової роботи максимальної кількості дітей. Розширення та впровадження деяких видів народних ремесел у повсякденному житті. Удосконалення методів реалізації проекту, розширення мережі гуртків декоративно-ужиткового мистецтва. Розробка нових конкурсних програм та заходів тематичного спрямування для реалізації творчого потенціалу дітей.

Механізм моніторингу результатів проекту:

На якісні та кількісні показники результатів дії проекту вказує результативність участі вихованців у різноманітних конкурсах та виставках різних рівнів. Публікації у місцевих ЗМІ, відгуки батьків про гарну роботу, збільшення кількості обдарованих дітей, що навчаються в обласних школах: народних ремесел, мистецтв та школи флористики.

«МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ І ТРОСТЯНЕЦЬ»

ПРОЕКТНА РОБОТА

ТРОСТЯНЕЦЬКОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ШКОЛИ І-ІІІ СТУПЕНІВ №2

Паспорт проектної роботи

Назва проекту Микола Хвильовий і Тростянець

Керівник проекту Ільчишина Зоя Василівна, учитель української мови та літератури

Навчальний предмет, у межах якого проводиться робота з проекту
Українська мова та література

Учасники проекту Учні 11 класу

Тип проекту Дослідницький

Мета проекту:

Дослідити життєві і творчі зв'язки Миколи Хвильового з Тростянцем.

Відобразити роботу учнів у впорядкованому зібранні матеріалів, що стосуються досліджуваної проблеми.

Формувати в учнів уміння знайти інформацію, якої не вистачає, уміння знаходити причинно-наслідкові зв'язки, виробляти навички ділового партнерського спілкування.

Виховувати почуття гордості за історичне минуле нашого краю, прагнення збагачувати його літературні традиції, виховувати естетичні смаки старшокласників.

Питання проекту:

1. Життєвий шлях Миколи Хвильового (зв'язок з малою батьківщиною). (І група).
2. Лірика Миколи Хвильового. Слобожанські мотиви. (ІІ гр.).
3. Автобіографічні мотиви у прозі Миколи Хвильового. (ІІІ гр.).
4. Вшанування пам'яті видатного земляка. (ІV група).

Етапи роботи над проектом

1 етап. Підготовчий.

Ознайомлення учнів із суттю проекту та його завданнями. Мотивація до подальшої діяльності. Розподіл учнів за проектними групами. І засідання

2 етап. Дослідження проблеми.

Робота з джерелами інформації (читання творів Хвильового, пошук біографічних даних, робота з періодичними виданнями, зустрічі з очевидцями).

ІІ засідання

3 етап. Аналіз інформації. Вибір шляху розв'язання проблеми.

(Написання досліджень, творчих робіт, систематизація ілюстративних матеріалів, підготовка до виконання художніх творів). ІІІ засідання

4 етап. Підготовка (оформлення) презентаційних матеріалів (виготовлення тематичних папок, оформлення творчих робіт). Обговорення форми представлення.

ІV засідання.

5 етап. Представлення матеріалів проекту (виступи, доповіді учнів, демонстрація матеріалів).

6 етап. Контрольно-оцінювальний.

Висновки експертної групи.

Кількість проектних груп - 4

Критерії оцінювання проекту:

- важливість теми проекту;
- самостійність роботи над проектом;
- повнота розкриття теми;
- оригінальність розв'язання проблеми;
- артистизм і виразність виступу;
- як розкритий зміст проекту в презентації;
- використання засобів наочності, технічних засобів;
- відповіді на питання.

Хід презентації

I проектна група

Слово про Миколу Хвильового *(Життєвий шлях Миколи Хвильового.* *Зв'язок з малою батьківщиною)*

План презентації

- Сповідь про життєвий шлях Миколи Хвильового (зв'язок із Тростянцем).
- Інтерв'ю з тростянчанином Люберцем І.С.
- Знайомство з автобіографічною поезією Миколи Хвильового.
- Прослуховування вірша В.Шелестюка «Остання зустріч».
- Демонстрація відеоматеріалів (виступ Бородіної М.І.)

Зібрані матеріали:

1. Реферат «Життєвий шлях Миколи Хвильового».
2. Фотоілюстрації.
3. Газетні публікації.
4. Тексти поетичних творів.

Зміст виступів під час презентації

Вивчати біографії багатьох українських митців дуже важко, тому що було знищено їхні архіви – разом з чернетками, рукописами творів, листуванням, документами й фотографіями. Самі їхні твори – у книжках та журналах – нищилися, й зараз вони часто більш рідкісні, ніж стародруки ХУІ-ХУІІ століть.

Саме так сталося і з Миколою Хвильовим.

У літературних монографіях, зокрема в Миколи Жулинського, про життя Миколи Хвильового сказано небагато. Ще менше – про його перебування в Тростянці.

Дуже велику пошукову роботу в цьому напрямку провела вчителька школи №1 Марія Іванівна Бородіна. Серйозно займався цим кандидат філологічних наук Білокінь. Велика роль у вивченні життєвих шляхів свого земляка Олекси Ющенка.

На основі цих напрацьованих фактів ми і склали свій реферат. Пропонуємо вашій увазі тези нашої роботи.

У будинку школи №1, найстарішого загальноосвітнього закладу Тростянця (раніше двокласне реальне училище) 13 грудня 1893 року в учительській сім'ї Фітільових народився хлопчик Микола.

Його батько Григорій Олексійович Фітільов завідував цим двокласним училищем. Після хвороби став інвалідом, викладати більше не міг і переїхав до Котельви, де й помер 1918 року.

(Демонстрація відеозапису виступу М.І. Бородіної)

Мати письменника, Єлизавета Іванівна, була дочкою селянина. Її батько, Іван Тарасенко, протягом 40 років служив бухгалтером у мільйонера Кеніга, власника цукрозаводу в Тростянці. Отже, дід Миколи Григоровича був людиною заможною, придбав в Охтирці будинок, де утримував родину – 3-х синів і семеро дочок. Як бачимо, родові коріння Миколи Хвильового дуже велике.

У своїй автобіографії письменник згадує:

« Я – син народного вчителя(по сімейній термінології з голодранців). Ніхто з його п'яти дітей (три сестри, брат та я) не отримав освіти, відповідної тогочасним традиціям. Батько ніколи не говорив по-українськи. Зате бабуся не тільки говорила, а й у глухі слобожанські вечори розказувала мені багато казок про домовиків, лісовиків. Од бабусі – українська мова, від батька – народницький душок».

Так сталося, що батьки розлучилися (ще задовго до каліцтва Григорія Фітільова). Микола залишився з матір'ю, закінчив початкову школу в Калантаєві, продовжив навчання в Богодухівській гімназії, працював на різних посадах у селах. (портрет матері)

Єлизавета Іванівна учителювала в різних селах. За свідченням рідної сестри Миколи Хвильового Євгенії Григорівни, деякий час мати працювала в Дем'янівці Ямпільського повіту. Там, у Дем'янівці, Микола познайомився з молодою вчителькою Катериною, яка стала йому за дружину. Своїй доньці вони дали трохи незвичне ім'я Іраїда. Події громадянської війни розлучили це подружжя. Цікаво, що в 20-х роках Микола Хвильовий створив роман, який називався «Іраїда».

З 1916 року Микола – на фронтах громадянської війни, яка зробила його більшовиком. На чолі повстанського загону він воює проти гетьманців, петлюрівців, дроздовців. У своїй автобіографії письменник згадує:

«Я безпосередньо брав участь у трьох боях під Краснокутськом проти дроздовців... Коли наш полк був розбитий, я улився червоноармійцем в один із загонів Сумського напрямлення і нарешті в 13-у армію.»

Червоні відступали на північ, на Суми. Зупинилися в нашому містечку (тоді це було просто село). Микола Хвильовий відвідав рідних, які жили на вулиці Озерянці. Саме в той час відбулася зустріч Миколи з братом Олександром, який теж воював у рядах більшовиків. Доля звела братів у рідних з дитинства місцях. Місцевий талановитий поет Володимир Шелестюк написав про цю подію вірш. Послухайте цей вірш.

Читання вірша

В. Шелестюк

В біографії Миколи Хвильового дійсно був факт, коли під час відступу червоних військ через Тростянець у липні 1919 року він випадково зустрів свого брата Олександра. Це була

Остання зустріч

*По Вкраїні гуляє революції чорна віхола,
Розкололась навпіл, покалічилась кожна сім'я.
Громадянська війна... Все горить, все палає навколо,
І нема переможців, є лише загиблі в боях...*

*Відступаєм на північ, Богодухов позаду. Охтирка,
Ось і Ворскла-ріка, де ж то відступу буде кінець?
За один перехід і дитинство, і перша домівка.
У зеленій долині, в слобожанських лісах Тростянець.*

*Шлях звивається з кручі, що Охтирською зветься горою,
Пору з школою церква, раніше її не було,
Щоб набратися сил перед грізним, смертельним двобоєм,
На якусь на годину дасть притулок їм рідне село.*

*Біля Круглого двору гуде, наче ярмарок, площа.
Кулеметні тачанки, бійці на селянських возах...
Що чекає на них? Може, смерть, землі чорної товща,
Ну а, може, до щастя приведе цей незвіданий шлях.*

*Скільки різних облич, молоді переважно, безвусі...
Раптом погляд, неначе вогнем обпекло,
На баскому коні юний вершник в нестримному русі,
Так, звичайно, це він – рідний брат його менший Сашко.*

*Ось і радісна мить – обнялися, не злязючи з коней.
Треба ж так ось зустрітись у рідних з дитинства місцях,
І лише вітерець холодив молоді їхні скроні,
та прискорено бились молоді їх, гарячі серця.*

*Пролунала команда, потягнулись на північ обози.
Розійшлися навіки незбагненної долі путі.
Одному Перекоп серця жар назавжди заморозив,
Тридцять третій другому чорним пострілом землю опік.*

Пізніше про події громадянської війни і свого брата Микола напише в одній із своїх поезій.

Прослуховування поезії

*Поле. Шляхи, могили
І чебреці, чебреці.
Ліс, цукроварні, села,
Ніж і одріз у руці.*

*З братом пішов я в повстанці
(брата тепер нема!
За Перекопом на станції
Плакав по нім туман).*

*Вийшли з оселі, веселі
Коні іржали на путь,
Грузли озерні далі
У золотім меду.
Хлопці! За вільну волю!
Хлопці-повстанці, в гурт...
Й серце забилося пістолем
В темний дубовий мур.
В лісі засіли білі
(ніч за рікою йшла).*

*Зорі в синяву бились
І витикались на шлях.
Замовкли на мить рушниці.
Був в тім чеканні жах,
Й темно-таємною птицею
В небі блукала душа.
Що це? Дух баговиння?..
Брате, я й досі там...
Ах, мої кінні, кінні
Дум мої буйні жита.*

Після громадянської війни письменник поселився у Харкові. Заприятелював з Володимиром Сосюрою, став писати вірші. Його перші поетичні збірки «Молодість» і «Досвітні симфонії». У своєму романі «Третя рота» Володимир Сосюра створив портрет Миколи Хвильового: « У шкіряній куртці й кепці, а потім пізніше в шинелі з «англійського» сукна. В сивій смушеві шапці ще з імперіалістичної війни, невисокого зросту, швидкий і динамічний, чорнобривий і зеленоокий, він задарував мене своєю магічною індивідуальністю».

Фотографію тих часів опублікувала газета «Літературна Україна».

Відомий факт, що свої книги того часу Микола Хвильовий підписував і псевдонімом «Тростянецький».

*Інтерв'ю з відомим на
Сумщині фітотерапевтом,
шанувальником творчості
Хвильового і власником
рідкісного видання творів
письменника Іваном
Сергійовичем Люберцем*

Згодом Микола Хвильовий став працювати над прозою. Перша книга його новел – «Сині етюди». Він автор повістей і роману «Вальдшнепи», повістей «Санаторійна зона», «Іван Іванович».

Маючи бунтівливу, непосидючу вдачу, став одним із найактивніших засновників ВАПЛІТЕ. Члени цієї письменницької організації підтримували талановитість і новаторство, високу професійність авторів. У 1925-1928 роках перебуває в центрі найгучнішої літературної дискусії. За всяку ціну він прагне вивести рідну літературу на новий широкий шлях. Але почалася доба масових репресій. Життя Хвильового обривається року 1933-го.

Тільки більше ніж за 50 років по тому змогли в Україні прочитати передсмертні записки Миколи Хвильового. Одна з них адресована прийомній доньці Любові Уманцевій, або Любистку, як називав її Микола Григорович. На 95-річчя з дня народження письменника Любов Уманцева приїжджала до Києва. Згодом вона написала листа учням школи №1, у якому поділилася спогадами про свого батька. Історія цього листування – в музеї Миколи Хвильового, який ми відвідали.

II група

Талант незвичайний і суперечливий (Лірика Миколи Хвильового. Слобожанські мотиви)

План презентації

1. Загальна характеристика поезії Миколи Хвильового.
2. Читання поетичних творів.
3. Виконання пісні на слова Миколи Хвильового.
4. Коментарі до виконаних малюнків.

Представлені матеріали:

1. Творча робота «Тростянецьчина в ліриці Миколи Хвильового».
2. Тексти віршів поета.
3. Ноти пісні на слова Миколи Хвильового.
4. Авторські ілюстрації до поезій Миколи Хвильового.

Зміст презентації

Хочеться перефразувати слова охтирської поетеси Катерини Квітчастої: «Я говорю – Хвильовий, маю на увазі Тростянець, я говорю Тростянець – маю на увазі Хвильового».

Ми пишаємося тим, що наше рідне місто відоме не лише цукерками, а ще й видатними людьми, що народилися тут. І хоч Микола Хвильовий так мало прожив у Тростянці, а все ж він залишив тут свій слід. Так само, як і Тростянець відбився у його поезії.

Читання вірша

*Я тепер покохав город
Так весняно, як дуб цвіте.
Вже не ляже на скроню скоро
Цей прекрасний безмежний
степ.
Не піду на стіжки сіна
І забуду озерну косу,
Де ширяв неможливо синій
Моїх дум і мрій лосунь*

*Я тепер не той, що в юність.
Цукроварні духмяна путь
Одійшла за безбережні дюни,
що могилами шведськими звуть.
На побачу ніколи, ніколи
Ні доріжки(на ліс веде),
Ні поляни, де грають бджоли,
Де горить золотий день.
Це одходить од мене навіки.*

*Як і младість моя одійшла.
Чи на радість? Я знаю тільки.
Що то був Чумацький Шлях.
А тепер я кохаю город,
Цей сторожкий трамвайний
дзвін.*

*Він в мені неможливо скоро
Дорогим димком зацвів.
Отже, вибачте, сизі далі,
Я свій вік доживу й тут...
І співають мені тротуари
Про далеку прекрасну мету.*

Хотілося б сказати про враження, яке справляють у цілому його вірші. Поет жив у ранню радянську епоху, коли засади тоталітаризму впевнено в'їдалися у суспільне життя. Впевнено, але непомітно. А непомітно тому, що вони, наче вовк овечою шкурою, прикривалися ідеєю. Не розпізнав «вовка» у комуністичному вбранні й Микола Хвильовий. У його віршах – трудова тематика, він пише про селянина і робочого. Його лірика не позбавлена чистих емоцій і почуттів. І скрізь щирість. Багато чого ми зараз не розуміємо, бо живемо у фактично іншому світі, але Микола Хвильовий мав одну незвичайну здібність, яка домінує у всіх його творах. Він, як ніхто інший, умів перетворювати прозу на поезію, при цьому не спотворюючи прозу, а в поезії залишаючи шарм простоти і невибагливої щирості. Ми мимоволі малюємо собі в уяві картини його життя, ми читаємо вірші і бачимо світ його очима. (фото Нескучного)

Читання вірша

*Та невже ніколи не забуду
Ці шляхи, цю тирсу, широчінь,
Не заб'ю в собі зміюку люту,
Що хитренько про степи
сичить?
Як орган в костьолі, на молитві,
Ці уперті спогади з села
Знову кажуть: „Ти послухай, рід
твій
Нас до тебе, зраднику, послав”.
Що ти робиш? Де ти забарився?
Чи забув, як явори шумлять
На тому хихлатому узліссі,
Відкіля розходяться поля?
Ми прийшли до тебе із оселі,*

*Де весною присмерк, мов мара,
Де за клунею в синяві невеселій
Молодик химерний умирав.
За весною – червень, липень, серпень
На озерах, на пустелі чорногуз.
...Пам'ятаєш, як дзвонили верби
Про хрусталь надуманих медуз?
А цю осінь в золоті, в оксамиті...
Та невже ти враз її забув?
Що ти краще десь знайшов у світі
З осінню далечінь в степу?
За вітрами падають сніжинки,
І на стріхах білий сніг лежить.
Всюди тиша. Лиш собаки дзвінко
На церковній заливаються межі.*

Саме лірика допомагає краще зрозуміти душу поета. Хоч Миколу Хвильового називають великим прозаїком і не називають великим поетом, але саме віршами він висловив глибоку любов до рідного краю. У поезії він то окрилений, то замріяний, то бунтівний, то бадьорий, то стривожено-розсудливий, то пригнічений. Так стверджує Микола Жулинський. Додамо: ніжний. Коли згадує рідний дім, свою матір, вулицю Озерянку, хвилюючу красу Нескучанських дібров і рідних степів.

Наш місцевий композитор Микола Назаренко написав музику до поезії Миколи Хвильового. І зазвучала пісня...

Виконання пісні

*Не шкодуй, моя милая мати,
Що я степ рясний залишив –
Я говірку свою кострубату
Заплітаю в русявий кужіль!*

*Подивись в мої очі прозорі –
Журавлині там ягідки:
Твойому заповіту я вірний.
Як і завжди, вихровий, меткий.*

*Ледве ранок тремтячий, рожевий
Заголити темряву підскоче,
Я, як сонце безкрайо веселе,
На завод положу свої очі.*

*Не шкодуй, моя милая мати,
Що я степ рясний залишив –
Я говірку свою кострубату
Заплітаю в русявий кужіль!*

Коментарі до малюнків

Твори Миколи Хвильового не можуть зникнути з душі безслідно. Тоді, 13 травня 1933 року, світ втратив митця. Але залишилася його творчість.

III група

Метеор української прози (Автобіографічні мотиви у прозі Миколи Хвильового)

План презентації

1. Виступи «Тростянецький край у прозових творах Миколи Хвильового».
2. Читання уривків із повісті «Санаторійна зона».
3. Виступ «Недосліджені твори нашого земляка».

Подані матеріали:

1. Нарис «Стежками Миколи Хвильового».
2. Реферат «Автобіографічні мотиви у прозових творах Миколи Хвильового».
3. Творча робота «Рідний край в оповіданні Миколи Хвильового «Солонський яр»».
4. Тексти уривків із повісті «Санаторійна зона».

Зміст виступів

Був час, коли твори нашого земляка забороняли. А під час викладання історії навіть вживали такий термін, як «хвильовізм».

Тепер ми знаємо, що ця людина вистражданим своїм життям була віддана ідеалам вільної, заможної, демократичної України.

Словом Хвильового захоплювалися сотні тисяч читачів.

«Істинно: Хвильовий. Сам захоплюється і нас хвилює, п'янить і непокоїть, дратує, знесилює і полонить. Аскет і фанатик, жорстокий

до себе й інших, хворобливо виснажений і гордий, недоторканий і суворий, а часом – ніжний і сором'язливий, химерний характерник, залюблений у слово, у форму мрійник» - таку характеристику творам Хвильового дав В.Коряк.

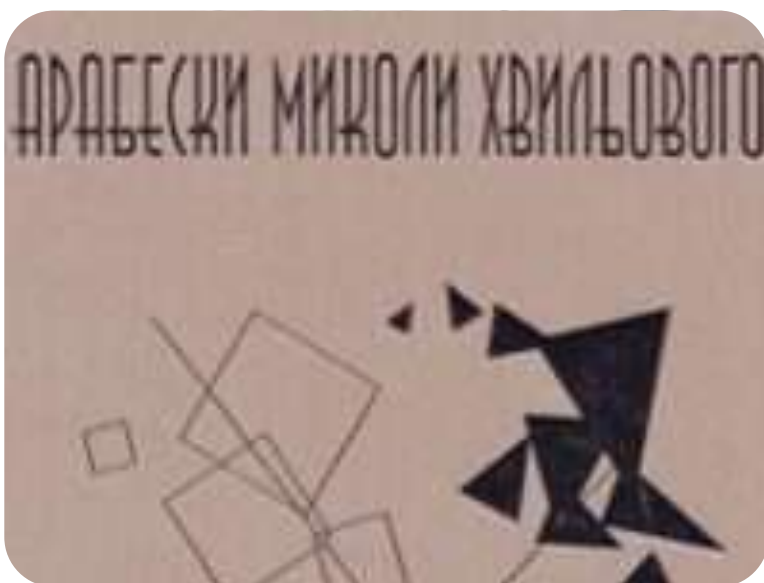
Якщо вдуматися в твори Хвильового, можна знайти багато цікавого про наш рідний край. Візьмемо для прикладу новелу «Я(Романтика)». Хоча мова тут ведеться про велике місто, тут багато тростянецького. Основа новели побудована на зображенні наших місць.

Наприклад, є в новелі такий епізод. «Навантажують підводи, бредуть обози, поспішають натовпи на північ. Тільки наш самотній панцерник завмирає в глибині бору й затримує з правого флангу ворожі полки»

Відомий факт: Тростянець у період громадянської війни став пунктом, де на тривалий час було зупинено денікінські полчища, що рвалися на північ. Хвильовий тоді був у Тростянці, у лавах червоних, відступав з ними на північ. У сосновому лісі

до останнього відбивався від напосідаючи білих бронепоезд (панцерник) «Молния», який відходив до військ правої дільниці Харківського напрямку.

В іншому місці новели «Я(Романтика)» знаходимо: «На міській башті за перевалом тривожно дзвенить мідь. То б'є годинник». Такий годинник був у Тростянці на Благовіщенській церкві – з великими циферблатами на три сторони, з боєм у дзвіниці. Це були своєрідні тростянецькі куранти.

Читання інтерпретованого уривку З повісті «Санаторій на зона»

Люба сестро!

Запахло снопами. Пам'ятаєш той шлях, де проходила наша юність? Пам'ятаєш той запашний посьолок, де тополі летять до горизонту, до цукроварні? Але й тут запахло снопами.

Люба сестро! Колись на шведських могилах, там, де тікає прекрасна Ворскло, де Полтава, де цукроварні й одрізи, - там полки Петра розбили Мазепу. Я згадую зараз свою юність. І все переплелось: і заводський гудок, і Донеччина, і цигарки з кізяків, і голубоока мати, і Кузька-халамидник. Я згадую цю милу копійку на рейці, щоб розплескало, і «Невеселе» за рікою, і потяг, що гримить в нетрях слобожанських борів. Я згадую столітні сосни, і дороги, і квартали, і межі по степах, і повстанські загони...

Люба сестро! Запахло снопами... Мені хочеться впасти перед тобою на коліна і заридати. Так заридати, щоб гримів цілий світ, щоб повстали всі океани... Я часто виходжу в степ і дивлюся: навкруги мене дикі поля і дика даль.... Фатальна неминуча осінь...

Відомо, що в Тростянці здавна до цукроварні і посьолка (нинішній район цукрозаводу) вели дві дороги, і над обома шуміли тополі.

Читання уривку з повісті «Санаторій на зона» - змалювання Тростянця початку ХХ століття

Знову виринали неясні згадки з дальніх дитячих літ, і він бачив забуті обличчя, тихий посьолок, дорогу в диких бур'янах на високу гору, де стояло кладовище і де завжди пахло чебрецем. Дорога ухилялась убік, брела через безмежні гони чорного пару, добігала до цукроварні і, нарешті, пропадала в сизій димчатій безвісті. Він чув, як риплять вози в дикім степу серед гарячої тиші, обминаючи польові дзвоники. Воли йдуть вільною ходою, а з гарби плине невесела пісня, проходить бур'янові гони і тане, завмираючи в глухій степовій повітрі. Перед ним виринав порожній майдан, хата на краю села, де він прожив своє дитинство, графський парк, що царить над всім селом, ставок, стрункі тополі, і знову бігла дорога й неможлива безгранність.

Є у Хвильового оповідання «Сентиментальна історія». Героїня його – молода дівчина, можливо, навіть сестра автора. Оповідь ведеться від першої особи.

«Бабуся розповідала мені про катакомби і, здавалося, я стою в катакомбах. Я любила ходити і на луки, любила запах осоки і це зелене море трав, що хлюпотіло за рікою».

Про які катакомби розповідає дитині бабуся, яка, скоріше за все, прожила весь вік у селі? Це ж наші Нескучанські гроти, за їхні довгі підземні ходи їх називали часто катакомбами.

Автобіографічні мотиви в окремих творах Хвильового досліджені нашим істориком-краєзнавцем В.Безсмертним і опубліковані в районній газеті на початку 90-х. Детально про це розповідається в статті «Романтик вітаїзму» Наталії

Валентинівни Шабельник. Стаття опублікована в одному із номерів журналу «Українська мова та література в школах, ліцеях, гімназіях»(2002, №3)

Хотілося б повідомити слухачам про ще один маловідомий твір Миколи Хвильового, який розкриває ще одну сторінку життя письменника. Це його оповідання «Подяка приватного лікаря». Оповідання надруковане в журналі харківської інтелігенції «Засів». Довгі роки про цей твір ніхто не знав. Віднайдений він в архівах харківського музею літератури. Написаний і опублікований вперше року 1932. Після того було приречене на невідомість.

Чим цікаве оповідання «Подяка приватного лікаря»?

По-перше, воно допомагає дослідити зв'язки письменника з рідним краєм. Адже описані події 1919 року проходили у нас на Слобожанщині. Відступали червоні частини під натиском денікінців через Тростянець. У творі описано відступ до Сум, Суми в період громадянської війни.

По-друге, ми з біографії письменника знаємо, що в його житті був факт боротьби проти петлюрівців. У невеликій передмові до опублікованого оповідання Ігор Бондар-Терещенко підтверджує це. Отже, історія з лікарем-гетьманцем, у якій лікар, зрештою, гине при спробі видати червоноармійців, цілком можливо, була взята з життя Хвильового. Звернімо увагу – твір було написано 1932 року. Саме в цей час Хвильовий наважується заговорити про своє чекістське минуле. Мабуть, не випадково.

І по-третє. Маловідомий твір. Принаймні, у монографіях Жулинського і Донцова про цей твір ані слова. Отже, можна претендувати на першість у літературному аналізі?

Можна провести паралель між оповіданнями «Подяка приватного лікаря» і новели «Я(Романтика)».

В оповіданні знову постає проблема: до добра через зло. Усі, хто не сприймає комуністичної ідеї, хто не вливається в залізні шеренги комунарів, мають бути безжалісно знищені в ім'я «великої ідеї».

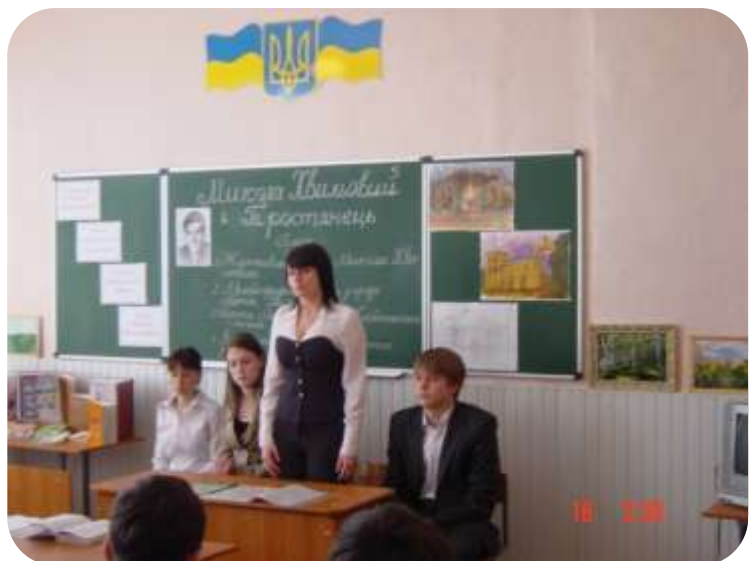
І, нарешті, останнє. Створюючи літературний портрет свого земляка, важливо не обійти жодної знайденої деталі. Адже цілком можливо, що з часом нам відкриються нові літературні твори чи спогади Миколи Хвильового. І можливо, що глибокі дослідження творчості Хвильового ще попереду.

IV група

Зоря Миколи Хвильового (Вшанування пам'яті видатного земляка)

План презентації

- Повідомлення про вшанування пам'яті Миколи Хвильового в нашому місті.
- Повідомлення «100-річний

ювілей Миколи Хвильового».

- Інтерв'ю з учасником урочистостей у Києві Громовою В.І.
- Читання творів про Хвильового.

Подані матеріали:

1. Ілюстративні фотоматеріали.
2. Публікації в періодичній пресі.
3. Тексти поетичних творів про Миколу Хвильового.

Зміст виступів

Огляд районної газети «Ленінським шляхом» за 13 грудня 1988 року.

Саме з цієї газети тростянчани вперше дізналися про свого незаслужено забутого земляка Миколу Хвильового. Тут надрукований його вірш із циклу «Досвітні симфонії», уривок з новели «Я (Романтика)». І – лист земляка, кандидата хімічних наук з Києва Гашка, який запропонував на кошти громади відкрити в Тростянці меморіальну дошку на честь Миколи Хвильового.

«Не бути ж нам гіршими за інші народи, які вміють шанувати свої таланти, таким чином стверджують і власну гідність», - говориться в замітці.

Вище – стаття кандидата філологічних наук С.Білоконя про Миколу Хвильового. Саме він зустрічався з сестрою письменника Євгенією Григорівною, яка зберегла в пам'яті багато важливих подробиць про сім'ю Фітільових. Автор статті звернувся до тростянчан з проханням надати хоч найменші подробиці про перебування Миколи Хвильового в Тростянці. Ми знаємо, що найпершим відгукнувся на цього листа Володимир Безсмертний.

Отже, можна сказати, що Хвильовий прийшов до нас і став відомим у 95. Ця газета – єдина ювілейна відзнака того часу в нашому місті. Проте в Києві 1988 року вперше відбулися урочистості з нагоди ювілею письменника. Із Тростянця вирушила до столиці делегація

Інтерв'ю з учасником урочистого відзначення 95-ї річниці з дня народження Хвильового в Києві Громовою В.І.

*Ілюстрація запрошення
на святкування 100-річного ювілею
письменника*

У Тростянці його відзначили 10 грудня 1993 року – на три дні раніше київських урочистостей. Із запрошення дізнаємося, що увечері цього дня в Тростянецькому будинку культури відбувся літературно-мистецький вечір, присвячений ювілейній даті. У програмі

ювілейного концерту – виступи артистів обласної філармонії, Сумського училища культури, самодіяльних колективів нашого району.

У міській районній газеті у ті дні був опублікований репортаж ювілейного дня. З нього ми дізнаємося, що Тростянець у той день гостинно вітав письменників, поетів, гостей з далекого зарубіжжя.

У міській школі №5 зустрічали письменника з Києва Олександра Шугая, дослідника творчості Хвильового, прозаїка Євгена Гуцала, журналістку з Німеччини Марту Гарасовську, письменника із Сум Олексія Столбіна.

Хвилюючу зустріч гостям влаштували учні школи №3. Вони до сліз зворушили заокеанського гостя Осипа Зінкевича, директора видавництва «Смолоскип» із Балтимори, який видав 5 томів творів Миколи Хвильового. До речі, зараз Осип Зінкевич – громадянин України, його видавництво працює в Києві. З Осипом Зінкевичем у школі №3 виступали наші улюблені земляки Олекса Ющенко та Микола Гриценко.

Цього дня нашу школу №2 відвідав професор М.Шкандрій із Канади, автор монографій про Хвильового. Також тут побував відомий на Сумщині професор

Павло Охріменко, редактор журналу «Слово і час» Віталій Дончик. На жаль, у школі не залишилося фотографій про цю рідкісну зустріч.

По обіді всі гості зібралися біля приміщення школи №1. Тут урочисто було відкрито меморіальну дошку Миколі Хвильовому.

*Інформація
про відзначення 110-ї річниці від дня
народження письменника*

У цей день відбулися літературні читання в школі №1, урочисте відкриття музею Миколи Хвильового. Одержали нагороди учасники конкурсу творчих робіт. Серед переможців – учні нашої школи Бакрань Анна, Водоп'ян Євген, Харченко Оксана, Кожушко Яна.

Зараз з ініціативи міської ради в день народження Миколи Хвильового відбуваються літературні читання. Фоторепортаж про 113-у річницю поміщено в нашій шкільній газеті.

Ми поцікавилися в районній бібліотеці літературою з вивчення творчості Миколи Хвильового. Склали свій список літературно-критичних статей. З допомогою працівників районної бібліотеки уклали папку – копії критичних статей, матеріали періодичної преси про нашого славного земляка. Сподіваємося, ці матеріали допоможуть старшокласникам краще знати про життя і творчість Миколи Хвильового. Передаємо ці матеріали в наш кабінет.

У папці – вірш нашого відомого земляка Олекси Ющенка «Вулиця Озерянка в Тростянці», написана про Хвильового, поема Леоніда Татаренка «Микола Хвильовий», уривок із повісті Олекси Ющенка «Микола Хвильовий».

А в далекому для нас 1988 році в районній газеті місцевий поет Володимир Шелестюк надрукував свого вірша «Пам'ять земляків». Це був перший поетичний твір, присвячений Миколі Хвильовому. Він був прочитаний автором у Києві на урочистостях з нагоди 95 річниці від дня народження земляка.

Читання вірша

В. Шелестюк

Пам'ять земляків

*Де хвилями жита,
Де вітер степовий,
Де стільки лірики, поезії довкола,
В буремний час
Як вік, сам молодий,
Топтав стежки тут Хвильовий
Микола.
Топтав стежки, вели вони в світи,
На шлях важкий, тернистий і
трагічний.
Щоб слави випити
І вмерти на роки,*

*І знов воскреснути – тепер уже
навічно.
Наш електричний вік...
Можливо, вже тоді
Пророчив він в думках своїх і творах.
Та тридцять третій кулею опік,
Фізичний породив душевний голод...
Хай плине час, та «Молодість» жива,
І їй звучать «Симфонії досвітні»,
І пам'ять земляків – не просто то
слова,
То через товщу літ
Подяки промінь світлий...*

Підведення учнями підсумків, самооцінка проведеної роботи, оцінювання експертної групи, виставлення оцінок учителем.

Метод проектів у контексті сучасної освіти

Бібліографічний покажчик

«Проект» (у перекладі з латин. мови) – кинутий уперед, задум, план

Проект – задуманий план дій; задум, намір // Великий тлумачний словник сучасної мови. – К.: Ірпінськ: ВТФ «Перун», 2003. – С.970.

Школа ХХІ століття зумовлює необхідність докорінного переосмислення освітньої парадигми, актуалізації змісту, технологій становлення особистості учня як суб'єкта і проектувальника життя, створення проектно-життєвого простору, спрямованого на розвиток і саморозвиток компетентної, конкурентноспроможної особистості.

Школа має захистити й підтримати дитину, виробити в неї життєздатність, озброїти механізмами і технологіями розробки життєвих стратегій, життєвих проектів.

Бібліографічний покажчик **«Проектна технологія в навчально-виховному процесі та в управлінській діяльності»** допоможе освітянам підвищити педагогічну майстерність, надасть дієву допомогу при розробці проектів.

До покажчика внесено книги, статі з періодичних видань та збірників, отримані бібліотекою протягом 2000-2007 років.

Структура покажчика має наступний вигляд:

1. Метод учбових проектів – освітня технологія ХХІ століття
 - 1.1. Компетентнісний потенціал проектної діяльності
 - 1.2. Типи учнівських проектів
2. Проектні технології у виховній роботі
3. Проектування управлінського процесу в освіті

Метод учбових проектів – освітня технологія ХХІ століття

- Абасов З.А. Проектирование и совершенствование контрольно-оценочного компонента учебной деятельности школьников // Завуч для администрации школ. – 2004. - №8. – С.21-45.

- Абасов З.А. Системный подход при проектировании целей урока // Завуч. – 2003. - №2. – С.68-75.
- Андреев Г.П. К столетию метода проектов // Школьные технологии. – 2005. - №4. – С.28-30.
- Андреева В.М. Проектування уроку як важлива складова діяльності вчителя // Географія. – 2006. - №18 (вкладка). – С.34-38.
- Анісімова Т. Оцінювання проектної діяльності учнів // Школа (Шкільний світ). – 2006. - №7. – С.50-53.
- Афанасьев В. Проектирование педтехнологий // Лучшие страницы педагогической прессы. – 2002. - №1. – С.35-39.
- Афанасьева Т.Н. Особенности использования метода проектов в современной школе // Наука и школа. – 2003. - №6. – С.56.
- Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учнів: Історія методу проектів // Початкова школа. – 2003. - №6; №7. – С.59-62;
- Дайджест педагогічних ідей та технологій. Школа-парк. – 2003. - №3. – С.49-52.
- Бершадский М.Е. Когнитивная образовательная технология: Построение когнитивной модели учащегося и ее использование для проектирования учебного процесса // Школьные технологии. – 2005. - №5. – С.73-83.
- Бершадский М.Е. Когнитивная технология обучения: последовательность процедур проектирования учебного процесса // Педагогические технологии. – 2006. - №2. – С.57-75.
- Береговая И. Арбитр, эксперт, консультант: [Проектное обучение] // Первое сентября. – 2003. - №18. – С.3.
- Белкіна Т. Метод проектів з використанням мультимедійних технологій // Школа (Шкільний світ). – 2006. - №7. – С.54-58.
- Бєлєвцева Т. Лобас Т. Застосування методу проектів при формуванні пізнавальної активності учнів // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С.24-25.
- Бондаренко А.И. Проект как одна из форм организации образовательно-воспитательного процесса в начальной школе // Начальная школа: плюс до и после. – 2004. - №5. – С.9-13.
- Браташ Н. Метод проектів у програмі сприяння науковій творчості учнів // Завуч (Шкільний світ). – 2004. - №34. – С.2-5.
- Буджак Т. Метод проектів як засіб формування інтелектуальних здібностей учнів // Хімія. Біологія (1 Вересня). – 2000. - №10. – С.10.
- Буджак Т. Метод проектів як педагогічна технологія // Біологія і хімія в школі. – 2001. – №1. – С.43-45.
- Варзацька Л. Методика дослідного учіння // Бібліотечка «Дивослова». – 2006. – 34. – С.9-20.
- Варзацька Л. Організація проектної діяльності учня // Диво слово. – 2004. - №11. – С.10-18.
- Васильченко С. Повторення й узагальнення навчального матеріалу в проектній діяльності учнів // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2006. - №1. – С.28-30.
- Васильев В. Проектно-исследовательская технология: развитие мотивации // Народное образование. – 2000. - №9. – С.177-180.

- Веденеева Т.Е., Воинова М.И. Организационная форма презентации результатов проектно-исследовательской деятельности учащихся // Дидакт. – 2003. - №6. – С.53-58.
- Веденеева Т.Е., Войнова М.И. Проектная технология как условие корреляции урочной и внеурочной деятельности учащихся // Дидакт. – 2003. - №3. – С.50-55.
- Взаємодія учня і вчителя у площині проектної діяльності: Матеріали роботи творчої групи педагогів Волинської області // Школа (Шкільний світ). – 2006. - №5. – С.33-40.
- Власова Т.И. Сущность понятий «активность» и «деятельный подход» в образовании // Дополнительное образование. – 2002. - №2. – С.10-15.
- Волгіна Л. Організація телекомунікаційної проектної діяльності // Відкритий урок. – 2004. - №7-8. – С.39-43.
- Волков И.П. Цель одна – дорог много: Проектирование процессов обучения: кн. Для учителя: Из опыта работы / И.П. Волков. – М.: Просвещение, 1990. – 159с.: ил.
- Волосяк М.А. Застосування методу індивідуальних проектів і колективних проектів // Фізика в школах України. – 2006. - №1. – Вкладка.
- Волченкова Г. Проектно-тематичний підхід у початковій школі // Підручник для Директора. – 2005. - №9-10. – С.66-75.
- Воронцов А. Формула собственного маршрута: Проектная деятельность как путь к взрослению // Первое сентября. – 2001. - №78. – С.3.
- Гаджиев Г.М. Сущность проектно-образовательной деятельности учащихся // Наука и школа. – 2003. - №6. – С.53-55.
- Гаджиев Г.М. Учебно-технологический комплекс подготовки школьников к проектно-преобразовательной деятельности // Наука и школа. – 2003. - №3. – С.25-28.
- Гизатуллина О. Роль проектной методики в развитии личности ученика // Краєзнавство. Географія. Туризм (Шкільний світ). – 2004. - №16. – С.8-11.
- Горячов А.В. Проектная деятельность в образовательной системе «Школа 2100» // Начальная школа: плюс до и после. – 2004. - №5. – С.3-8.
- Громова Т. Проектная деятельность в учебном процессе // Учитель. – 2006. - №4. – С.17-20.
- Громыко Ю.В., Громыко Н.В. Исследование и проектирование в образовании // Школьные технологии. – 2005. - №2. – С.66-69.
- Гусь І.М. Метод проектів // Управління школою. – 2005. - №5. – С.8-11.
- Давыдов Е. Искусство разработки проектов // Информатика и образование. – 2005. - №8. – С.6-26.
- Деменко О.І. Урок у сучасному вимірі // Управління школою. – 2006. - №22-24. – С.38-49.
- Джеймс П., Гуревич М.И. Проектный подход к обучению технологий // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2000. - №1. – С.34-42.
- Диков А.В. Метод проектов в сети Интернет // Педагогическая информатика. – 2005. - №1. – С.9-14.
- Дмитриев В.А. Технология инновационного проектирования // Школьные технологии. – 2006. - №1. – С.84-87.

- Довгань Г.Д. Технологічні підходи до проектування уроку // Географія. – 2006. - №18 (вкладка). – С.17-28.
- Доненко О. Створюємо колективний проект // Завуч (Шкільний світ). – 2003. - №29. – С.5-7.
- Дуженько І. Метод проектів як альтернатива класно-урочної системи // Географія та основи економіки в школі. – 2005. - №3. – С.25-27.
- Дядюков Д. Я не средство, а цель: Подходы к проектной деятельности школы // Учитель года. – 2003. - №7. – С.83-85.
- Евстифеева О., Кучменко Н. Метод проектов – среда, в которой даже «неудачники» обретают силу и уверенность // Директор школы. – 2003. - №6. – С.53-58. // Директор школы. Україна. – 2003. - №6. – С.76-81.
- Емельянова Е. Телекоммуникационные проекты – основа интеграции школьных дисциплин // Школьное планирование. – 2005. - №3. – С.36-38.
- Ерофеева Н.Ю. Проектирование педагогических систем // Завуч. – 2000. - №3. – С.10-21.
- Жуковська С.В. Впровадження проектної діяльності в роботу вчителя початкових класів // Початкове навчання та виховання. – 2006. - №8. – С.2-5.
- Забарна А.П. Метод проектів як основа технології «Intel® - Навчання для майбутнього» // Всесвітня л-ра в середніх навчальних закладах України. – 2005. - №9. – С.42-43.
- Загвязинская Э. Как мы пришли к проектному обучению // Директор школы. – 2004. - №9. – С.33-40.
- Загороднюк В.П. Грамотно оформляют документацию к школьным проектам // Школа и производство. – 2003. - №6. – С.64-65.
- Загуменнов Ю. Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів // Підручник для директора. – 2005. - №9-10. – С.25-31.
- Заславська Л. Роль та місце шкільної бібліотеки у формуванні інформаційної культури учнів за допомогою методу проектів // Шкільна бібліотека. Плюс. – 2004. - №19. – С.21-23.
- Захарова О. Откуда берутся проекты?: Из школьных портфолио // Лицейское и гимназическое образование. – 2004. - №9. – С.9-12.
- Захарченко О. Метод проектів // Завуч (Шкільний світ). – 2003. - №32. – С.15-18.
- Зачесова Е. Метод учебных проектов – образовательная технология XXI века // Лицейское и гимназическое образование. – 2006. - №5. – С.67-74.
- Землянская Е.Н. Учебные проекты в экономической подготовке школьников // Школьные технологии. – 2005. - №4. – С.85-92.
- Землянская Е.Н. Учебные проекты младших школьников // Начальная школа. – 2005. - №9. – С.55-59.
- Зозюк І. Творчі проекти: обґрунтування необхідності // Укр. мова та л-ра (Шкільний світ). – 2005. - №45. – С.6-7.
- Зоц В. Впроваджуються проєктивні технології // Завуч(Шкільний світ). – 2004. - №6. – С.2-3.
- Іванюк І.В. Оцінювання освітніх проектів та програм: Навчальний посібник / І.В. Іванюк. – К.: Таксон, 2004. – 206 с.

- Иванова Л.В. Метод проектов в практике обучения // Химия в школе. – 2005. - №4. – С. 6-8.
- Иванова Л. Проектирование в обучении: Дидактические принципы // Учитель. – 2004. - №6. – С.11-15.
- Иванова Н.В. Возможности и специфика применения проектного метода в начальной школе // Начальная школа. – 2004. - №2. – С.96-101.
- Ильясов Д.Ф. Особенности проектирования образовательных программ в школе // Школьные технологии. – 2004. - №5. – С.89-93.
- Ісаєва Г. Метод проектів – ефективна технологія навчання // Підручник для директора. – 2005. - №9-10. – С.4-9.
- Калинин В. и др. Как от благих намерений перейти к реальному делу?: Методика социального проектирования // Первое сентября. – 2003. - №38. – С.3.
- Калмановская О. В переводе с латинского – «брошенный вперед»: Проект – это деятельность, в которой находят свое выражение личностные интересы ученика // Первое сентября. – 2003. - №18. – С.3.
- Кальней В.А. и др. Структура и содержание проектной деятельности: Метод проектов в России и за рубежом // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2004. - №4. – С.21-26; №5. – С.23-31; №6. – С.16-21.
- Капіруліна С. Використання інформаційних комп'ютерних технологій у практиці проектного навчання учнів // Географія та основи економіки в школі. – 2006. - №3. – С.15-17.
- Киселева М.М. Использование компьютерных технологий в межпредметных проектах // Информатика и образование. – 2005. - №8. – С.27-37.
- Кисла І. Проекти краще, ніж звичайні уроки // Фізика (Шкільний світ). – 2003. - №33. – С.7-10.
- Клименко А.В., Подколзина О.А. Проектная деятельность учащихся // Дайджест педагогічних ідей та технологій. – 2003. - №4. – С.45-49.
- Коваль С. Анализ и синтез – не единственные методы познания. Есть еще и дедукция, абстрагирование и конкретизация // Учит. газета. – 2004. - №51. – С.8(вкладыш)
- Коляда О. Проектний день у початковій школі // Початкова школа. – 2006. - №5. – С.28-30.
- Комашинский А.И. Использование проектного метода в образовательном пространстве // Практика административной работы в школе. – 2006. - №6. – С.65-70.
- Кондаков А.М. Основные подходы к проектированию образовательных процессов // Мир образования – образование в мире. – 2004. - №4. – С.3-13.
- Конышева Н.М. Проектная деятельность школьников: Современное состояние и проблемы // Начальная школа. – 2006. - №1. – С.17-27.
- Король А. Гімназія ХХІ століття: метод проектів: Рекомендаційний показник нових надходжень періодики // Школа (Шкільний світ). – 2006. - №5. – С.20.
- Косминська С. Телекомунікативні проекти в освітній діяльності школи // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. - №3. – С.56-60.
- Котеленець Н. Проектний метод навчання молодших школярів // Рідна школа. – 2001. - №10. – С.47-48.

- Красіна Г. Тиждень початкових класів як результат проектної діяльності молодших школярів // Рідна школа. – 2005. - №3. – С.23-25.
- Крутоус В. Можливості методу проектів // Завуч (Шкільний світ). – 2003. - №29. – С.12.
- Крылов А. Не пугайся. Результат обязательно будет!: Что такое творческий проект и как над ним работать // Учитель года (Учительская газета). – 2002. - №1. – С.26-37.
- Крылова Н. Проектная деятельность школьника и педагога // Народное образование. – 2005. - №7. – С.103-111.
- Крылова Н. Проектная деятельность школьника как принцип организации и реорганизации образования // Народное образование. – 2005. - №2. – С.113-121.
- Крылова Н.Б. Проектные (продуктивные) методы против классно-урочной организации образования // Школьные технологии. – 2004. - №5. – С.59-63.
- Левит М.В. Аналитика и экспертиза – соотнесение проектной деятельности с тем, что наработано в культуре // Педагогический вестник. – 2004. - №13-16. – С.24-25.
- Лернер П.С. Имиджологическое проектирование содержания предметных областей общего содержания образования // Школьные технологии. – 2006. - №2. – С.84-87.
- Лист опитування // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С.30-31.
- Лобашев В.Д. Направляемый комплексный проект // Педагогические технологии. – 2004. - №4. – С.3-24.
- Лобашев В. Стратегия достижения оптимального результата // Учитель. – 2005. - №1. – С.14-17.
- Логвин В. Метод проектів у контексті сучасної освіти // Завуч (Перше вересня). – 2002. - №26. – С.4-6; 2003. - №2. – С.12-14.
- Логинова О. Проекты лучше обычных уроков, но...: (Проектное обучение) // Первое сентября. – 2003. - №18. – С.3.
- Ломакина О.Е. Проектирование в образовании: необходимость и реальность // Школьные технологии. – 2003. - №4. – С.86-93.
- Мак Кензи Дж. Задание длиною в год: (Учебные задания) // Школьные технологии. – 2005. - №3. – С.114-118.
- Малков И.Ю. Методические основы проектирования содержания образования в школе // Методист. – 2006. - №3. – С.25-27.
- МАН: підготовка науково-дослідницьких проектів / Упор. М.Голубенко. – К.: Ред. загальнопед. газет, 2005. – 128 с. (Б-ка «Шкільний світ»).
- Матвійчук Т. Проблематика успіху в проектній діяльності // Школа (Шкільний світ). – 2006. - №5. – С.41-43.
- Матяш Н.В. Проектный метод обучения в системе технологического образования // Педагогика. – 2000. - №4. – С.38-43.
- Мелашенко К. Технологія проектного навчання // Завуч (Шкільний світ). – 2006. - №13. – С.12-14.
- Мельник Т. Система організації освітньої діяльності учнів гімназії через упровадження методів проектів у навчально-виховний процес // Рідна школа. – 2005. - №1. – С.28-30.

- Мельниченко Б. Метод проектів за рубежом: минуле та сучасне // Підручник для директора. – 2005. - №9-10. – С.114-119.
- Метод проектів у сучасній освіті // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С.8-9.
- Метод проектов // Современная гимназия: Взгляд теоретика и практика / Ред. Е.С.Полат. – М.: Владос, 2000. – С.81-115.
- Метод, що руйнує шкільну рутину // Початкова освіта. – 2006. - №16. – С.3-5.
- Мелехина С.И. Развитие познавательной активности школьников в проектной деятельности // Школа и производство. – 2006. - №1. – С.16-22.
- Метод проектов // Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учебное пособие для студентов педагогических вузов и систем повышения квалификации педагогических кадров / Под ред. Е.С. Полат. – М.: Издат. центр «Академия», 2000. – С.64-110.
- Метод, разрушающий школьную рутину // Управление школой. – 2003. – №22. – С.12.
- Молчанова Н. Проектний підхід і вимоги до вчителя // Початкова освіта. – 2005. - №32. – С.11.
- Муравьева Г.Е. Закономерности и принципы проектирования образовательного процесса // Школьные технологии. – 2004. - №2. – С.29-33.
- Муравьева Г.Е. Стратегии проектирования образовательного процесса // Школьные технологии.- 2002. - №6. – С.124-131.
- Немерещенко Л.В. О проектировании в образовании // Завуч для администрации школ. – 2006. - №5. – С.9-14.
- Немченко Ю. Проект як форма підсумкової атестації // Школа (Шкільний світ). – 2006. - №7. – С.59-61.
- Нікітіна Ю. Метод проектів у шкільному житті // Початкова освіта. – 2003. - №14. – С.2.
- Ніколаєнко О. Колективний проект: підготовка та захист: Технологія реалізації методу проектів // Завуч (Шкільний світ). – 2005. - №31. – С.14-17.
- Новикова Т.А. Проектные технологии на уроках и во внеурочной деятельности // Школьные технологии. – 2000. - №2. – С.43-52. // Народное образование. – 2000. - №7. – С.151-157.
- Новікова Т. Як зберегти час: Проект. 4-й клас // Початкова освіта. – 2006. - №16. – С.16-20.
- Обуховская А.С. Ода учебному проекту // Биология в школе. – 2004. - №8. – С.27-31.
- Окул М. Метод проектів у дії // Завуч (шкільний світ). – 2005. - №9. – С.11-14.
- Омельчук Р. Метод проектів у контексті сучасної освіти // Відкритий урок. – 2006. - №7-8. – С.14-15.
- Онищук Л. Організація проектно-технологічної діяльності вчителя і учня: Навчально-тематичний план і програма проблемного семінару // Рідна школа. – 2005. - №3. – С.14-16.
- Онищук Л. Проектування системи гуманістичного навчання і виховання // Освіта і управління. – 2004. – Т.7. -№1. – С.97-101.
- Оноприєнко О. Метод проектів як засіб розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів // Початкова освіта. – 2003. - №14. – С.2.

- Організаційна структура побудови інноваційного навчального процесу за проективно – рефлексивною технологією // Завуч(Шкільний світ). – 2003. - №30. – С.16-22.
- Організація проектної діяльності учнів // Завуч (Шкільний світ). – 2006. - №19. – С.31-47.
- Орлов В.А., Лебедева В.П. Психодидактические аспекты проектирования образовательной среды // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2000. - №17-18. – С.20-26.
- Осмоловская И. Школьные проекты: деятельность, направленная на обогащение знаний и духовного мира учащихся // Директор школы. – 2003. - №10. – С.10.
- Осмоловський А., Василенко Л. Від навчального проекту до соціальної самореалізації особистості // Шлях освіти. – 2000. - №2. – С.34-37.
- Паращенко Л. Від можливого – в дійсність!: Проектування: міф чи програма розвитку? // Управління освітою. – 2004. - №4. – С.2-3.
- Паршуков В.Г. Метод проектов как один из методов продуктивной педагогики // Педагогические науки. – 2005. - №3. – С.82-85.
- Пастухова И. Инструмент социального взросления: Метод проектов в учебном процессе // Лицейское и гимназическое образование. – 2001. - №3. – С.43-49.
- Пахомова Н. Проектное обучение – что это? // Методист. – 2004. - №1. – С.39-46.
- Пахомова Н. Учебные проекты: Методология поиска // Учитель. – 2000. - №1. – С.41-45.
- Пахомова Н. Учебный проект: его возможности // Учитель (Россия). – 2000. - №4. – С.52-55.
- Пахомова Н.Ю. Что такое метод проектов? // Школьные технологии. – 2004. - №4. – С.93-96.
- Педагогічні проектування в інноваційній діяльності // Завуч (Шкільний світ). – 2004. - №36. – С.2-5.
- Песоцкий Ю.С. Высокотехнологическая образовательная среда: принципы проектирования // Педагогика. – 2002. - №5. – С.26-35.
- Полат Е. и др. Что такое проект? Типология проектов // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С.10-17.
- Полєвікова О.Б. Роль методу проектів у реалізації актуальних завдань формування мовної особистості молодшого школяра // Початкове навчання та виховання. – 2005. - №19-21. – С. 44-46.
- Политахина Е.П. Игровое проектирование и дизайн в начальной школе экспериментального типа // Начальная школа. – 2001. - №11. – С.75-79.
- Пополитова О. Проектная деятельность в обучении и воспитании сельского школьника // Социальная педагогика. – 2005. - №4. – С.67-72.
- Проектна технологія // Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. – К.: А.С.К., 2001. – С.148-163.
- Проектні технології в роботі з обдарованими дітьми // Відкритий урок. – 2006. - №7-8. – С.20-27.

- Проектно-цільова діяльність закладу освіти: Спецвипуск // Сільська школа України. – 2005. - №14. – С.8-28.
- Проектная работа учащихся // Лицейское и гимназическое образование. – 2001. - №2. – Вкладыш.
- «Проектирование» - слово ученое. В чем его практический смысл? // Директор школы (Україна). – 2002. - №6. – С.9-15. // Директор школы (Россия). – 2002. - №6. – С.9-15.
- Пугачева Н.Б. К вопросу об инновационном проектировании // Школьные технологии. – 2003. - №3. – С.110-115.
- Пугачева Н. Проектирование инновационной деятельности образовательного учреждения // Лучшие страницы педагогической прессы. – 2004. - №11. – С.29-32.
- Пшеничка П. Проект «Квазар» - організація проектно-орієнтованого навчання. Концепція та методи // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004. - №1. – С.44.
- Рев'якіна О. Проектна робота в школі // Директор школи (Перше вересня). – 2002. - №33. – С.6.
- Ремех Т. Метод проектів у громадянській освіті // Директор школи (Україна). – 2004. - №8-10. – С.163-170.
- Ржанова И. Урок-проект // Педагогическая техника. – 2004. - №1. – С.14-16.
- Родионов В., Ступницкая М. Проектная деятельность в школе // Школьный психолог. – 2004. - №46. – С.23-25.
- Русских Г.А. Организация обучения школьников в старших классах гимназии // Практика административной работы в школе. – 2005. - №2. – С.41-48.
- Русских Г.А. Технология проектного обучения // Биология в школе. – 2003. - №3. – С.21-24.
- Рыбина О.В. Проектная деятельность учащихся в современной школе // Образование в современной школе. – 2003. - №9. – С.20-22.
- Рябинина И.Г. О некоторых аспектах использования метода проектов в работе с младшими школьниками // Одаренный ребенок. – 2004. - №3. – С.98-101.
- Рябин С.Н. Проектирование содержания профильного обучения в старшей школе // Школьные технологии. – 2003. - №2. – С.121-129.
- Савченко С. Проектно-технологічна діяльність і самоосвіта // Директор Школи, ліцею, гімназії. – 2006. - №4. – С.96-97.
- Сасова И. Через проблему – к практическому результату // Учитель (Россия). – 2001. - №5. – С.35-38.
- Светенко Т. Учебный проект в школе // Школьное планирование. – 2006. - №4. – С.68-84.
- Сергеев И.С. Освоили метод учебных проектов... что дальше? // Преподавание истории и обществознания в школе. – 2005. - №9. – С.20-28.
- Сиденко А.С. Метод проектов: история и практика применения // Завуч. – 2003. - №6. – С.96-111.
- Сиденко А.С. Метод проектов: история и практика применения // Завуч для администрации школ. – 2003. - №6. – С.96-111.
- Сиденко А. Педсовет – семинар: Метод проектов от истоков до модернизации образования // Народное образование. – 2006. - №2. – С.78-85.

- Сизоненко Г. Проективна педагогіка: 3 досвіду проектування навчальних технологій // Рідна школа. – 1999. - №4. – С.41-45.
- Сиротенко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. – Х.: Видав. гр. «Основа», 2003. – 80 с. – (Б-ка журн. «Управління школою»).
- Сиротюк Л. Використання методу проектів в початковій школі // Завуч (Шкільний світ). – 2005. - №10. – С.7-9.
- Скворцова Г. Развитие ученика: свобода выбора, свобода творчества: Метод и особенности урока при проектировании антропологического образовательного пространства школы // Учитель. – 2006. – №2. – С.3-11.
- Скнар В., Шевченко Ї. Проектна діяльність як передумова інноваційного розвитку // Вісник Книжкової палати. – 2003. - №4. – С.24-26.
- Солопова Н., Шельпова Н. Проектная методика в профильном обучении // Школьные технологии. – 2005. - №3. – С.120-124.
- Спориніна Т. Формування екологічної свідомості учнів: Телекомунікаційна проектна діяльність // Інформатика (Шкільний світ). – 2005. - №4. – С.16-18.
- Ставрова О.Б. Компьютерная презентация учебного проекта // Школа и производство. – 2002. - №8. – С.28-33.
- Стеців Л. Реалізуємо метод проектів // Директор школи (Шкільний світ). – 2005. - №40. – С.19-20.
- Стрельцов В., Французова Е. Метод проектирования – педагогическая технология будущего // Учитель. – 2005. - №1. – С.36-39.
- Сурхаев М.А. Использование телекоммуникационных проектов в общеобразовательной школе // Наука и школа. – 2004. - №6. – С.53-55.
- Таран З. Трансформація ролі педагога в управлінні творчими та практико-орієнтованими проектами // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С.18-20.
- Терещук А. Навчання учнів п'ятого класу проектуванню та виготовленню об'єктів технологічної діяльності на уроках технічної праці // Школа (Шкільний світ). – 2006. - №6. – С.49-56.
- Терещук А., Мелентьев О. Методи проектування // Сільська школа України. – 2005. - №29-30. – С.38-42.
- Технология проектирования индивидуальных образовательных программ: Гимназия «Дидакт», г. Заречный Пензенской обл. // Управление школой (Первое сентября). – 2002. - №13. – Вкладыш.
- Тихомирова И. Дорога в тысячу миль начинается с первого шага: (О проектной деятельности учащихся) // Практический журнал для учителя и администрации школы. – 2002. - №6. – С.19-23.
- Ткаченко Л. Майбутнє – за методом комп'ютерного проектування // Управління освітою. – 2005. - №2. – С.2-3.
- Толстых Т.И. Становление социальной зрелости учащихся юношеского возраста в условиях проектной деятельности // Психология и школа. – 2004. - №4. – С.22-30.
- Трофимова Т.Г. Проектное обучение глазами учеников // Информатика и образование. – 2003. - №6. – С.46-47.
- Уроки вільного польоту: Що таке проектна діяльність і як найкраще впровадити її у вашу школу // Завуч (Шкільний світ). – 2004. - №31. – С.15-18.

- Устінова В.Ф. Метод проектів у навчанні і вихованні – ефективний напрям розвитку творчих здібностей колегіантів // Обдарована дитина. – 2006. - №3. – С.47-55.
- Федоскіна О.В. Воспитательные возможности технологии проектно-исследовательской деятельности // Начальная школа: плюс до и после. – 2004. - №11. – С.53-56.
- Филатова Л.О. Метод учебных проектов в старших классах как фактор развития преемственности в школе и вузе // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2005. - №3. – С.33-37.
- Филичкина Н.Е. Особенности проектно-технологического подхода в начальной школе // Образование в современной школе. – 2002. - №9. – С.38-41.
- Флегонтова Н.П. «Метод проектов» в педагогике Джона Дьюи // Ребенок в детском саду. – 2003. - №4. – С.39-43.
- Хайбулаев М.Х., Гаджиев Г.М. Проектно-образовательная культура личности // Наука и школа. – 2003. - №4. – С.30-32.
- Хопкінз Д. Проектне оцінювання // Директор школи. Україна. – 2006. - №9. – С.18-29.
- Хорунжа Л. Проектна культура вчителя: етичний компонент // Шлях освіти. – 2005. - №2. – С.11-15.
- Хохлова М.В. Проектно-образовательная деятельность младших школьников // Педагогика. – 2004. - №5. – С.50-56.
- Христюк Н. Метод проектів як компонент педагогічної системи розвитку творчих здібностей найбільш обдарованих ліцеїстів // Рідна школа. – 2005. - №5. – С.49-51.
- Хромовы А.А. и А.И. В режиме самооценки // Учитель (Россия). – 2001. - №3. – С.35-38.
- Худина А.Н. Проектная и исследовательская деятельность в профильном обучении // Завуч для администрации школ. – 2006. - №6. – С.116-124.
- Хуртенко Л.О. Метод проектів і особливості його використання // Хімія. – 2005. - №21. – С.3-6.
- Хуторской А.В. Проектирование нового содержания образования // Школьные технологии. – 2006. - №2. – С.74-80.
- Чеховська Л.Й. Вільний інтелектуал формується у школі // Гуманітарні науки. – 2005. - №2. – С.19-22.
- Чиркова Е.Б. С кем дружит ель?: Модель урока в режиме технологии проектного обучения // Начальная школа. – 2003. - №12. – С.67-71.
- Чобітько М. Педагогічне проектування в процесі особистісно орієнтованої професійної підготовки // Освіта і управління. – 2004. – №2. – С.121-126.
- Чудов В. Проектно-исследовательская деятельность школьников // Народное образование. – 2005. - №1. – С.133-140.
- Шевцова С. Метод проектів у плеканні обдарованої особистості // Підручник для директора. – 2005. - №9-10. – С.88-94.
- Фендрик И.Г. Самореализация личности в контексте проектирования образования // Педагогика. – 2004. - №4. – С.36-42.

- Шишов С. Проектный метод: проблемы и перспективы // Учитель. – 2002. - №1. – С.39-43.
- Шкарлупа О. Впровадження методу проектів у навчально-виховний процес сільської школи // Школа (Шкільний світ).- 2006. - №7. – С.74-77.
- Штейнберг В. Образование – технологический рубеж: инструменты, проектирование, творчество // Школьные технологии. – 2000. - №1. – С.15-36.
- Штейнберг В. Э. Технология проектирования образовательных систем и процессов // Школьные технологии. – 2000. - №2. – С.3-23.
- Щербо И. Бросок вперед, или Второе пришествие метода проектов // Директор школы. -2003. - №7. – С.3-11. // Директор школы. Україна. -2003. - №5-6. – С.3-11.
- Эпштейн М. Метод проектов в школе XX века // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С.21-23.
- Эпштейн М. Метод, разрушающий школьную рутину // Педагогическая техника. – 2004. - №2. – С.38-42.
- Яковлева Н.О. Проектирование как педагогический феномен // Педагогика. – 2002. - №6. – С.8-14.
- Янюшкин Г.М. Участие школьников в проектно-исследовательской деятельности как необходимое условие их развития и социализации //Педагогические науки. – 2005. - №2. – С.109-111.
- Ясвин В.А. Образовательная среда: От моделирования к проектированию / В.А. Ясвин. – М.: Смысл, 2001. – 366 с.
- Ящук С. Розвиток творчого потенціалу учнів у процесі проектної-технологічної діяльності // Рідна школа. – 2004. - №4. – С.9-11.

Компетентнісний потенціал проектної діяльності

- Гусєва О. Проект як чинник творення життєтворчості // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. - №5-6. – С.69-70.
- Єрмаков І. Компетентнісний потенціал проектної діяльності // Школа (Шкільний світ). – 2006. - №5. – С.5-11.
- Єрмаков І. Проектний підхід у школі життєвої компетентності // Підручник для директора. – 2005. - №9-10. – С.32-49.
- Кезик О.Г. Формування життєвих компетенцій учнів шляхом використання методу проектів // Все для вчителя. – 2006. - №3-4. – С.115. // Завуч(Шкільний світ). – 2006. - №26. – С.16-18.
- Ковганич Г. Метод проектів у формуванні життєвої компетентності особистості // Завуч (Шкільний світ). – 2005. - №19. – С.21-22.
- Кубракова Н. Проектування самоосвітніх компетентностей // Підручник для директора. – 2005. - №9-10. – С.76-87.
- Пантелей Л.М. Застосування методу проектів для формування ключових компетентностей особистості // Історія та правознавство. – 2006. - №8-9. – С.21-23.
- Савченко Н. Життєтворчий потенціал виховної системи: Технологія реалізації методу проектів // Завуч (Шкільний світ). – 2005. - №34. – С.13-22.

- Шевцова С. Що таке – метод проектів, або як реалізувати педагогічну життєтворчість? // Освіта. – 2004. - №30 (30 червня-7 липня). – С.3.
- Шкуропат Л. Розвиток самодостатньої особистості через впровадження проектної технології // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. - №5-6. – С.65-68.

Типи учнівських проектів

- Адреси діючих проектів: Математика, природничі науки, екологія // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С.37-42.
- Андруховець П. Проект «Тьютор» // Підручник для Директора. – 2005. – 9-10. – С.101-110.
- Анохина Т. Идея находит сторонников: О результатах проектной игры «Педагогическая поддержка ребенка в образовании» // Экспресс-опыт (Директор школы). – 2000. - №1. – С.27-28.
- Биков В. Проект «Технології тестування» // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2005. - №1. – С.16-18.
- Гладченко Р.Л. Створення навчальних проектів мовою DELPHI // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2005. - №7. – С.25-30.
- Дерешко Б.Ю. Новые проекты IBM в области применения информационно-телекоммуникационных технологий в образовании и науке // Телекоммуникации и информатизация образования. – 2006. - №1. – С.75-89.
- Добротвор О. Проект «Бізнес-практика» // Підручник для Директора. – 2005. - №9-10. – С.111-113.
- Коптюг Н. Радость детей – награда учителю: Международные проекты как часть школьной программы // Народное образование. – 2000. - №8. – С.149-151.
- Латышев О.Ю. Организация и проведение учебных Интернет-проектов и конкурсов // Школьные технологии. – 2006. - №1. – С.168-171. // Педагогическая техника. – 2006. - №2. – С.40-50.
- Лесневский А. Проект SITES: (Компьютерная техника в школе) // Компьютер в школе. – 2000. - №1. – С.27-29; №2. – С.28-31.
- Ніколаєва О. Колективний проект: підготовка та захист: Технологія реалізації методу проектів // Завуч (Шкільний світ). – 2005. - №31. – С.14-17.
- Образовательная акция «Уездный городок»: Образовательный проект // Лицейское и гимназическое образование. – 2004. - №9. – С.17-41.
- Пинский А.А. Проект «Новая школа» // Завуч. – 2002. - №8. – С.50-91.
- Поліхун Н. Метод проектів у програмі «Відкрите серце розуму» // Підручник для директора. – 2005. - №9-10. – С.95-100.
- Проектирование и организация профориентационного профиля пространства старшей школы: Нижегородская авторская академическая школа №186 // Управление школой (Первое сентября). – 2003. - №2. – С.7-10.
- Проектирование подростковой школы как школы взросления управленческой команды: Федеральная экспериментальная площадка муниципального общеобразовательного учреждения – средней общеобразовательной школы

№24 г. Брянска // Управление школой (Первое сентября). – 2002. - №2. – Вкладыш.

- Хроменко І.А. Навчання, наближене до життєвих реалій: 3 досвіду використання проектної технології «Intel® Навчання для майбутнього » // Всесвітня л-ра в середніх навчальних закладах України. – 2005. - №9. – С.47.
- Цветкова М. Методическое обеспечение проекта «Информатизация системы образования» (ИСО) // Народное образование. – 2006. - №5. – С.137-143.
- Шамова Т.И. Педагогическая матрица методического проекта «Визитная карточка стандарта» // Завуч для администрации школ. – 2006. - №2. – С.108-111.

Проектні технології у виховній роботі

- Барба А.Н. Папка воспитательной работы гимназии //Завуч для администрации школ. – 2006. - №3. – С.102-119.
- Виховна технологія проєктивного життєздійснення // Завуч (Шкільний світ). – 2004. - №31. – Вкладка, С.10-15.
- Возова З.В. Метод международных телекоммуникационных проектов во внеурочной деятельности учащихся // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2002. - №3. – С.58-61.
- Вознюк Л. Проектний виховний захід «Байдужість не прощається» // Відкритий урок. – 2006. - №7-8. – С.40-45.
- Галахова В. «Добрая воля»: Проект воспитательной игры // Учительская газета. – 2001. - №16. – С.17.
- Галицких А. Проектирование модели воспитательной программы гимназии // Воспитательная работа в школе. – 2004. - №1. – С.64.
- Галицька І.Ц. Інноваційні технології громадянського виховання: Проект «Я-Ми-Родина-Україна» // Виховна робота в школі. – 2005. - №5. – С.2-19.
- Драган О. Проектна технологія в позашкільному вихованні // Хімія.Біологія (Шкільний світ). – 2005. - №58. – С.6-8.
- Драган О. Проектна технологія у процесі еколого-натуралістичного центру // Рідна школа. – 2006. - №8. – С.27-29.
- Жуковский И.В., Жуковская А.И. Проектная инициатива в воспитательном процессе // Образование в современной школе. – 2002. - №2. – С.46-50.
- Каменський А.М. Внеурочные технологии как альтернативные формы образования (практическое пособие) // Б-ка журнала «Директор школы». – 2006. - №2. – 176 с.
- Киричук В. Проектування виховної системи на засадах особистісно орієнтованого підходу // Психолог. – 2004. - №44. – С.2-4.
- Клестова М., Полянская Я. Кто не рискует: Проект воспитательной работы в 11-х классах // Сто друзей (Учительская газета). – 2001. - №37. – С.7.
- Кончина М.С. Социальный проект как средство развития гражданского сознания учащихся // Дополнительное образование. – 2004. - №8. – С.3-7.
- Литвинова І. Метод проєктів у виховній діяльності // Відкритий урок. – 2006. - №5-6. – С.58-59.

- Лобанова Т.М. Технологія психолого-педагогічного проектування розвитку особистості учня // Управління школою. - №22-24. – С.63-66.
- Мартова С., Мацулевич В. Проектуємо майбутнє вихованців: Досвід роботи Київського Палацу дітей та юнацтва // Шкільний світ. – 2004. - №44. – С.5-6.
- Махотин А.А. Проектный подход к разработке средств методического обеспечения дополнительного профессионального образования // Дополнительное образование. – 2004. - №8. – С.24-29.
- Настенко Н. Соціальне проектування та інші сучасні форми виховної роботи в школі // Післядипломна освіта в Україні. – 2006. - №1. – С.39-41.
- Никитина Л.Е. К вопросу проектирования современной системы воспитания // Дополнительное образование. – 2004. - №6. – С.17-23.
- Олексик О. Застосування методу проектів у виховній діяльності // Вересень. – 2004. - №1-2. – С.70-73.
- Опыт проектирования образовательных программ: Методические рекомендации // Приложение к журналу «Внешкольник». – 2004. - №12. – 64 с.
- Охрімчук Р. Шепетівський пансіон: досвід проектної роботи // Школа (Шкільний світ). – 2006. - №5. – С.21-31.
- Охрімчук Р., Стецюк А. Проектна робота у Шепетівському пансіоні // Шкільний світ. – 2003. - №25-28. – С.3-54.
- Пахомов В. Проект «Гражданин» - способ социализации подростка // Народное образование. – 2000. - №7. – С.163-166.
- Проектирование образовательных программ в учреждениях дополнительного образования детей // Б-ка педагога-практика (Приложение к журналу «Внешкольник»). – 2001. – Вып.5. – 64 с.
- Проектирование педагогических условий жизненного самоопределения подростков в процессе коллективной инновационной деятельности педагогов и воспитанников // Управление школой (Первое сентября). – 2003. - №18. – Вкладыш.
- Проектування колективної діяльності за І.Івановим // Школа (Шкільний світ). – 2006. - №2. – С.76-79.
- Процько Т. Найвищий рівень людської діяльності – творчий // Директор школи (Шкільний світ). – 2006. - №23-24. – С.47-56.
- Рукавишникова Е.В. Социальное проектирование как средство становления гражданской позиции школьников // Дополнительное образование. – 2005. - №10. – С.26-29.
- Савенко Н. Життєтворчий потенціал виховної системи: Технологія реалізації методу проектів // Завуч (Шкільний світ). – 2005. - №34. – С.13-22.
- Савенко Н., Ковганич Г. Метод проектів у навчально-виховному процесі позашкільного закладу // Завуч (Шкільний світ). – 2003. - №36. – С.10-12, вкладка.
- Синицина Г.П. Основа успіху – проектна діяльність // Дополнительное образование и воспитание. – 2006. - №3. – С.56-59.
- Степанов Е.Н. Проектная мастерская «Моделирование воспитательной системы класса» // Классный руководитель. – 2006. - №4. – С.59-62.

- Суслов А.Н., Суслов А.В. О перспективности системного подхода к проектированию образовательных программ // Дополнительное образование. – 2004. - №9. – С.7.
- Ткаченко Л. Майбутнє – за методом комп'ютерного проектування // Управління освітою. – 2005. - №2. – С.2-3.
- Черкашенко В.О. Проектування виховного процесу // Черкашенко В.О. Формування виховної системи школи. – Х.: Вид. гр. «Основа», 2004. – С.20-23.
- Черкашенко В.О. Соціальне проектування // Черкашенко В.О. Формування виховної системи школи. – Х.: Вид. гр. «Основа», 2004. – С.34-35.
- Школа після уроків: Проект // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. - №1-2. – С.167.
- Шуть Г. Розвиток виховної системи через метод проектів // Сільська школа України. – 2006. - №25-26. – С.62-63.

Проектування управлінського процесу в освіті

- Абасов З.А. На пути к профессионализму: Педагогическое проектирование // Химия в школе. – 2002. - №9. – С.2-5.
- Абасов З.А. Проектирование педагогической деятельности // Мир образования – образование в мире. – 2004. - №4. – С.142-148.
- Абрамова Л.М. Проектная технология в повышении квалификации учителей физической культуры // Методист. – 2004. - №5. – С.12-15.
- Абрамова М. Проектно-дизайнерская деятельность в образовании // Педагогика. – 2001. - №7. – С.101-102.
- Андреева В.М. Проектування уроку як важлива складова діяльності вчителя // Географія. – 2006. - №18. – С.34-38(вкладка).
- Артюхов М., Стригун Н. Проектный подход как способ развития муниципальной системы образования // Народное образование. – 2001. - №8. – С.33-38.
- Баширова Е.Н. Научно-методическая лаборатория технологии проектирования образовательных систем и процессов // Образование в современной школе. – 2004. - №9. – С.36-37.
- Бенькович Т.М. Мониторинг эффективности обучения: Проектирование и информационное обеспечение // Школьные технологии. – 2002. - №4. – С.216-222.
- Безруков В.И. Проектирование управления педагогическими системами // Педагогическое образование и наука. – 2006. - №5. – С.28-31.
- Бондарев П.Б., Курочкин В.Е. Проектирование в профессиональной деятельности // Школьные технологии. – 2004. - №6. – С.113-123.
- Бондарев П.Б. Философский аспект педагогического проектирования // Школьные технологии. – 2005. - №6. – С.106-112.
- Ващенко Л. Управління освітніми проектами // Підручник для директора. – 2005. - №9-10. – С.50-58.

- Витковский А. Уроки свободного полета: Что такое проектная деятельность и как лучше всего впустить ее в вашу школу // Первое сентября. – 2004. - №36. – С.4.
- Гаврилин А. Организация работы по проектам // Школьное планирование. – 2004. - №3. – С.4-19.
- Горбатенко Л.В. Деякі аспекти формування технології проектування управлінського процесу в школі // Управління школою. – 2005. - №16-18. – С.23-24.
- Горбунова Н.В., Кочкина Л.В. Методика организации работы над проектом // Образование в современной школе. – 2000. - №4. – С.21-26.
- Груздев М. Методология проектирования муниципальных образовательных систем // Педагогика. – 2003. - №9. – С.15-23.
- Гутник Г.В. Проектное управление качеством образования в регионе // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2001. - №2. – С.18-28.
- Даниленко Л., Буркова Л. Експертиза освітніх проектів – ключова проблема // Педагогічна газета. – 1999. - №10(жовтень). – С.2.
- Даниленко Л., Довбищенко В. Експертиза інноваційних освітніх проектів та технологія їх здійснення // Директор школи (Перше вересня). – 2002. - №35. – С.7-8.
- Дерешко Б.Ю. Информатизация науки и образования: новые проекты и технологии // Инновации в образовании. – 2005. - №2. – С.139-141.
- Дроздович Н. Проектна форма організації освітнього середовища // Директор школи. Україна. – 2005. - №8-10. – С.94-99
- Забарна А.П. Метод проектів як основа технології «Intel® - Навчання для майбутнього» // Всесвітня л-ра в середніх навчальних закладах України. – 2005. - №9. – С.42-43.
- Зінченко Д. Технології проектування, планування та організації управління розвитком закладу освіти // Директор школи (Шкільний світ). – 2004. - №37. – С.8-9.
- Зозуліна Л. Реалізація педагогічних проектів у системі підвищення кваліфікації вчителів // Управління школою. – 2004. - №16-18. – С.25-37.
- Іванова Л. Виховний процес у школі: Тренінг з педагогічного проектування // Управління освітою. – 2005. - №8. – С.6-8.
- Калинин С.П. Материалы для проведения занятий по обучению руководителей проектной деятельности // Практика административной работы в школе. – 2006. - №6. – С.37-38.
- Капустеринська Т. Проектний підхід до управління навчальним закладом // Директор школи (Шкільний світ). – 2005. - №1. – С.16.
- Кирикова З.З. Выбор оснований при проектировании педагогической технологии // Школьные технологии. – 2000. - №6. – С.61-65.
- Комашинский А.И. Использование проектного метода в образовательном пространстве // Практика административной работы в школе. – 2006. - №6. – С.65-70.
- Курганский С.М. Концепция развития школы // Завуч для администрации школ. – 2006. - №4. – С.4-39.
- *Метод проектів*

- Ларина В.П. Проектирование системы научно-методического сопровождения инновационной деятельности школы // Педагогика. – 2005. - №9. – С.36-42.
- Логвин В. Проект як засіб методичної роботи // Школа (Шкільний світ). – 2006. - №5. – С.12-19.
- // Директор школи(Шкільний світ). – 2005. - №41. – С.12-13; №42. – С.11- 13; №43. – С.13-14.
- Малкова И.Ю. Методические основы проектирования содержания образования в школе // Методист. – 2006. - №3. – С.25-27.
- Мануйленко В. Реалізація проектної функції в діяльності районного відділу освіти // Освіта і управління. – 2002. – Т.5. - №3. – С.113-117.
- Мармиза О.І. Проектний підхід до управління навчальним закладом: Методичний матеріал. – Х.: Вид. гр. «Основа», 2003. – 80 с. – (Б-ка журн. «Управління школою», вип.12).
- Монахов В.М. Педагогическое проектирование – современный инструментальный дидактических исследований // Школьные технологии. – 2001. - №5. – С.75-98.
- Никифорова Н.Г. Проектирование регионального компонента в современной школе // Педагогика. – 2006. - №6. – С.117-120.
- Онищук Л. Проектування системи гуманістичного навчання і виховання: управлінський аспект // Освіта і управління. – 2004. - №1. – С.97-101.
- Осадчий І. Проектно-модульний підхід до організації роботи районного методичного кабінету // Завуч (Шкільний світ). – 2000. - №8. – С.2-3.
- Осадчий І. Проектно-цільове планування // Сільська школа України. – 2001. - №19. – С.2,15.
- Осадчий І. Проектно-цільове планування роботи загальноосвітньої школи // Завуч(Перше вересня). – 1999. - №6. – С.1-3.
- Осадчий І. Проектно-цільове управління: програма розвитку навчального закладу // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. - №2. – С.104-110; №4. – С.94-97.
- Павлютенков Е.М. Проектирование индивидуальных образовательных маршрутов директоров района: (На примере Хортицкого района) // Управління школою. – 2003. - №19-21. – С.47-50.
- Педагогічні проектування в інноваційній діяльності // Завуч (Шкільний світ). – 2004. - №36. – С.2-5.
- Погребняк Ю. Проектирование индивидуальных образовательных маршрутов как средство повышения профессиональной компетентности руководителя школы // Управління школою. – 2003. - №34. – С.25-27.
- Пугачева Н. Проектирование инновационной деятельности образовательного учреждения // Лучшие страницы педагогической прессы. – 2004. - №1. – С.29-32.
- Рагозигская Н. Педагогическое проектирование в инновационной деятельности учителей начальных классов // Учитель. – 2004. - №3. – С.23-25.
- Рихлик Т. Цільове проектне планування діяльності гімназії // Директор Школи (шкільний світ). – 2004. - №8. – С.19-21.
- Роговська З. Проектні технології в процесі становлення школи // Директор школи (Шкільний світ). – 2004. - №18. – С.25-27.

- Рохлев В. Технологии XXI века: Проблемы внедрения метода проекта в современную школу // Управление школой (Первое сентября). – 2004. - №19. – С.14-16.
- Рудяк Т. Метод проектів в управлінській діяльності директора школи // Директор школи (Шкільний світ). – 2006. - №18. – С.10-12; №17. – С.11-12. // Освіта і управління. – 2006. – Т.9, №2. – С.45-47.
- Савинова Л.Ф. Проектирование модели обучения в системе переподготовки педагога // Педагогика. – 2003. - №9. – С.65-69.
- Сергієва І. Метод проектів у науково-методичній роботі // Завуч (Шкільний світ). – 2004. - №35. – С.14-16.
- Сиденко А. Педсовет – семинар: метод проектов от истоков до модернизации образования // Народное образование. – 2006. - №2. – С.78-85.
- Системний підхід до аналізу уроку як засіб керування проектуванням процесу навчання // Завуч (Шкільний світ). – 2003. - №33. – С.1-12(вкладка).
- Скорик Т. Впровадження проекту «Ефективний педагог» // Завуч (Шкільний світ). – 2005. - №14. – С.9-14(вкладка).
- Тарабрин О.А. Подготовка специалистов в области проектирования и применения информационных систем управления на базе ИКТ // Информатика и образование. – 2006. - №1. – С.65-67.
- Цимбалару А. Організація проектної діяльності вчителя Завуч (Шкільний світ). – 2006. - №19. – С.15-30.
- Чепель И. Проектирование новой модели школы // Практика административной работы в школе. – 2003. - №7. – С.9-13.
- Что такое проект: Типология проектов // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С.10-17.
- Чудакова В. Психологічний супровід інноваційних освітніх проектів: мотиваційний компонент // Відкритий урок. – 2004. - №19-20. – С.76-80.

ДЛЯ НОТАТОК

[illegible]

Інформаційно- методичний центр

Наша адреса:

42600

Сумська обл., м. Тростянець,
вул. Червоноармійська, 53/в,
тел.: 5-19-02, 5-18-82, 5-16-91,
факс: 054-58-5-18-82,
e-mail: viddil.osvitu@mail.ru
<http://education-trost.at.ua>